SKARABORG
METT I VÄLA

2026

SKARABORG
METT I VÄLA!

2026

Carl Henrik Ohlsson

© Carl Henrik Ohlsson 2026
Omslag. Skaraborgs Akademis logotype
Virgo 54, Kungsgården 2026
Tryckt av Nya Skaraborgs Tryckeri AB, Skövde 2026
ISBN 978-91-987915-5-6

INNEHÅLL

Artiklar publicerade i Skaraborgs Akademis årliga antologi:

2016: Världens skaraborgare visar vägen 7

2017: Från jord till bord 14

2018: Västgötaklimax 23

2019: Från idé till succé 28

2020: Lilla huset på prärien 43

2021: Snilleblixtar alltifrån Skaraborg 74

2022: Visit Skaraborg mellan Vänern och Vättern 94

2023: Alla tiders störste jordägare i Skaraborg 114

2024: Från Kinnevikens strand till bäst i bandyland 130

2025: Tésagt gäller 161

2026: Kanon i och för Skaraborg 174

FÖRORD

”Tänk att få bo mett i väla”. Alla andra bor så herrans långt bort.” Detta uttryckte den framlidne och hyllade revykungen, vismakaren och historieberättaren Mats Ljung om sitt hem i Vinköl utanför Skara i Skaraborg. Detta uttryck passar även bra som titel och summering för denna bok om min livsgärning i och för Skaraborg. Kapitlen är fristående och handlar om olika uppdrag och tjänster som jag sysslat med och reflekterat över unikt i Skaraborg. Årligen ger Skaraborgs Akademi där jag är ledamot, ut en antologi med gemensamt tema. Mina kapitel sedan jag kom med i denna fina församling 2016, som värnar om att sprida glans och vitterhet över Skaraborg under valspråket Snille och Blixt, har jag samlat i denna bok och tillsammans utgör de ett ax-plock över Skaraborgs historia och utveckling mellan Vänern och Vättern ur mitt perspektiv. Dessa böcker finns även att läsa digitalt via Skaraborgs Akademis hemsida www.skaraborgsakademi.se

Själv är jag född bondpojk från Tråvad på Varaslätta, som blev agronom och återvände för att verka i och för Skaraborg under hela min livstid varav dryga 36 år som vd i företag med Skaraborg i företagsnamnet. Om du är intresserad av att komma i kontakt med mig, nås jag på Linkedin, samt via nedanstående kontaktuppgifter.

Önskar dig trevlig läsning mett i väla, té sagt gäller!

Carl Henrik Ohlsson
chohlsson@outlook.com
0708-717070

VÄRLDENS SKARABORGARE VISAR VÄGEN

När Västra Götalandsregionen bildades av administrativa skäl, påstod kritikerna att Skaraborg skulle försvinna. Inför detta hot har Skaraborgarna enats och rest sig med en starkare provinsiell Skaraborgsanda och identitet än tidigare: Vi kan vara stolta över att Skaraborg är ett fantastiskt Sverige i miniatyr, känt för djur, natur och kultur. Det är inte längre någon tvekan om att Sveriges rikes vagga stod här. Mellan Vänern och Vättern är det aldrig längre än en halvtimma till alla städer och arbetstillfällen. Omvänt finns det fantastisk livskvalitet, rekreations- och boendemiljöer tillgängliga på motsvarande tid.

Med dessa förutsättningar som bas, är det starka personligheter och individuella prestationer i sann entreprenörsanda, som byggt och skapat de arbetstillfällen som gör att folk vill bo, leva och arbeta i Skaraborg. Genom mitt yrkesverksamma liv har jag alltid haft Skaraborgsarenan som bas. Jag har alltid imponerats av hur enskilda Skaraborgares initiativ och skaparkraft ligger bakom vad Skaraborg är idag. Detta är bakgrunden till att jag började lista upp de goda förebilder, som skapat, skapar och kommer att skapa arbetstillfällena för Skaraborgs utveckling. De

utgör Skaraborgs själ och skaparkraft! Utan goda exempel, entreprenörsanda och nyföretagande stannar Skaraborg. Dessa före-gångare ska vi beundra och glädjas åt. Vi behöver även inspireras och hjälpas åt att behålla och skapa arbetstillfällen på hemmaplan i en ny positiv Skaraborgsanda.

Dessa fantastiska personligheter med hjärta och hjärna för Skaraborgs utveckling blev basen för begreppet och boken Världens Skaraborgare som undertecknad initierade och förverkligade 2011. Vi har alla all anledning att vara stolta och tacksamma över dessa Skaraborgsprofileras skaparkraft inom vitt skilda yrkesområden, vilket vi kan dra nytta av för Skaraborgs framtida utveckling. Definitionen på Världens Skaraborgare är ”att vara född och/ eller uppvuxen i Skaraborg, samt att ”ha blett nöt i väla” i vuxen ålder. Vid närmare efterforskning finns inte motsvarande sammanställning över kända Skaraborgare samlat. Det blev ett urval på totalt 76 livsberättelser, om vad Skaraborg betytt för deras framgångar i livet. Dessa entreprenörer som skapat Skaraborg delades in i följande kategorier:

Historiska personer, sanna entreprenörer, politiska ledare, media och konstentreprenörer, showbizentreprenörer, sportidoler, samt udda karriärer. Tillsammans med frilansjournalisten Ulf C Nilsson, som på mitt uppdrag sökte upp kända och skapande Skaraborgare, förmedlade vi hur var och en

utvecklat och bidragit till Skaraborgs och Sveriges utveckling.

Boken blev mycket uppskattad och en bestseller, som fick tryckas om till totalt 5 000 ex. Dessutom blev detta stommen till en populär samtalsserie på Vara Konserthus 2014–2016, där 14 av entreprenörerna delade med sig av sina livserfarenheter vid sju temakvällar under ledning av marknadschefen Thomas Tegnér med undertecknad som side-kick. Ett lokalt Skavlan-upplägg som blev en publiksuccé med i snitt ca 200 personer per kväll som andäktigt lyssnade och fängslades av respektive Världens Skaraborgares drivkrafter.

Tanken bakom att lyfta fram dessa ” Världens Skaraborgare” är att vi alla tillsammans i Skaraborg ska kunna lära av goda förebilder för att inspireras till att få fram morgondagens förebilder och jobbskapare. Det var även anledningen till att min forna arbetsgivare Länsförsäkringar Skaraborg engagerade sig som utgivare av boken: Finns det inga nya företag så skapas inga nya arbetstillfällen och därmed inga nya kunder för framtiden!

Vilka gemensamma nämnare finns då bland världens Skaraborgare?

Alla har starka drivkrafter i sig redan från början och mer än en gång har de fått hitta egna

överlevnadsstrategier under tuffa förhållanden tidigt i livet.

De är oftast uppvuxna i trygga miljöer utan extravaganser, företrädesvis på landsbygden med närhet från jord till bord.

Hushållning med resurser är något som alla fått lära sig från början. Såväl med sina egna resurser, liksom även materiellt och ekonomiskt.

Alla har haft entreprenörskapet i blodet och prövat på att göra affärer eller andra prestationer i tidig ålder i liten skala, som sedan efter hand växlats upp.

Alla har haft känslan för timing och vågat satsa i rätt läge. Flera utan att skuldsätta sig från början, istället har de satsat rätt med redan sparade slantar som insats.

Alla har en klar målbild i tidigt skede av livet över vad de vill uppnå. En egen vision, ibland även en egen mission.

Alla har haft det gammaldags prefixet e, som signum: envisa, energiska, engagemang, entreprenörskap (ej att förväxla med morgondagens e-prefix som i e-post, e-handel osv).

Ingen har brytt sig om att Jantelagen har funnits. Åtminstone har den varit osynlig i deras sinnevärld. Ändå är påfallande många fina lagspelare och har haft en sällsynt förmåga att skapa ett vinnande lag kring sig.

Skaraborgs utmaningar

Skaraborg står inför ett stort antal utmaningar, som framkom vid hearing med dussintalet största näringslivsföreträdarna i Skaraborg våren 2011. Dessa kan summeras till följande viktigaste punkter, som vi alla fokuserat på sedan dess för att åstadkomma en positiv utveckling av vår hembygd:

- Stärk Göteborg som kommunikationsnav i Västsverige
- Bygg ut E20 till minst fyrfilstandard genom hela Skaraborg
- Bygg ut förtätning mellan de fyra noderna i Västsverige
- Öka attraktiviteten för att bo, verka och leva i Skaraborg
- Öka antalet eftergymnasialt utbildade i Skaraborg
- Stärk Högskolan i Skövde och SLU i Skara
- Stöd nyföretagande/klusterbildning inom naturliga profilområden
- Öka tillgången till lokalt riskkapital
- Skövde måste ta på sig ledartröjan i Skaraborg

Gemensamt för dessa utmaningar är att Skaraborg även i fortsättningen i huvudsak måste leva på egna meriter. Skaraborg måste vara attraktivt för studenter, arbetskraft, entreprenörer samt

intellektuella från andra delar av Sverige och omvärlden. Därför blir tillgången på humankapital den avgörande faktorn för ekonomisk utveckling och välfärd även i Skaraborg.

Vad behövs för att få fram Världens Skaraborgare – även i framtiden?

Här följer några av de viktigaste punkterna för att Skaraborg ska kunna fortsätta utvecklas med starka entreprenörer som jobbgeneratorer:

Vi måste skapa en ny egen Skaraborgsanda, där vi så långt som möjligt skapar arbetstillfällen lokalt genom konsekvent upphandling av kollegor i Skaraborg.

Vi måste tala väl om Skaraborg, vår attraktivitet och livskvalitet. Särskilt när vi är utanför Skaraborg. Den bild vi då ger av hemmaplan är avgörande för om vi ska kunna attrahera inflyttande företag och privatpersoner till vår provins.

Det är av största vikt att Skaraborg erbjuder varierat och rikt socialt utbud i form av trygghet, sjukvård, utbildning, fritid och kultur, för att kunna attrahera nyinflyttade och få folk att stanna kvar, samt återvända till Skaraborg.

Andelen med längre akademisk utbildning är ca 13 procent i Skaraborg vilket är tio procentenheter lägre än värdet i Göteborgsregionen. Dessutom med

lägre ökningstakt. Detta måste ändras såväl antals- som attitydmässigt.

Vi måste skapa en helt annan jordmån för nyföretagande samt lokalt sådd- och riskkapital för de små företag som ska våga ta steget upp och anställa flera.

Vi måste slutligen avskaffa Jantelagen och bypolitiken, och istället uppmuntra och glädjas åt var och en som lyckas och är unik.

Har Du själv goda idéer och förslag till förbättringar som gynnar Skaraborgs position i världen och som ger möjligheter att få fram nya världens Skaraborgare, är Du varmt välkommen att höra av Dig till mig, så lovar jag att föra detta vidare till ” de som makten haver”.

För Skaraborg – i framtiden!

FRÅN JORD TILL BORD

I takt med urbaniseringen har det blivit allt mer nödvändigt att närma konsumenterna som tappat fotfästet med myllan till producenterna lokalt. Detta konsumentfokus har kommit till uttryck på många sätt i Skaraborg genom decennierna. Här kommer en resumé över vad som hänt från jord till bord:

1814 utlyste kung Karl XIV Johan genom Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien att det behövdes ”en stark samlande kraft på landsbygden” som beslöt att starta Hushållningssällskap i alla län. Dessa startade i sin tur bland mycket annat nyttigt även lantbruksutställningar 1846 som blev en hundraårig epok i lantbrukets utveckling. Eftersom merparten av befolkningen bodde på landsbygden och levde nära eller själva var del i livsmedelskedjan, så var dessa lantbruksutställningar helt inriktade på producenterna med djurutställningar och uppvisande av ny teknik för att kunna bibehålla den beslutade minst hundraprocentiga självförsörjningsgraden.

1935 var första gången som första allmänna distriktslantbruksmötet förlades till Axevalla Hed efter tre års planerande i midsommartid i sex dagar med strålande väder. Här framträder flera inslag av

konsumentkaraktär, som ett uttryck för industrialiseringens och urbaniseringens snabba utveckling mellan världskrigen. Det blev t ex så varmt att vatten kördes i skytteltrafik med dåtidens mejerimjölkvagnar till de törstande 71 000 besökarna. En anekdot ur affischen från utställningen är följande programförklaring:

kl. 10.00 Utställningen öppnar, kl. 10.30 Kreaturen anlända, kl. 11.00 Svinen anlända, kl. 11.30 Eders Kungligheter anlända, kl. 12.00 Gemensam middag!

1958 blev en milstolpe för utvecklingen av lantbruksutställningar, med ursprung i Skaraborg: Då anordnades Europeiska Lantbruksmässan Axevalla (ELMA). Året därpå arrangerade Hushållningssällskapen Rikslantbruksmötet (RILA) vid Rosenlund i Jönköping. Organisationschef för såväl ELMA som RILA var Eric Hållander, ägare och vd för Västergötlands tryckeri i Skara. Han startade även motsvarande skogsmässa längs Norrlandskusten, NOLIA. Från 1961 har jord- och skogsbruksmässan i Jönköping hetat ELMIA där I står för tillägget industri. Detta har utvecklats till Sveriges särklassigt största permanenta utställningsområde. Ursprunget är dock likt Svea Rikes vagga alltifrån Skaraborg!

1985 fick undertecknad ansvaret som utställningskommissarie för 50-årsfirandet av första lantbruksmötet på Axevalla Hed av bestyrelsen för Skaraborgs läns Hushållningssällskap. En utmaning med 130 utställare, 300 djur, 2 000 kvm utställningsyta under tak som byggdes upp för eventet av frivilliga gillesmedlemmar. Det kom cirka 35 000 besökare på fem dagar i anslutning till Trippeltravet och Stochampionatet på Axevalla travbana! Vi döpte utställningen till ”från jord till bord” för både dig som är konsument och producent. Ur programbladet saxar jag min välkomsthälsning: ”Tidsmässigt har det aldrig känts mer angeläget att klargöra kedjan och minska klyftan från jord till bord. Vi välkomnar alla som deltar i kedjan från jord till bord. Bordet är dukat, låt dig väl smaka!”

En av de mest besökta avdelningarna kallades ”Mat är sköjit” där Hushållningssällskapens hemkonsulenter presenterade lokala matrecept. Utställningen blev en succé på många sätt eftersom den både lockade travbesökare liksom barnfamiljer till Bert Karlssons nyöppnade Sommarland, vilket ledde till att den upprepades såväl 1987 som 1989 med fortsatt lyckat resultat, om än det gav upphov till trafikkaos ända ut på E20 varje gång!

1991 var det dags att ta konceptet från jord till bord vidare till storstaden Göteborg. Artistchefen på

Liseberg ringde och önskade att vi skulle göra en skördehelg på Liseberg.

”Vi kommer om vi får lika bra betalt som bästa artisterna på Stora Scenen, för vi levererar stor scenkonst”, svarade jag kaxigt, och vi fick det! Därmed var Landsbygdsfesten på Liseberg fött. Ett evenemang som slog publikrekord för en septemberhelg direkt och som pågick med de fyra västsvenska Hushållningssällskapen som arrangörer i tre år, innan Liseberg själva tog över i egen regi. Än idag är denna skördefest en av de mest publikdragande helgerna på Liseberg! Vi hade bland annat tävling i mjölkning på stora scenen som blev huvudrubrik och bild på Göteborgspostens första sida dagen efter, kobingo liksom Drängastenslyftet och barn i cowboydräkter som visade kalvar med mera förutom hundratals matstånd med lokala specialiteter till besökarna. Sällan har kedjan från jord till bord känts så kort!

1992 tog Hushållningssällskapet Skaraborg även initiativet till en lokal matbok som byggde på alla recept som samlades in av hemkonsulenterna genom våra utställningar. Bokens namn blev Västgötamat – en kulinarisk resa från jord till bord. Den blev en succé som trycktes om tre gånger fram till 1996 och sålde slut 11 000 exemplar som nu finns spridda till glädje och nytta för alla som värnar lokala mattraditioner.

På 1990-talet övergick de tidigare stora utställningarna mer till lokala företeelser i skuggan av ELMIA och Borgeby i Skåne som alltmer blev riksutställningar. Ett bestående exempel på detta är Logårdsdagarna på Hushållningssällskapets donationsgård utanför Grästorp. Som komplement till detta utvecklades även Farmers Market på Skarabörgska efter en inspirationsresa till Kalifornien, som blev Torglördagar i Jung respektive Bonnamarknad på Tre Älgar i Grästorp. Det senare är fortfarande bestående. På motsvarande sätt inspirerades vi av Bed&Breakfast-konceptet vid en studieresa till södra England. Detta förädlades på hemmaplan till Bo på Lantgård, som blivit ett begrepp inom besöksnäringen. Redan 1979 startades Skaraborgs Trädgårdsprodukter ekonomisk förening på initiativ av oss på Hushållningssällskapet med ett samlat lokalt grönsaksutbud till västsvenska butiker. Basen var kontraktsodlarna av morötter till Toppfrys samt vitkålsodlarna till Dafgårds kåldolmar, som utökades till ett 40-tal initiativrika odlare med bevattningsmöjligheter. På sex år skapades cirka 300 nya arbetstillfällen och föreningen omsatte 40 Mkr i det som då bytt namn till Västgrönt och idag heter Mellansvenska Odlare.

På 80–90-talet utvecklades det även flera andra lokala varumärken och destinationer som till exempel Skaraborgs Potatis AB, Gården-produkter,

Västgötalandet, Lokalproducerat i Väst samt ett stort antal egna gårdsbutiker, caféer och restauranger med egna varumärken. Fler mötesplatser där producenter och konsumenter möttes, bildades bl. a på Sötåsen Lantbruksskola liksom Logårdspuben och Café Viken. Inom fiskeområdet utvecklades det unika Hökensås Sportfiske i regi av Skaraborgs läns Hushållningssällskap till landets lönsammaste sportfiskeområde med cirka 30 000 sålda fiskekort bland 300 000 friluftsbesökare i naturreservatet Hökensås. En viktig delmängd blev Fishing Top Ten där Turistrådet marknadsförde de tio bästa fiskevattnen i Sverige gemensamt för utländska besökare. Affärsidén för helheten blev ”från rom till gom”, som travesterar på från jord till bord. Hökensås Sportfiske äger hela kedjan från kläckningsanläggningarna på Källefall, via fiskodlingar där och i Baltak ut till de 20-talet rena Hökensåssjöarna där put- and take-fisket utövades, samt drev Hökensås Värdshus och samarbetar med Hökensås semesterby. Kort sagt framgången ligger i att kontrollera hela kedjan från rom till gom. Integrering i värdekedjan är nyckeln till hållbar tillväxt!

Under 2000-talet återkom från jord till bord i ny tappning med tre På Landet-mässor i anslutning till Axevalla Travbana 2010, 2012 och 2014. Ledstjärnan för mässorna var det goda livet på landet och mellan

10–20 000 besökare upplevde detta varje gång. De flesta centralorter i Skaraborg har numera skördefester eller motsvarande landsbygdsfirande på sina respektive torg, gärna med lokala specialiteter såsom till exempel Jordgubbens Dag i Vara. Den fest som utvecklats mest publikmässigt är Matfestivalen i Skövde sista helgen i augusti. Den startades 1998 som SM i grillning och har utvecklats som Matfestival till att årligen locka cirka 50 000 besökare vilka äter i snitt 75 000 smakportioner av lokala specialiteter samtidigt som Hertig Johans Torg omvandlas till ett stort salutorg för närproducerat. Detta har även fört med sig att hela kockeliten vill vara på plats och uppträda med sina matkonster. Den senaste utvecklingen har därför blivit starten av Skövde Outdoor Festival, som markerar människornas nyvunna intresse för friluftsliv och natur, samt att sätta in matkonsten i detta sammanhang. Därför startades SM i utomhusmatlagning för såväl proffs som amatörer ifjol, som redan på grund av stort intresse lett till en kvaltävling i Skellefteå innan svenska mästerskapet avgörs på Billingen under denna festival i år!

Var finns morgondagens mötesplatser från jord till bord? I en allt mer digital värld gäller det att mötas på konsumenternas egna villkor. Alla livsmedelsföretag måste klara livsmedelskraven med minst EU-standard i en öppen och fri marknad. Alla

måste även finnas i den digitala världen med egna hemsidor och möjlighet till alltmer affärer via nätet. Exempel på detta är att Skaraborg är föregångare i landet genom Hushållningssällskapet Skaraborg igen att starta REKO-ringar enligt finsk modell. Ett sorts bakluckeloppis med lokal mat, som marknadsförs via Facebook och betalas via Swish, där det i skrivande stund finns ett 30-tal rekoringar via Lokalproducerat i Väst i Skaraborg! Kosläpp på våren, öppna gårdar, lokala producent-bloggare och Farmers Dinner är ytterligare exempel på nya innovativa sätt att korta kedjan från jord till bord. Fortfarande väntar jag dock på att initiativ tas för att korta hela kedjan från jord till bord med en heltäckande Skaraborgsk saluhall som etableras i strategiskt exponeringsläge på hemmaplan! Affärsidén torde bli: Dä sa va terättalagt, billit, görgött – å nöttit!

Avslutningsvis vill jag mot bakgrund av ovanstående historiebeskrivning reflektera över mantrat tänk globalt och handla lokalt: I takt med att landsbygden avfolkades och urbaniseringen ökade som följd av industrialiseringen, har människor alltid törstat efter lokal matkunskap från jord till bord. Definitionen av välfärdsbarn på 60-talet, att det var barn födda i staden av föräldrar som bott hela sitt liv i staden är talande och skrämmande. Tvärtom anser jag att det är konsumenter som lever nära

producenterna och naturen som är morgondagens vinnare. Detta har accelererat under kunskaps- och IT-samhällets framväxt, där medvetenheten om de positiva hälsoeffekterna som skapas av när-producerad mat ökat kraftigt. Lägg därtill de goda samhällseffekterna som lokalproducerad mat i form av ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet skapar. Därför är vi på god väg att förlänga och fylla vår devis med ett livsnödvändigt ökat kretsloppstänkande: Från jord till bord – och åter jord igen!

VÄSTGÖTAKLIMAX

Västgötaklimax är en viktig berättarkonst som vi Skaraborgare utvecklat över tid till ett välkänt begrepp.

En västgötaklimax är enligt Wikipedia en retorisk stegring som i stället för att följas av kulmen, följs av en sats av lägre grad, exempelvis en underdrift. Västgötaklimax är synonymt med antiklimax eller en ofrivillig antiklimax med komisk effekt. Den som berättar något bygger upp en stegring som får ett snöpligt slut. Det går ut på att historien egentligen inte har någon poäng och avsaknaden av denna poäng blir just poängen.

I början av detta århundrade hade Radio Skaraborg ett mycket populärt program, som de kallade Västgötaklimax. Flera lokala komiker tillsammans med Robert Gustafsson som draglok berättade egna eller lyssnarnas roliga historier live. Medverkande var Runo Sundberg, Claes Astin, Rolf Hörnfeldt, Gillis Hellberg, Owe Hellström och Andreas Ljung samt Carl Thulin från Radio Skaraborg. Succén blev stor och sporrad av detta förevigades dessa program med två cd-skivor sponsrade av Länsförsäkringar Skaraborg som vill bevara det lokala och personliga mötet, på initiativ av undertecknad. Dessa såldes slut och trycktes om

och spelas än idag ute i stugorna eller i motorfordon på långfärd flitigt.
Några goda exempel på Västgötaklimax ur denna programserie är följande:

På ett årsmöte för den lokala högerföreningen i Härlunda utanför Skara har ombudsmannen Lars Svedlund berättat följande från verkligheten: När man kom till valen, så föreslogs det "ömval" på varenda punkt. När man till slut kom fram till "revesorsuppleanten" så föreslogs Anders i Norrgår´n och det blev klubbat för ömval. Då reste sig hans granne upp och informerade om att han dog i höstas! Ordföranden summerade dock att "dä ä ente särskilt betungande, så vi väljer om honom i alla fall". Därmed fick föreningen en revisor på jorden och en i himlen det kommande verksamhetsåret!

En poliskonstapel stoppade en odalman på väg in till Skövde i sin bil för nykterhetskontroll. "Blås i ballongen", uppmanade konstapeln. "Hä, dä gör ja ente" upprepade den överförfriskade mannen tre gånger. Då konstaterade konstapeln krasst:"Blås i ballongen, annars gör ja dä själver, å då åker du dit i alla fall!"

Carl Thulin var ute och intervjuade gamla original på Varaslätten. Många av dessa var goda entreprenörer på den företagsamma Varaslätten. En gång intervjuade han en man som konstruerat och tillverkat trappor i hela sitt liv. I direktsändning

frågade reportern hur många trappor han gjort i sin dag. Farbror´n tvekade med svaret varpå reportern fyllde i att han kanske gjort så många trappor så de räcker ända upp till himlen! Svaret kom blixtsnabbt och dräpande: ”Hä, ja gjorde ju källartrappor, sörru!!”

En tågresenär som skulle till Göteborg gick på fel tåg i Falköping. Väl på plats och när det rullat iväg frågade han den fina damen mitt emot: ”Varsch ä ho på väg? Till Stockholm blev det fisförnäma svaret”, varpå lokalprofilen snabbt replikerade: ”Körs så utvecklinga går framåt. Vi sa åt var sett höll, men kan åka på samma tåg!”

Humor och goda historier har ju alltid varit ett signum för Skaraborgaren, en viktig del av kulturarvet. Goda berättare har i generationer fört arvet vidare. Johan Henric Kjellgren, Sixten Västgöta-Bengtsson och i nutid Robert Gustafsson är väl de mest kända goda representanterna för denna tradition. Lägg därtill Mats Ljung, Runo Sundberg, Rulle Lövgren, Jan Rippe, Birgitta Andersson, Margareta Kjellberg m fl. Den västgöte som förknippas allra mest med begreppet Västgöta-klimax är nog ändå älvsborgaren Jarl Borssén, som med sina rumphuggna repliker och sin mimik blev rikskändis efter sina insatser i bl a Partaj och Gäster med gester. Det senaste exemplet från Skaraborg är

humorkollektivet Kass Humor, som gjort stor succé med sin TV-serie Uti bögda!
Själv är jag mest förtjust i följande Västgötaklimax: den första från Västgöta-Bengtsson och den andra från Thomas von Brömsen:

På ett årsmöte i Salemkyrkan i Larv, kom bygdens dotter som var volontär hem och berättade om allt elände som hon varit med om som sjuksköterska under Kongokrisen i Afrika på 60-talet. När sista ljusbilden visats och taklamporna tändes uppmanade hon församlingen att ställa frågor. Tystnad uppstod, men längst ner i salen reste sig en gubbe yrvaket, plirade med ögonen och frågade:
"Ho hade ena halter söster som hette Stava. Va blé dä å den tro?"

En handelsresande från Göteborg checkade en onsdagskväll in på Stora Hotellet i Nossebro. Upplysningsvis frågade han portiern om det fanns något nöje i tätorten denna kväll. Varpå portiern omedelbart svarade: " Hä, ho ä sjuker!"

Berättarkonst är något som du själv väljer att göra till konst. Men när du väljer att ta det en nivå högre blir det äkta konst. Ja, ungefär som med sång och musik. De flesta människor kan åtminstone hjälpligt sjunga men några vill något mer med sin sång. De börjar träna och utveckla sin sång och så upptäcker de att

andra gillar att lyssna på deras sång. På samma sätt kan du träna upp din berättarkonst. Kom dock alltid ihåg att det är själva berättelsen som är det viktiga och särskilt dess inledning och slut. Du är endast budbäraren!

I nutid har berättarkonsten allt mer övergått till story-telling. Bakom framgångssuccéerna till att Skövde blivit ”the game capitol of Sweden” vid Högskolan i Skövde och Gothia Science Park med de populäraste utbildningarna respektive det häftigaste nyföretagandet i gamification, ligger mycket story-telling. Det är det moderna sättet att föra berättar-konsten i allmänhet och Västgötaklimax i synnerhet vidare i kommande generationer. Kanske vi snart får se ett nytt Skaraborgskt dataspel som heter Västgöta-klimax erövra världen!

FRÅN IDÉ TILL SUCCÉ

Skaparkraften på Varaslätten och uppfinningsrikedomen hos dess entreprenörer har lett till många innovationer som blivit stora och välkända företag. Själv är jag född och uppväxt i denna mylla som bondpojk från Tråvad och vill därför gärna stolt presentera några av dessa pionjärer, som gett ett starkt bidrag till Sveriges industrialisering.

En målerisk beskrivning av Varaslättens grogrund har gjorts av universitetslektor Lars Nyström Göteborgs universitet i hans förnämliga avhandling ”Hur bonden blev industriföretagare”:

Är det någonstans jorden är platt som en pannkaka så är det här. En jättelik lerpannkaka, inklämd mellan Västergötlands platåberg. I detta landskap får varje höjdsträckning närmast exponentiella proportioner. I sin barndomsskildring från Kvänum, romanens Slättum, beskriver Ove Allanson från Kvänum hur banvallen på smalspåriga Västgötabanan reser sig likt en fjällkedja över slätten. Röken från ångloken tycks bära upp himlen. Detta är västra Sveriges kornbod. Under sekelskiftet var trakten centrum för den havrerusch som under ett par decennier utgjorde motorn i den västsvenska ekonomin. Spannmålshandlarna var

slättens kungar. Sedan dess har förstås även bönderna blivit allt färre. Än idag tillhör emellertid Vara de kommuner som har högst sysselsättning inom jordbruket i riket. Men skenet bedrar. Detta är inget bondeland. Det är ett av de hårdast industrialiserade områdena i hela Sverige. Reser vi på E 20, som idag skär genom bygden, passerar vi det ena industrikomplexet efter det andra ute på fälten.

Själv blev jag varse vad denna bygd betytt för lantbruksutvecklingen nationellt och internationellt, när jag gick den propedeutiska utbildningen till agronom vid Plönninge lantbruksskola utanför Halmstad. Maskinläraren Allan Grytell startade de flesta lektioner med att visa ljusbilder med olika hemmabyggda konstruktioner på lantbruk för dess inomgårdsrationalisering. Efter varje bild frågade han var denna skapelse kom ifrån, och lärde oss elever samtidigt i kör att utbrista ”Alltifrå Skarabörg” så högt vi orkade. För det slog sällan fel, dessa Oppfinnar-Jocke-konstruktioner kom från Skaraborg och företrädesvis Varaslätten!

Skall vi vara noga bör vi räkna med två grundarföretag till industrialiseringen på Varaslätten i Kvänumstrakten:

Grönbergs i Öttum och Johan Alfred Kjällströms smidesverkstad utanför Kvänum. Båda räknar sina anor tillbaka till 1890-talet. Båda startade sin tillväxt under 1930-talet till betydande industrier som

Rekordverken respektive Kellve Bulkteknik. Många efterhärmade dessa båda industrier och startade eget företrädesvis med utgångspunkt från den egna gården. Konsekvensen av avknoppningarna blev att allt fler företag sysslade med ungefär samma saker.

Vid början av 1950-talet fanns ett antal företag som gjorde halm- eller höfläktar. Senare har man konkurrerat om bland annat frontlastare, farmartankar, betongblandare och halmhackar. Hela tiden har företagen stulit friskt från varandra och utifrån. Patent har kringgåtts eller överträtts.

I detta sammanhang har begreppet ”västgötajapaner” myntats, delvis med en negativ klang, men också med en positiv laddning av företagande, kreativitet och uppfinningsrikedom.

På detta sätt växte en ortsbaserad industriell kompetens fram inom produktion av lantbruksredskap. En förutsättning för denna utveckling var de nära banden till jorden.

De flesta tycks vara överens om att bönderna och dess familjer varit en attraktiv pålitlig och initiativrik arbetskraft. I arbetet på gården har de lärt sig att hantera en bred uppsättning maskiner som kommit väl till pass i industrin, inte minst när produktionen bestått i just jordbruksmaskiner. På detta sätt har de blivit innovativa, strävsamma och sinnrika.

I takt med att storleksrationaliseringen av jordbrukssektorn ökade kraftigt och djuren

minskade fick fler och fler på gårdarna sin utkomst på Varaslättens industrier. När du idag åker längs E 20 finns det max en bonde på tio hemma dagtid på de gårdar som du passerar. Det är den levande landsbygd som vi nu har.

Nio av de tio största industrierna i Kvänumsbygden idag startades av bönder eller söner till bönder. I minst sex fall av dessa började verksamheten på gården. I flera fall bedriver grundarfamiljerna ännu idag jordbruk. Mycket talar för att egen gård utgjorde en god grund för industriellt företagande. Grundförsörjningen var säkrad genom jorden. Det gav en beredskap inför tuffare tider. Med inkomster från jordbruket behövde företagaren inte heller ta ut full lön under det svåra inledningsskedet. Den egna familjen användes som billig arbetskraft. Hela tiden fanns också möjligheten att i viss mån spela mellan jordbruk och industrisysselsättning över årscykeln, eller konjunkturerna. Bonden ägde dessutom en gård. Gården belånades eller såldes för att finansiera den industriella expansionen. Ekonomibyggnader fungerade som en första industrilokal. När verksamheten expanderade kunde den egna åkern tas i anspråk.

På detta sätt har industrin i Kvänumstrakten successivt letat sig nya marknader. Idag kan vi urskilja tre tydliga underkluster. Det första är lantbrukssektorn som alltjämt är viktig. Det andra

specialområdet är ventilation. Runt Kvänums tätort finns ett tiotal företag som sysslar med tillverkning eller installation av ventilationssystem, eller är underleverantörer på området. Det tredje underklustret består av företag som sysslar med stål- och plåtkonstruktioner för byggindustrin. Det handlar som vi sett om modulbyggen, men också om exempelvis stålbalkar eller industriportar. Denna industri har vuxit fram sedan 1960-talet och har sitt centrum i Tråvad väster om Kvänum. Runt allt detta finns slutligen flera legotillverkare som saknar egna produkter men lever på att hantera plåt. Ofta fungerar de även som underleverantörer till andra företag i området. Av bygdens företag ägs de flesta av de mindre alltjämt lokalt. Däremot har många större företag över 50 anställda gått upp i större koncerner, vilket ofta givit tillgång till exempelvis marknadsföringskanaler eller kapital för en fortsatt expansion. Viktiga funktioner som produktutveckling liksom produktionen finns i stor utsträckning kvar lokalt. Dock har några av de största företagen tyvärr lagts ner och produktionen flyttats utomlands.

För att få en uppfattning om hur svårt det är att lyckas, finns en tumregel som ofta åberopas, inte bara bland dessa entreprenörer lokalt: Idén är bara ett på en 100-gradig skala till förverkligande. På denna skala kommer prototypen på nio och de

övriga 90 är tillverkning och marknadsföring dvs hårt arbete var dag. Lägg därtill att det bara är en idé på tio som är bärande, så förstår du att det är en på tusen idéer som lyckas!

Här följer en exposé rangordnad efter storlek på företagen med fokus på urval från Kvänumsbygden på Varaslätten och utgångspunkt från skaparen och människan bakom den grundläggande affärsidén till den industri som blev verklighet. Om vi skulle utökat urvalet till hela Varaslätten hade många fler platsat på listan med motsvarande ursprung och utveckling. För att bara nämna Jula, Skandiaelevator, Akronmaskiner, Svegma, Vedumskök, Ginza, Bala Industrier med flera goda exempel förstår du att detta är en oerhört kreativ och framgångsrik bygd som skapat många lokala arbetstillfällen och globala produkter och tjänster!

Från Karl-Erik Andersson Korsgården Jung till Asko Cylinda

”Jag kan bygga en bättre tvättmaskin själv mamma”, sade Karl-Erik och gick ut i gårdsverkstaden och tillverkade den första prototypen av en trumtvättmaskin med inbyggd centrifug och eget värmesystem. Detta blev grunden till Junga Verkstäder, som sedan köptes upp och blev ASEA Cylinda och ASKO Cylinda. Vara kommuns största arbetsplats med fler sysselsatta här (ca 600 som mest)

än antalet totala lantbrukare i Vara kommun. Tyvärr köptes det upp och lades ner av den slovenska konkurrenten Gorenje och flyttade sin verksamhet till Slovenien 2014. Dock finns utvecklingen kvar i Lidköping.

Från Bertil Gustavsson Emtunga till Pharmadule Emtunga

Anställd hos Kjällströms mekaniska i Kvänum. Blev arbetslös och startade eget med mekaniska tjänster till lantbrukarna i trakten. Slog igenom med farmartankar till bränsle som såldes till oljebolagen för uthyrning till bönderna. Inledde samarbete och så småningom delägarskap med Christer Erikssons Consafe för tillverkning av moduler till oljeplattformar. Sönerna Thore och Rolf köpte tillbaka helheten för att 2009 sälja det vidare till Pharmadule Emtunga. Delar av detta köptes sedan ut av ApplyLeirvik Emtunga AB och verksamheterna bedrivs fortfarande i Emtunga, nu bland annat under namnet Swedish Modules i Emtunga.

Från Harry Johansson och Nils Andersson (sedermera Åkerstedt) Kvänum till Swegon

Lantbrukaren Harry Johansson var en klurig man med brinnande intresse för mekanik. När metallstrejken 1945 bröt ut kom Nils Andersson till

honom och ville bli kompanjon. Javisst svarade Harry, men på två villkor som accepterades: Ingen krigsmaterialtillverkning eller alkoholkonsumtion här! De startade så småningom Plåt Mekano 1951, som sedan blev PM Luft. Denna firma har köpts upp av Latourgruppen och Kvänumsanläggningen är fortfarande den största anläggningen inom Swegon.

Från Karl-Erik Bender Edsvära till Benders

Karl-Erik föddes på ett lantbruk med tillhörande lanthandel, vilket präglade hans uppväxt. Tidigt blev han affärsman och sålde det mesta som gick att sälja från jultidningar till kostymer. Han startade såväl Vättesmadspelen i Edsvära Fotoklubbs regi, som dansbandet Anders Meijers orkester mm. Tillsammans med brodern Arne köpte han en maskin för tillverkning av betongpannor och startade Benders 1960. Idag arbetar Benders inom flera skilda affärsområden inklusive en av Sveriges största travhästverksamheter. Benders är en av de marknadsledande producenterna av betong- och naturstensprodukter i Norden, som även förvärvat Volvos Uddevallaanläggning för det sistnämnda. Marknadsandelarna ute i Europa ökar ständigt samtidigt som sortimentet inom byggprodukter och byggsystem växer för varje säsong. T ex i år med ett unikt solcellstak anpassat till deras takpannor. Företaget drivs vidare av sonen Ove som vd och alla

hans fyrlingar arbetar idag inom företaget, vilket borgar för fortsatt familjeägande. Benders är även hälftenägare till KPAB (tillsammans med bolagets vd), som haft en motsvarande historia med ursprunget i lantbruksnäringen.

Från Gustav Johansson Skattegården i Jung till Kvänum Kök

Gustav Johansson från Skattegården i Jung var son till en skomakare. Tidigt började han hjälpa sin far med att tälja läster i trä. När det var dags sattes han i snickarlära. I tio år var han byggnadsarbetare och möbelsnickare. 1923 öppnade han eget på Åsbogatan i Kvänum. Första köket tillverkade Gustav åt hustru Annas föräldrar på 20-talet. På 30-talet snickrades vävstolar till fattigvården i Malmö. Sjuttio år senare levererades samtliga kök till Turning Torso i samma stad! En mängd prestigepriser har vunnits genom åren då Kvänum kök alltid satt kvalitet och möbelfakta i topp. Kvänum köks historia är en del av berättelsen om hur det moderna Sverige blev till. Finns kvar mittemot där det startade i Kvänum. Dock uppköpta för några år sedan av ett annat framgångsrikt familjeföretag med liknande historia i köksriket, Vedums kök som i år firar hundraårsjubileum.

Från Mats Andersson i Ranagården Längjum till Ranaverken och Borgagruppen

Mats var yngst i en syskonskara på nio personer som tidigt började arbeta hos Bertil Gustavsson i Emtunga, se ovan. Han tog ”sin Mats ur skolan” efter sjuårig folkskola och startade eget på hemgården. Ranagårdens svets bildades 1962. Därefter byggdes en fabrik för Rana-balken i Tråvad som blev byggnadsstommen i många stålkonstruktioner för andra fabriker och lagerbyggnader. Ranagårdens Svets såldes 1973 då Mats var 34 år till Bertil Höksten i Göteborg och döptes om till Ranaverken. Nuvarande ensam ägare är Per Kjellström sedan 2003. Företaget Lida startades i Tråvad tillsammans med kompanjonen Kent Svantesson och specialiserade sig på Lidaportar, som sedan döpts om till Prido till större verkstadsbyggnader. Därefter startades plåtbearbetning och försäljning i samband med att Mats inköpte en större gård Borga i Edsvära där även travverksamhet utvecklades. Borga-gruppen bildades och förvaltas väl av nästa generation i familjen. Kärnan i Borgas affärsidé är egna produkter som tillverkas på flera platser i Sverige, Polen och Litauen samt försäljning i tio länder. Huvudkontoret finns i Skara.

Från Albin Grönberg Öttum till Rekordverken
Företaget startades 1897 av Albin Grönberg, lantbrukarson från trakten. Till en början bestod verksamheten av smide och reparationer. Omkring 1920 byggdes verksamheten ut för tillverkning av enklare tröskverk. 1927 uppfördes ett eget gjuteri. I samband med det startades även tillverkning av halmfläktar och gröpkvarnar. När skördetröskan gjorde sitt intåg kom behovet av halmhackar. Tillverkningen av dessa hackar startade kring 1950 och har sedan dess varit ryggraden i företagets maskinprogram. Familjen Grönberg kom att driva företaget i tre generationer fram till 1983. Rekordverken köptes då av Karl-Erik och Arne Bender.1988 förvärvade Sven Johan Persson Akron i Järpås Rekordverken som därmed ingår i den grupp av företag som benämnes Runstenengruppen. Fortfarande drivs denna framgångsrika grupp inom familjen efter generationsskifte. Tillverkningen vid Rekordverken består idag till större delen av Rekord sortimentet vari ingår halmhackar, agnspridare och inplastare för fyrkantbalar.

Från Johan Alfred Kjällström i Kvänum till Kellve
Företaget startades 1890 som Kjällströms mekaniska verkstad av Alfred Kjällström som en smedja i Kvänum, med tillverkning av bland annat plogar och harvar. Sonen Sven Kjällström övertog

verksamheten när fadern dog 1924. Tillverkningen utökades med fler produkter inom jordbruksnäringen. Kellve utvecklades till en modern bandtransportörtillverkare i samarbete med världens ledande tillverkare för mobila kross- och siktverk. Göteborgsbaserade Provator AB förvärvade 2008 företagen i Kellve gruppen. Kellve Group AB blev moderbolag till de rörelsedrivande bolagen Kellve Sweden AB, Kellve Service AB, ASM i Askersund AB. 2010 förvärvades Primogum till koncernen.

.

Från Ingemar Ronger Badenetorp Kvänum till Rotage, Rotage Agri och RAIS

Ingemar är ett typexempel i modern tid på samma snabba och målmedvetna utveckling som sina föregångare ovan. Allt startade hemma på gården 1979 med en verktygslåda och ihopsättning av lantbruksmontage. Första verkstaden iordningställdes i egen regi 1982. Den första lasermaskinen köptes in 1990. Ny fabrik på 2600 kvm byggdes1996.

Investerade i en svetsrobot från ABB och blev därmed automatiserad i alla processer 2012. Affärsidén idag är att med senaste teknik vara komponentleverantör av laserskurna och stansade plåtprodukter till den skandinaviska marknaden. Företaget är numera sålt till Sveaverken.

Ingemar startade och drev även Rotage Agri samt RAIS 2017 som finns kvar på gården. Tyvärr har Ingemar Ronger alltför tidigt hastigt avlidit i sommar och förstämningen och saknaden bland släkt, vänner och kollegor är mycket stor.

Från Svante Andersson Tråvad till Stenhaga Invest

Svante Andersson är ytterligare ett exempel på modern skaparkraft. Han kommer från bondgård och en drivkraftig företagarsläkt. Hans farbror är Mats Andersson Borgagruppen ovan. Hans framlidna far Bengt startade Tråvads Pumpindustri som gick upp i Ranaverken och hans två bröder Magnus och Mattias driver framgångsrikt livskraftiga företag.

Svante startade som fjortonåring handel med mopeder och bildelar. Verksamheten utvecklades via möbelhandel och Bilkompaniet till fastigheter och andra områden. Stenhaga Invest är moderbolaget och har fått sitt namn efter släktgården Stenhaga Gård, som även den ägs av Svante Andersson. Numera finns det mesta inom bolagskoncernen som även äger Bjertorp Slott i Kvänum. 2013 blev han årets företagare i Västsverige utsedd av tidningen Affärsvärlden.

Tanken med diversifieringen av fastighets-innehav samt bolag inom industri, IT och tjänster är att även i dåliga tider ha företag inom koncernen som

går bra, vilket ger utrymme till strategiska förvärv till fördelaktiga villkor. Hans största bolag är nu Swedish Modules i Emtunga (se ovan Bertil Gustavsson) samt fintechbolaget Aptic med huvudkontor i Skövde.

Avslutningsvis vill jag summera dessa ovanstående tio viktiga personers livsgärning med att citera summeringen av den röda tråd som finns av skaparkraft för dem som finns med i boken Världens Skaraborgare:

Alla har starka drivkrafter i sig redan från början och mer än en gång har de fått hitta egna överlevnadsstrategier under tuffa förhållanden tidigt i livet.

De är oftast uppvuxna i trygga miljöer utan extravaganser, företrädesvis på landsbygden med närhet från jord till bord.

Hushållning med resurser är något som alla fått lära sig från början. Såväl med sina egna resurser, liksom även materiellt och ekonomiskt.

Alla har haft entreprenörskapet i blodet och prövat på att göra affärer eller prestera på annat sätt i tidig ålder i liten skala, som sedan efter hand växlats upp.

Alla har haft känslan för timing och vågat satsa i rätt läge. Flera utan att skuldsätta sig från början, istället har de satsat rätt med redan sparade slantar som insats.

Alla har en klar målbild i tidigt skede av livet över vad de vill uppnå. En egen vision, ibland även en egen mission.

Alla har haft det gammaldags prefixet e, som signum: envisa, energiska, engagemang, entreprenörskap (ej att förväxla med morgondagens e-prefix som i e-post, e-handel osv).

Ingen har brytt sig om att Jantelagen har funnits. Åtminstone har den varit osynlig i deras sinnevärld.

Ändå är påfallande många fina lagspelare och har haft en sällsynt förmåga att skapa ett vinnande lag kring sig.

Referenser:
Lars Nyström, ”Hur bonden blev industriföretagare”, *Bebyggelsehistorisk tidskrift,* 2006, sid 55–70.
Ove Allansson, ”Slättum”.
Ingemar Jacobsson, ”Entreprenörerna – I huvet på en gammal fabrikör”.
Ulf C Nilsson och Carl Henrik Ohlsson, *Världens Skaraborgare,* Skövde 2011.
Respektive företags hemsidor angående historiebeskrivningen.

LILLA HUSET PÅ PRÄRIEN

Årets bok från Skaraborgs Akademi har temat ”Litet blir stort”, det lilla i det stora. För min del kom jag direkt att tänka på Göteborgshumorns sätt att beskriva Göteborgs Symfonikers filial Vara Konserthus som ”Lilla huset på prärien”. Som infödd ”schlättabo” är jag sedan 2016 stolt extern styrelseledamot i det huset, därav rubriken. Få känner till historien bakom tillkomsten av denna kulturella pärla på Varaslätta, dess uppnådda framgångar och erkännande samt framtida visioner. Därför tänkte jag ta med dig som läsare till Vara Konserthus födelse och till dess utveckling som präglats av starka individer som insett kulturens oerhörda vikt och kraft och hur den kan bo, verka och leva i Skaraborg! Häng med:

Bakgrund

I början av 1990-talet var Vara kommun bland de sämsta i klassen inom alla benchmark med övriga kommuner såväl i Skaraborg som i Sverige: Utbildningsnivån var låg. Medelinkomsten var även låg. Befolkningen var mycket homogen. Befolkningsutvecklingen var negativ och urbaniseringen stor till större städer i regionen och nationellt. Nyföretagandet var lågt och befintliga industrier

nyanställde inte i så hög grad som var nödvändigt. Ekonomin var dålig i kommunen och krävde såväl effektiviseringar som skattehöjningar. Självbilden var heller inte bra, mentaliteten att borta bra men hemma bäst användes ofta till försvar. Ändå var varken innevånarna eller kommunens anställda stolta över sin kommun utåt. Kort sagt stod Vara Kommuns ledning inför strategivalet att vara eller inte vara - i Vara!

1991 anställde kommunen Gert Norell som kommundirektör vilket han var ända till 2015. Vid valet 1992 blev det maktskifte och moderaten Jan Erik Wallin blev kommunstyrelsens ordförande och kommunalråd t. o. m. 2010 samt oppositionsråd ytterligare två år till 2012. De blev snabbt ett framgångsrikt radarpar i många år som fann varandra i ovanstående bakgrundsanalys och kompletterade varandra väl i sina rollspel. Gert var den store idégivaren och orädde innovatören med stark genomförandekraft. Jan Erik den kloke politiska ledaren som arbetade hårt strategiskt och visionärt utan att lägga sig i den operativa driften som Gert genomförde med högt tempo. Tillsammans med kommunledningen och kommunstyrelsen enades man om tre framgångsfaktorer som man satsade på samtidigt som rationaliseringar genomfördes:

Kultur, kompetensutveckling samt internationa--lisering.

Vara måste bli en egen prick på kartan som alla vill komma till. Inte konkurrera, utan komplettera det grannkommunerna satsar på, visionerade kommunalrådet Janne. Målsättningen är att bli det goda exemplet i Sverige som konsekvent och uthålligt satsar på kulturen som framgångsfaktor konstaterade kommundirektören Gert.

Resultaten och uppmärksamheten lät inte vänta på sig: 1993 fick Vara Kommun utmärkelsen Sticka ut hakan-priset, för sin målmedvetna kompetensutveckling av alla ledare som sattes på skolbänken och läste in tio relevanta högskolepoäng vid Högskolan i Skövde. Detta ledde till att var och en fick resultatansvar delegerat ut i organisationen, en treårsbudget upprättades för långsiktig planering, vilket ledde till stora kostnadsbesparingar och effektiviseringar, så att skattehöjningarna kunde minimeras. Flera år senare blev man även årets superkommun som ett bevis för att nyckeltalen kraftigt förbättrats. När det gäller internationalisering startades flera strategiska vänorter. Kommunen öppnade som en av få kommuner tidigt eget kontor i Bryssel för att lära sig och skapa kontakter på EU-nivå efter inträdet. Dessutom fick all personal i omgångar åka utomlands för

affärsplanering för att våga tänka stort och göra benchmark med det privata näringslivet som förebild.

När det gäller kulturen föddes embryot till detta på ett ledningsseminarium i Vara Kommun i mitten av 90-talet. Vara var uträknat visade SWOT-analysen. En studieresa gjordes till Holstebro i Danmark, som satsade strategiskt på kulturen som framgångsfaktor. Man blev imponerad och bestämde sig för att satsa på kultur som livskvalitet för individen och utvecklings- och etableringsfaktor för samhället.

Från idé till beslut

Vindarna vände och bland annat ökade gymnasieintaget i Vara. Lagmansgymnasiet som då hade ca åttahundra elever plus personal behövde därför bygga ut aulan mm för att möta framtida behov. I utdrag från kommunfullmäktiges protokoll 96-03-25 beslutades att starta projektet FramtidsVara och reservera 30 Mkr för detta. 96-04-09 utvecklades beslutet med delprojektet Framtidshuset, vilket avsåg utbyggnaden av Lagmansgymnasiet. Kommundirektören fick tillsammans med sin ledningsgrupp i uppdrag att komma med förslag. Han kopplade ihop utbyggnationen internt med tanken om att satsa på kulturen som framgångsfaktor. Internt handlade all argumen-

tation om utbyggnad av gymnasieskolans aula, vilket även kommunfullmäktige så småningom fattade beslut om 99-03-01. Externt kommunicerades samtidigt att Vara ville bygga ett konserthus. 02-01-28 beslutade fullmäktige om Lagmansgymnasiets om- och tillbyggnad. Den ursprungliga planen med en byggyta på 3 150 kvm utökades med en aula till totalt 4 700 kvm. Aulans användningsområde prioriterades enligt beslutet till skolans behov i första hand, musikframträdanden i andra hand och teaterföreställningar i tredje hand. Aulan dimensionerades för 500 sittande personer, med mindre mötesrum, foajé och caféutrymmen i nära anslutning därtill. 2002-03-01 beslutade fullmäktige om den totala byggnationen av Framtidsvara på Lagmansgymnasiet. 75 Mkr i investeringar och 5 Mkr därtill i inventarier reserverades och produk-tionstiden beräknades till arton månader. En totalsumma som 2003-01-08 anmäldes öka med ytterligare 5 Mkr. Vid detta fullmäktige togs även beslut om att driva Vara Konserthus i självförvalt-ningsform. Att driva Vara Konserthus i bolagsform var då ogynnsamt bland annat ur momsperspektiv. Konserthuset blev därmed formellt en resultatenhet direkt underställt kommunstyrelsen.

Besluten om utbyggd aula och Framtidshuset var därmed fattade. Än i dag har mig veterligt inte Vara kommun fattat något beslut om att bygga det Konserthus som sedan snart tjugo år finns på plats och blivit så framgångsrikt, avslöjar Gert Norell.
För att nå våra mål ställde vi oss frågan: Vem blir imponerad av en kommun som skall bygga en aula? Alltså inte ett ord om aula vid kontakter utanför kommunen. Det var strategin för att skapa nyfikenhet och intresse för vårt projekt externt, minns dåvarande kommun-direktören.

Som en viktig förutsättning och garant för den långsiktiga kultursatsningen var kommundirektören och kommunalrådet övertygade om att Västra Götalandsregionen och dess kulturinstitutioner måste bli starka medspelare. De fick nys om att Göteborgs Symfoniker i Konserthuset förgäves letade efter bra konsertlokaler att gästspela i runt om i regionen. Sedan Symfonikerna fått Västra Götalandsregionen som ny huvudman var det viktigt att regelbundet kunna framträda även utanför Göteborg. Vid denna tidpunkt var Lars Nordström rektor på Handelshögskolan tillika ordförande i regionens kulturnämnd och blev kontaktad av kommunledningen i Vara för en uppvaktning. Han hade nyss backat upp en lyckad

satsning på ett mindre konserthus i Mellerud så han var nyfiken på Varas idéer.

Kulturnämnden kan stötta Varas satsning under förutsättning att kommunens engagemang är det rätta och att det satsas på musik brett, inte bara konserter som blir för smalt. Göteborgsoperan hade vid denna tid öppnat en filial i Skövde som kunde agera förebild inom symfonikernas område. Gör en genomarbetad plan med dessa förutsättningar, kontakta Sture Carlsson som kan bedöma storleken och återkom önskade Lars.

Sagt och gjort. Kontakt togs med Sture Carlsson som vid denna tidpunkt var vd för Konserthuset i Göteborg och därmed även konstnärlig ledare för Göteborgssymfonikerna. Sedermera blev han förbundsdirektör för Svensk Scenkonst, och därefter chef i kortare eller längre perioder för ett antal kulturinstitutioner i Göteborg och Stockholm.

Han lyssnade till de högtflygande planerna i Vara som framfördes av kommundirektören Gert Norell och stadsarkitekten Rune Winsnes vid mötet med sin ledningsgrupp. De visade en skiss på en aula som konserthus med sjuhundra åskådare i lilla Vara. De lyssnade förströtт i maktens boningar i stora staden på vad lantisarna presenterade. För att testa om de menade allvar gav dock Sture dem en

utmaning och råd samt bad dem återkomma med denna hemläxa:

Bygg inte för litet samt satsa på hög nationell kvalitet i kulturproduktionen. Scenen måste utökas, blev Stures råd och test på om de menade allvar. Se till att det blir fint, så att Varaborna blir stolta. Inte en utbyggd aula, det funkar inte kvalitetsmässigt manade Sture. Fixar ni detta, kan det bli en andra hemvist till Göteborgs Symfoniker, som för ett kring flackande liv med spelningar runt om i Västra Sverige i undermåliga lokaler.

Nu vidtog en febril planering av det som skulle bli Vara Konserthus. Byggnadens ritningar och konstruktion fick inspiration från Malmöhus residens och Cirkus i huvudstaden. Första budgeten skrevs på en servett på en krog i Gamla Stan i Stockholm. Tekniske chefen Lars Henström fick hålla i hela projektet operativt medan Gert Norell fortsatte forma visionen ”Vara Konserthus ska uppfattas som ett ledande konserthus i Norden”. De skalade upp skissen till en större scen med biytor samt dryga femhundra publikplatser. Vid återkomsten till Sture Carlsson blev han häpen över att de lyssnat och över vad som proffsigt presenterades. Utan Stures kravställande hade inte Vara Konserthus fått sin status och utformning och Konserthusets ledning gav planerna därmed sin välsignelse. Via en utlyst

namntävling döptes tillbyggnationen till skolan för Vara Konserthus. Förslagsställare var Marie Persson, som då arbetade på bygg- och miljöförvaltningen.

Vid återkopplingen till regionens kulturnämnd blev det inga stående ovationer, men nämnden lämnade ok till bidrag. Dock avslog man begäran om delägarskap från Vara kommun i syfte att bli så tydlig beställare som möjligt. Det fastslogs även att Vara Konserthus skulle bli Göteborgs Symfonikers andra scen, vilket blev en oerhört stor kvalitativ framgång som visade att Vara menade allvar! På invigningen vändes skepsisen från symfonikerna till ett lysande brandtal av chefsdirigenten Neeme Järvi, som talade sig varm för lösningen med det lilla huset på prärien!

På barrikaden för regionens stöd och satsning stod ordföranden i kulturnämnden Lars Nordström, Göteborg. Hans starka vilja att stärka kultursatsningar på landsbygd blev helt avgörande för regionens stöd till Vara Konserthus, Detta fastslår Skaraborgs ledande kulturregionpolitiker Conny Brännberg, som även han var med och drev processen till den lyckade lösning som ännu idag består och utvecklas.

När jag intervjuar Lars Nordström inför den här artikeln, är han vid 79 års ålder fortfarande aktiv och alert i bland annat Läcköstiftelsens, Skara Skolscens

samt Nordiska Akvarellmuseet. Hans medskick för framtiden är väl värda att citera:
Det finns en stark oro för att kulturen oförskyllt kommer i kläm ekonomiskt, när pandemins effekter kommer att ge stora och långsiktiga förluster i näringsliv och samhälle. Pruta aldrig på kvaliteten för att lyckas och få stöd. Internationell klass på scenen är ledstjärnan! Kulturen står inför den stora utmaningen och möjligheten att skapa motsvarande kvalitet på allt som utvecklas och sänds digitalt. En hygienfaktor för framtiden!
Mot denna bakgrund har Västra Götalandsregionen all anledning att vara stolta över sitt mångåriga stöd för Vara Konserthus positiva utveckling, summerar han nöjt.

Vara Konserthus som kulturcentrum i Västsverige
Sture Carlsson tillsammans med konserthuschef Kerstin Fondberg arbetade för att knyta olika kulturella institutioner och discipliner i Västsverige till Vara, vilket verkligen placerade Vara Konserthus på den kulturella kartan. Kerstin Fondberg, första VD i aktiebolaget Vara Konserthus ska ha en stor eloge för genomförandet av en omstrukturering av musiklivet i Västra Götalandsregionen till förmån för Vara Konserthus under denna tid. I regionens enhet Musik i Väst fanns tre ensembler som skulle komma att sakna huvudman genom nedläggningen av Musik i Väst. Dessa tre var en barockensemble som hette Corona artis, sångkvartetten Vox och

storbandet Bohuslän Big Band. Alla tre överfördes till Vara Konserthus tillsammans med det regionala bidrag som dessa tre haft inom Musik i Väst i samband med att regionen gav sitt långsiktiga stöd till Vara Konserthus. Ganska snart lades därefter Barockensemblen Corona artis ner eftersom den inte bedömdes ha en ljus framtid. Namnet hade väl ej heller varit passande i nuvarande pandemitider ... Även sångkvartetten Vox fick svårt att hitta sin publik. Efter långdragna förhandlingar lades även denna verksamhet ner. Bohuslän Big Band har däremot verkligen blommat ut som en viktig avdelning och musikalisk spjutspets med internationellt högt renommé inom Vara Konserthus utbud.

De regionala stöd som fanns för de två nedlagda ensemblerna fick Vara Konserthus behålla. Detta blev grundplåten till Arts in Residence-verksamheten, som verkligen blivit framgångsrik. Denna form ger friare utrymme för kulturarbetare inom olika discipliner att långsiktigt utveckla sin konstform utan kortsiktiga krav på att sälja biljetter. Långsiktigt har detta lett till fantastiska föreställningar och turnéer i Västsverige och nationellt!

Konserthuset utlovade genom det regionala avtalet att Vara Konserthus skulle bli Göteborgs Symfonikers andra scen, vilket de sannerligen

uppfyllt. Än idag görs minst fyra framföranden årligen på den uppskattade Varascenen, som blivit deras hemmaplan.

Regionen har även pekat ut Vara Konserthus som regionalt centrum för all dansverksamhet, vilket även detta kommit igång väl, och går som en dans! Motsvarande väl fungerande centrum finns även genom BBB för storband samt för jazz.

Det är med stolthet jag kan konstatera att det lilla huset på prärien, som vi lite skämtsamt myntade som begrepp från början, blivit ett sådant musikaliskt centrum med så hög kvalitet, inte bara för Västsverige utan även nationellt, konstaterar Sture Carlsson nöjt, men inte belåtet. Det finns än mer att knyta till oss i framtiden. Inte minst genom de möjligheter som den nyligen uppförda Sparbanken Blackboxen ger oss, avslutar han.

Starten

Efter beslutet 2003-01-08 om utbyggd skolaula och organisation av Framtidshuset inrättades ett självförvaltningsorgan.

Självförvaltningsorganet blev i princip ett advisory board med handplockade, för uppgiften kompetenta personer, hämtade ur närings- och kulturlivet. Inga politiska valda eller fackliga företrädare fanns i detta råd, som dock var underställt kommunstyrelsen.

Till detta organ behövdes en operativ kraft. Här anställde kommundirektören direkt under sig konserthusets första chef Anders Söderling. Han var en välkänd och aktad trummis i flera jazzband med stort kontaktnät och bakgrund i kulturen i Västsverige, då som kultursekreterare i regionen för dans och musik.

Anders Söderling gjorde en pionjärinsats för att sätta Vara på kartan i kultursverige och knöt många värdefulla kontakter till konserthuset. Dessutom skapade han en folklig förankring av Vara Konserthus i KulturSverige och hembygden, minns Gert Norell.

Själv blev Anders mäkta imponerad av kommunens öppna och tillåtande attityd, med stor frihet under ansvar, vilket gav den tillit som gjorde att personalen spände bågen lite extra.

Utan Gert Norells initiativ och orädda drivkraft hade det aldrig blivit något Konserthus, replikerar Anders.

Den folkliga förankringen för detta okända kulturfenomen organiserade Anders med allt från sopplunchер, gratiskonserter, gatumusik, drive in teater till mängder av besök och föredrag hos alla ideella föreningar i Vara med omnejd. Allt för att få en folklig förankring och stolthet. Det var även så det

speciella värdskapet för Vara Konserthus initierades, se vidare under rubriken ideella krafter nedan.

Invigningen av Vara Konserthus skedde i september 2003. Smygpremiär och öppet hus den tredje september. Vid den officiella invigningen den femte september utlöstes brandlarmen, vilket skapade stor dramatik under generalrepetitionen så lokalerna fick utrymmas. Göteborgs Symfoniker deltog med hela orkestern. Som kontrast fanns en stor lantbruksmaskinsutställning utanför och välkomnade gästerna. Ett digert program för hela året presenterades med hög kvalitet, vilket gav en lyckad rivstart med försäljning av biljetter.

Ett minne för livet som gav eko i såväl KulturSverige som till näringslivet, anställda och medborgarna om att Vara visar vägen, minns näringslivschefen Ann-Britt Martinsson. Allt var nytt, inte minst för de kommunala tjänstemän som omskolades till marknadsansvariga, kassatjänster med kontanthantering och ny ekonomisk redovisning, vilket ruskade liv i oss alla.

Därefter med folklig förankring samt pompa och ståt nittonde september i närvaro av bl. a. Hertiginnan av Västergötland, kronprinsessan Victoria. Hon åkte häst och vagn från Lassagårdens stuteri i Vara och ett stort säkerhetspådrag skyddade henne.

Motsvarande stor och minnesrik jubileumsfest anordnades även vid tioårsjubileet 2013, samt vid invigningen av Sparbanken Blackbox en hel vecka i november 2019.

Vara Konserthus, mycket mer än skolaula

Bolagisering

2011-11-28 beslöt kommunfullmäktige i Vara att bolagisera verksamheten till Vara Konserthus AB. Bolaget blev ett dotterbolag till Vara Koncern AB som moderbolag. Ett aktiekapital på 2 Mkr tillsköts och bolaget fick fr. o. m. denna bolagisering ett årligt bidrag som i starten uppgick till 10,9 Mkr. Riktlinjer för val till styrelse togs fram och en ny bolagsordning

med följande debatterade ändamålsparagraf fastställdes:

Bolaget ska bedriva och utveckla scenkonsten i Vara Konserthus och eftersträva samarbete med lokala, nationella och internationella aktörer. Verksamheten ska ha stor bredd med särskilt fokus på barn och unga och vara öppen för produktion av experimentell art samt bedriva projekt i samspel med det fria kulturlivet. Bolaget ska driva och säkerställa storbandsutvecklingen. Bolaget ska även bedriva uthyrningsverksamhet samt därtill förenlig verksamhet.

Ledande befattningshavare

Under tiden som självförvaltningsorgan fanns ingen formell styrelse. Detta råd har haft tre ordförande. Spelmannen Gert Olsson blev dess första ordförande. Lars Lundgren. kultursekreterare i regionen, hade även en kort sejour, innan Sture Carlsson övertog ordförandeskapet fram till bolagiseringen av verksamheten på riktigt 2011.

Bolagets formella styrelse har verkat sedan bolagiseringen. Under hela denna tid har Sture Carlsson varit dess eminenta ordförande. Genom sitt ordförandeskap och sin kompetens, alla hans nätverk och kontakter, samt hans stora entusiasm och positiva engagemang för verksamheten, så är

han den främsta katalysatorn till Vara Konserthus framstående position i dagens KulturSverige!

För övrigt har Vara kommun haft modet att utse en bra blandning med kontinuitet och förnyelse av politiskt valda styrelseledamöter med kompetens utifrån kulturinstitutionerna, offentlig förvaltning och det lokala näringslivet, vilket givit en bra mix med beslutskraft och gott arbetsklimat. Sådant smittar av sig!

Mixen med tre politiskt och sex externt valda ledamöter är jag särskilt glad över. Det har verkligen berikat styrelsearbetet till stor nytta för Vara Konserthus positiva utveckling, konstaterar Sture Carlsson. Fler kulturinstitutioner borde våga gå över till denna modell, som är en viktig framgångsfaktor för att kulturen än mer ska kunna integreras i samhällsutvecklingen, menar han.

En annan viktig framgångsfaktor för Vara Konserthus har varit det starka operativa ledarskapet. Många goda och avgörande insatser har gjorts av bolagets vd och ledningsgrupp genom åren. Här följer en uppställning över bolagets samtliga operativt ansvariga, med olika titlar genom åren:

SÖDERLING ANDERS CHEF 2003 t. o. m. 2005-09-30
ALBINSSON STAFFAN CHEF 2005-10-01 t. o. m. 2006-03-31
HANSSON MARTIN CHEF 2006-04-01 t. o. m. 2008-09-30
HENNINGSSON INGEMAR CHEF 2008-09-01 t. o. m. 2009-03-31
FONDBERG KERSTIN CHEF 2009-03-01 t. o. m. 2011-10-31
FONDBERG KERSTIN VERKSAMHETSCHEF 2012-01-01 t. o. m. 2013-10-20
LILLSJÖ HENRIK VERKSAMHETSCHEF 2013-10-05 t. o. m. 2014-04-23
BECKER STAFFAN VERKST DIREKTÖR 2014-04-23 t. o. m. 2019-11-30
LILLSJÖ HENRIK VERKST DIREKTÖR TF 2019-11-13 t. o. m. 2020-05-31
KLOO PETRA VERKST DIREKTÖR fr. o. m. 2020-05-01

En reflektion om ledarskapet är att Vara Konserthus varit en utmärkt plantskola och språngbräda till än större nationella uppdrag, till exempel blev Kerstin Fondberg förbundsdirektör för Sveriges Körförbund, Martin Hansson chef för Stora teatern i Göteborg, Staffan Becker konserthuschef för Berwaldhallen som innehåller Sveriges Radios

Symfoniorkester och Radiokören samt Henrik Lillsjö som nyss utnämnts till chef för Uppsala konsert och kongress.

Den senaste ledningsgruppen med vd Staffan Becker, marknadschefen Thomas Tegnér och programchefen Henrik Lillsjö blev en framgångsrik trio som ackompanjerade varandra till en fantastisk utveckling och breddning av verksamheten 2014–2019. Detta lyfte Vara Konserthus till elitserien avseende fulländande evenemang inom många olika genrer. Det var även starkt bidragande till att den nu färdigställda black-boxen kunde förverkligas. Den nuvarande kommundirektören Anna Cederqvist och VD Staffan Becker lade ned ett stort arbete på att lösa finansieringen av denna med ett, i och med avtalet med Sparbanken Skaraborg, lyckat resultat.

Ideella krafter och samarbetspartners

Först av allt måste personalens passionerade arbetsinsatser och goda personliga bemötande till alla besökare framhållas. Till tolk för detta kan före detta konferensansvariga Christina Larssons uttryck passa väl in:

Att arbeta på och för Vara Konserthus är ett sätt att leva. Möten med alla underbara gäster har givit mig så mycket glädje och energi varje dag under mina femton år här, menar hon!

Ett signum för Vara Konserthus var att detta skapade en stolthet i bygden och för Konserthuset. Därför har det ända sedan starten funnits många ideella krafter och samarbeten som stöttat Vara Konserthus. Tidigt anmälde sig frivilliga, som blev konserthusvärdar för alla föreställningar. De arbetar ideellt som goda ambassadörer och värdar på plats, vilket skapar den intima familjekänsla som präglar Vara Konserthus evenemang.

Vi insåg snabbt att vi var underbemannade och skulle inte själva klara av att ge publiken ett gott bemötande och god service. Därför gjorde vi upp en lista över lämpliga arbetsuppgifter och annonserade efter volontärer, som blivit ett viktigt bidrag till Vara Konserthus varumärke, berättar initiativtagaren och första vd Anders Söderling.

Vidare inleddes fruktbara samarbeten med Vara Teaterförening, Vara Folkhögskola, studieförbunden med flera som alla bidragit till den bredd och mångfald som verksamheten sjuder av.

Hösten 2019 har även Vara vänförening bildats med syfte att bibehålla och utveckla den folkliga förankringen och ambassadörskapet för Vara Konserthus. Ordförande i denna nybildade vänförening är passande nog Jan Erik Wallin, Ann Britt Martinsson är kassör och före detta kommundirektören Bodil Warolin är sekreterare.

Det borgar för fortsatta fina stödinsatser till nytta för Konserthusets utveckling!

En handfull samarbetspartners har varit med långsiktigt och stöttat verksamheten. Nya Lidköpings Tidningen och Alingsås Tidning har sett till att just deras spridningsområdens kunder hör till dem som kontinuerligt besöker konserthuset mest. Fagerbergs i Vara bidrar med rätt klädsel till medarbetarna och Länsförsäkringar Skaraborg har utvecklat familjelördagar tillsammans med Konserthuset, vilket särskilt ökat intresset från barn och ungdomar att besöka Konserthuset. Den största sponsorn på senare år har blivit Sparbanken Skaraborgs stiftelse genom sitt investeringsstöd för Sparbanken Blackbox, som uppfördes och invigdes senhösten 2019.

Nutid

Sedan bolagiseringen har flera positiva bidrag till den samlade utvecklingen genomförts:

BohusländBigBand, BBB, är Vara Konserthus husband som utvecklar egna konserter och tillsammans med utvalda internationellt erkända artister gör turnéer över hela världen.

Sprunget ur BBB har även ett motsvarande ungdomsband bildats. Det heter Next Generation Big Band och har på kort tid fått högt erkännande,

vilket borgar för fortsatt storhetstid för storband i Vara Konserthus regi.

Artist in Residence har inrättats. Detta innebär att en drygt handfull mycket begåvade artister inom olika discipliner knutits till Vara Konserthus verksamhet via långsiktiga kontrakt, där de kunnat utveckla sitt artisteri till färdiga föreställningar, som blivit tillgängliga för hela regionen och specifikt för Skaraborgs kommuner.

Vara Konserthus har av Västra Götalands-regionen utsetts till regionens danscentrum, vilket givit ett rejält uppsving för denna konstart.

Konferensavdelningen har utökats kraftigt under mångårig utmärkt ledning av Christina Larsson och går tillsammans med den utökade restaurangen i egen regi runt ekonomiskt. Flera större nationella och regionala arrangemang har genomförts med det strategiska läget mitt i Västra Sverige.

Arrangemangen har genomgående fått mycket gott betyg, inte minst för det personliga bemötandet. Skaraborgsdagen har startats här och är numera en tradition torsdagen i vecka fem årligen, där Skaraborgs ledande befattningshavare inom triple Helix, offentligheten, akademin och näringslivet, träffas med agenda likt det internationella Davosmötet för Skaraborgs utveckling!

VIP-aftnar inför starten av varje termin blev en kulturell apéritif för trogna kunder, nätverk och

samarbetspartners inför terminens utbud av kulturupplevelser. Samtidigt skedde biljettsläpp, som skapade ett enormt biljettryck. Inom en vecka var ca två tredjedelar av biljetterna slutsålda!
En ny grafisk profil har genomarbetats och beslutats om av styrelsen 2019, för att på ett modernt sätt möta och appellera till framtidens besökare.

Sparbanken Black Box redo för kvällsföreställning

Kvarteret Sprinten utvecklas
I kvarteret Sprinten där Vara Konserthus samsas med Lagmansgymnasiet pågår ständig utveckling. Academy of Music and Business School, startat av Andreas Carlsson i Tingsryd, har etablerat sin andra gymnasieskola med musikaliska program på

gymnasienivå 2018 här. Detta ledde även till Framtidshusets utveckling steg 2, dvs ny-, om- och tillbyggnad av kvarteret Sprinten. I denna satsning ingår Vara Konserthus beslut om att bygga till en ny multifunktionell scen, så kallad Black Box, som kan byta skepnad utifrån ett svart inre skal till ca tusen personer stående, femhundra sittande eller trehundra ätande på bankett!

Dåvarande vd Staffan Becker minns att det var många diskussioner och förhandlingar såväl med ägaren Vara Kommun som den stora uppdragsgivaren Västra Götalandsregionen, där Varas geografiska läge och allt större kulturella ansvar och framgångar låg till grund för förslaget för om- och tillbyggnad av en blackbox med nationella dimensioner.

Vi hade arbetat upp ett stort förtroendekapital med trygghet i vår ekonomi och resultat, som gjorde att vi vågade satsa, berättar han.

Vårvintern 2018 blev avgörande, slutnotan som budgeterats till 63 Mkr visade på en avvikelse med 22 Mkr ytterligare. Kommundirektören och Staffan fick i uppdrag att låna pengar, alternativt fixa sponsring. Styrelsen godkände lånet men förhandlingarna med den blivande donatorn och sponsorn Sparbankstiftelsen Skaraborg föll väl ut

innan dess. 20 Mkr i gåva och 2 Mkr i sponsringsbidrag blev deras största beslut och projektering samt byggnation kunde slutföras och tidsplan hållas.

Invigningen av Sparbanken Blackbox en hel vecka i november 2019 blev en fantastisk manifestation som verkligen satte Vara mitt i prick för kultursatsning på landsbygd.

Hela kultureliten på plats gav eko och manifesterade vår vision att Vara Konserthus är en unik scenkonstarena och mötesplats för kulturella upplevelser i landsbygd, summerar Staffan.

Affärsplan

Som första kulturella institution har styrelsen för Vara Konserthus arbetat fram en treårig rullande affärsplan strategiskt, som kompletteras med en årlig verksamhetsplan operativt av vd. För att förstå våra ambitioner redovisas här mission, vision och affärsidé samt inriktningsmål som nu råder:

Mission: Vara Konserthus ska med kultur och scenkonst bidra till att Västsverige och Vara är en attraktiv plats att besöka, verka och leva i.

Vision: Vara Konserthus är en unik scenkonstarena och mötesplats för kulturella upplevelser i landsbygd.

Affärsidé: Vara Konserthus ska affärsmässigt och hållbart driva och utveckla högkvalitativ och originell scenkonst.

Inriktningsmål:
Vara Konserthus ska stärka sitt varumärke genom personligt bemötande till publik, artister och samarbetspartners
Vara Konserthus ska öka sin egenfinansiering
Vara Konserthus ska öka sin beläggningsgrad
Vara Konserthus ska utmärka sig som en attraktiv arbetsgivare inom svenskt kulturliv

Ekonomisk utveckling
Under 2019 krävdes stor kraft och tid för ombyggnation och nybyggnation av Blackbox. Detta gjorde att verksamhetens omfattning fick minskas med 10–20 procent. Trots detta genomförde Vara Konserthus totalt trehundratrettio konserter inklusive Bohuslän Big band samt Arts of Residence uppsökande verksamhet samt etthundrafyrtiosju möten och konferenser och nådde ut till 119 533 personer enligt årsredovisningen 2019. I konserthuset har 64 129 personer besökt etthundra-åttionio evenemang, skolföreställningar samt möten och konferenser. Imponerande!

Nedan visas översikten ur årsredovisningen, som har en fin utveckling, trots verksamhetsminskning

under ombyggnadsåret 2019. Vara Konserthus uppvisar landets högsta självförsörjningsgrad bland kulturella institutioner, vilket bådar gott för framtiden.

Fyraårsöversikt (Tkr)	2019	2018	2017	2016
Nettoomsättning	19 578	22 299	18 021	18 710
Resultat efter finansiella poster	554	1 076	840	554
Antal anställda	43	40	35	32
Balansomslutning	25 138	23 398	18 354	19 769
Avkastning på eget kap. (%)	10,8	22,7	21,3	16,7
Avkastning på totalt kap. (%)	2,2	4,6	4,7	3,0
Soliditet (%)	20,5	20,2	21,5	16,8

Oförglömlig invigningsvecka av lokalerna 2019

Framtidsutsikter

Som ny vd har styrelsen rekryterat Petra Kloo, som suttit i Vara Konserthus styrelse de senaste åren. Hon kommer närmast från Göteborgs Konserthus, där hon varit ansvarig för dess barn- och ungdomsverksamhets utveckling. Hon tillträdde samtidigt som Coronapandemin lamslog världen. Detta har även drabbat Kultur-Sverige hårt. Så även Vara Konserthus, samtidigt som kris betyder möjlighet på kinesiska. I skrivande stund aviserar regeringen att Folkhälsomyndigheten givits i uppdrag att komma med undantagsförslag på gällande restriktioner för idrott och kulturevenemang över femtio personer. Med utgångspunkt från ägardirektivet och regionens långsiktiga uppdrag som grund tillsammans med gällande affärsplan, har hon tillsammans med sin ledningsgrupp startat ett framtidsarbete. Inte minst inom det digitala området finns stora utmaningar att tillgodose det nya beteendemönster som nu framträder i spåren av pandemin.

Här måste Vara Konserthus hänga på, driva och leda den digitala utvecklingen brett i flera kanaler, samtidigt som det personliga bemötandet och live-föreställningar av yppersta kvalitet på plats även fortsättningsvis är Vara Konserthus stora styrka och signum, slår Petra fast.

Med min bakgrund ligger ambitionen om att nå ut brett i samhället mig extra varmt om hjärtat. Till barn och unga, människor med olika åsikter, bakgrund, funktion och representation. Det här viktiga samhällsengagemanget finns på Vara Konserthus men kan växlas upp ytterligare. Den etablerade residensverksamheten Artist in Residence inspirerar också mycket, ett konstnärligt utforskade som kan ta oss till oväntade platser och höjder!

Avslutningsvis konstaterar hon att tillkomsten av den nya ”svarta lådan” innebär oanade möjligheter såväl för föreställningar på kvällar och helger som på dagtid. Blackboxen är egentligen en jättestor fullt utrustad studio som ger spännande möjligheter till inspelningar av olika slag. Dess stora flexibilitet i teknisk utrustning och möblering skapar möjligheter att bjuda in utövare inom alla scenkonstområden och torde kunna locka många artister för hela produktionsperioder innan man ger sig ut på turné. På så sätt kan Vara Konserthus ytterligare stärkas som scenkonstproducerande nod i ett både nationellt och internationellt perspektiv. Därmed får vi ytterligare ett underlag för det hotell som vi så väl behöver och planerar mellan Konserthuset och badhuset till nytta även för alla artister och besökare! Då skulle kvarteret Sprinten och Vara bli ett komplett kulturcentrum mitt i Västra Götalands-regionen.

Slutord

På Skaraborgsdagen 2018 välkomnade Jan Erik Wallin ett fullsatt auditorium och konstaterade att Varaborna i snitt växt två cm de senaste två decennierna medan övrig befolkning stått still. Det är inget hokus pokus, utan resultat av att innevånarna rest och sträckt på sig av stolthet för Varas utveckling i allmänhet och Konserthuset som framgångsfaktor i synnerhet.

Resultat för kommunen kan sammanfattas med följande utveckling i stort:

Befolkningsutvecklingen ökar. Huspriserna stiger i rasande fart. Kön till lägenheter har aldrig varit i närheten av vad den är nu. Det byggs bostäder som aldrig förr. Söktrycket till gymnasiet når nivåer som vi inte sett på länge. Fler i jobb, fler kommuninvånare ger ökande skatteintäkter.

Denna utveckling gläds dagens kommunledning åt, vilket ofta framkommer i stolta uttalanden om Vara Konserthus och kulturens betydelse för medborgarna och bygden, från både kommunstyrelsens nuvarande ordförande, vice ordförande och kommundirektören. Detta borgar för fortsatt uthållig positiv utveckling för Vara Konserthus, till nytta för oss alla på den Skaraborgska prärien!

Källor:

Protokoll från kommunfullmäktigemöten i Vara
Presentationsbilder från kommundirektören och kommunfullmäktiges ordförande
Årsredovisningar för Vara Konserthus AB
Bolagsordning för Vara Konserthus AB
Affärsplan Vara Konserthus AB
Intervjuer med citerade personer i texten med flera

SNILLEBLIXTAR

ALLTIFRÅN SKARABORG

Snille och blixt är vår akademis valspråk. Tillsammans blir detta snilleblixtar, vars synonymer är genialisk eller strålande idé, guldkorn, talgdank och snilledrag. Skaraborg är inte känt för hög akademisk utbildning, men kluriga särdrag med rötterna i myllan har gett många snilleblixtar, som lett till nya arbetstillfällen i och för Skaraborg över tid. Mitt bidrag till årets boktema kommer därför att handla om de snilleblixtar som lett till bildandet av Skaraborg Invest i nutid.

Bakgrund

Historiskt finns det många snilleblixtar med ursprung från Skaraborg. Nobelpristagaren Gustaf Dahlén som bland annat uppfann den blinkande fyren den allra främsta. Hans gärningar har beskrivits av Skaraborgs Akademis preses Sören Häggroth i antologin Skaparkraft 2019. En av de mest namnkunniga kvinnliga snilleblixtarna är Eva Ekblad, född de la Gardie. Hon var grevinnan som blev Sveriges första vetenskapskvinna när hon 1748 invaldes i Kungliga Vetenskapsakademin. Allt började med potatisexperiment för att framställa

sprit, stärkelse och mjöl hemma i köket på Stola säteri i Kålland.

Assar Gabrielsson från Korsberga i Hjo blev civilekonom, företagsledare och industrialist samt fick snilleblixten att starta världsföretaget Volvo som en avdelning på SKF 1927.

I Skaraborgs antologi *Från Skaraborg till evigheten* 2016 har undertecknad skrivit en artikel om de entreprenörer som särskilt utmärkt sig historiskt och finns med i boken *Världens Skaraborgare.*

På motsvarande sätt finns en artikel av undertecknad i Skaraborgs Akademis antologi *Skaparkraft* 2019 där den företagsamma Varaslätten och dess entreprenörer med agrart ursprung beskrivs i artikeln ”Från idé till succé”.

Denna artikel vill sätta fokus på den innovationskraft som finns i nutid med utgångspunkt från de satsningar som gjorts i den Science Park som är knuten till Högskolan i Skövde och som ger nya arbetstillfällen i start up-bolag, samt det initiativ för att stötta dessa som blev Skaraborg Invest, ett lokalt riskkapitalbolag, med missionen att skapa än fler innovativa arbetstillfällen i Skaraborg!

Gothia Intresseförening

Gothia Intresseförening startades 1995 som Kreativt Center Skaraborgs intresseförening. 1998 startade föreningen bolaget Gothia Innovation med

uppdraget att utveckla Gothia Science Park. Gothia Intresseförening ägde då Gothia Innovation AB till 100 procent.

Portalparagrafen i stadgarna har utvecklats genom åren och lyder för närvarande som följer: Intresseföreningen ska främja medlemmarnas intressen genom att:

- som delägare till Gothia Innovation AB verka för utveckling av Gothia Science Park.
- som intresseförening aktivt verka för Skaraborgs näringslivsutveckling.

Vilka får vara medlemmar i Gothia Intresseförening? Till medlem antas juridisk person som är marknadsledande, alternativt spetsföretag, inom sin bransch i Skaraborg samt offentliga och fackliga organisationer som aktivt arbetar med regional näringslivsutveckling. Medlemmar från näringslivet ska vara i majoritet.

Medlemmarna förväntas aktivt delta i föreningens strategiska utvecklingsdiskussioner. Engagera sig i innovationsmiljön Gothia Science Parks utbud av aktiviteter och arrangemang. Vara ambassadörer för Gothia Science Parks innovationsmiljö.

Från starten 1995 för Gothia Intresseförening fanns från det offentliga samhället Skövde Kommun, Västra Götalandsregionen, Länsstyrelsen och ALMI Företagspartner med, liksom Högskolan Skövde

som associerad medlem. Därefter fylldes det på med grannkommunerna i takt med att intresset för samverkan ökade. När Skövde kommun 2009 blev fyrtionioprocentiga ägare till Gothia Innovation AB i syfte att öka riskspridningen samt tydliggöra ansvaret mellan kommunen, Skaraborgs övriga kommuner och näringslivet samt Västra Götalandsregionen, gick Skaraborgs Kommunalförbund in för övriga fjorton kommuner. Detta är intakt än idag, men Högskolan Skövde är ej medlem utan adjungerad numera. Även SLU i Skara har varit adjungerad medlem men gick ur föreningen 2017 för att finna nya direkta samarbetsformer med Gothia Innovation.

Från näringslivet fanns från starten Volvo i Skövde och Electrolux med. Länsförsäkringar Skaraborg tillkom 2001. Förutom dessa utökades medlemskapet med de branschledande företagen i Skaraborg enligt följande 2012: Dafgårds, Elos, Jula och Kinnarps. Dessutom har Näringslivsforum Skövde och fackföreningen IF Metall tillkommit. Electrolux har gått ur föreningen, då de inte längre har verksamhet kvar i Skaraborg och ej varit aktiva enligt de regler som beslutats om för aktivt medlemskap. Föreningens ordförande som väljs på stämman har under verksamhetsåren varit: Birger Bäckström, Landshövding – 1999, Göthe Bernhardsson, Landshövding 1999–2005, Leif

Larsson, Rektor 2005–2007, Carl Henrik Ohlsson, Vd Länsförsäkringar Skaraborg 2007–2017 samt Håkan Nordquist AB Volvo, underhållschef 2017–.

Under föreningens livstid har flera strategiska ägardialoger med medlemmarna genomförts, vilka blivit grundbultar för den strategiska utveckling och de beslut som skett i Gothia Innovation och dess styrelse. Några milstolpar:

- År 2000: Västra Götalands Regionen beslutade om projektfinansiering för att tillsammans med Skövde Kommun stötta utvecklingen av Gothia Science Park
- År 2008 genomfördes en brainstorming om den framtida strategiska utvecklingen bland medlemmarna på Innovatum i Trollhättan.
- År 2009 delades risktagandet upp i föreningen, så att Intresseföreningen äger 51 procent medan Skövde kommun äger 49 procent.
- År 2010 genomfördes en bred endagsövning, som ledde till bildandet av Forum Skaraborg. Portalparagrafens andra syfte i intresseföreningens stadgar handlar sedan dess om innovativ tillväxt i hela Skaraborg.
- År 2011–2012 genomfördes tankesmedjor, som till slut ledde till att prioritera det som blivit verklighet i form av Sweden Game Arena, Assar samt Skaraborg Invest.

År 2016–2017 genomfördes företagsanalyser för de flesta medlemsföretag enligt Gothia Innovations Open Arena-modell, som bland annat ledde till än mer samordning av rådgivningsutbudet i parken.

Gothia Science Park/ Science Park Skövdes utveckling i korthet

Från starten 1998 till 2021 har Gothia Science Park gått från noll till drygt 900 anställda varav cirka hälften sysslar med dataspel och från noll till ca femtioett företag. Parken, som nu heter Science Park Skövde SPS, och Högskolan i Skövde är den naturliga mötesplatsen för Triple Helix d.v.s. kreativ och proaktiv dialog och samverkan mellan akademi, näringsliv och offentliga aktörer i Skaraborg. Årligen sker hundratals aktiviteter i syfte att stimulera kunskapsutveckling och innovation i denna miljö.

Det av Gothia Intresseförening till 51 procent och Skövde kommun till 49 procent ägda dotterbolaget Gothia Innovation har gått från noll till fyrtio mkr i omsättning och från en till tjugotre anställda från hösten 1998 till dags dato. Digitaliseringen är i fokus för parken. Tre profilområden inom digitaliseringen finns i parken: Smart industri, beslutsstödsystem samt dataspel. Detta som ett eko av Högskolan Skövdes långsiktiga strategi att bli den mest digitaliserade Högskolan i Sverige. SPS arbetar

fokuserat med tre arenor: ASSAR innovation för industriell utveckling, Smart Agri för utveckling inom de gröna näringarna i nära samarbete med SLU i Skara samt Sweden Game Arena för dataspelsindustrin.

Incitament för bildande av Skaraborg Invest

Gothia Innovation AB bedrev genom sina affärskonsulter rådgivning till start ups i parken. Istället för att debitera konsulttid togs betalt via delägarskap i tidiga skeden i dessa bolag. Dessa innehav samlades i ett av Gothia Innovation AB helägt dotterbolag, Gothia Invest. I detta bolag fanns delägarskap i sex start up-bolag inom parkens områden. Dessa var Bricknode, CoffeStain Studios, Forsway, Ludosity, Stunlock Studios och Pieces Interactive. Lagstiftning och regelverk gjorde att man som Science Park inte längre själva kunde driva ett investmentbolag i egen regi. Bättre om detta kunde finnas i nära samarbete med annan aktör, men på armlängds avstånd från parkens kärnverksamhet.

Samtidigt hade vid tankesmedjor 2011 och 2012 med alla medlemmar i Gothia Intresseförening framkommit att Gothia Science Park och dess inkubatorföretag saknade lokalt riskkapital. Detta skulle borga för att det innovativa humana kapitalet, d.v.s. entreprenörerna, uppfinnarna och kreatörerna stannar kvar i Skaraborg efter genomförd

högskoleutbildning och etablerar sina idéer som nya företag och arbetstillfällen i Skaraborg.

Mot denna bakgrund kortslöts systemen mellan verksamhetsledaren för Gothia Intresseförening tillika vd för Gothia Science Park och ordföranden för Intresseföreningen tillika undertecknad vd för Länsförsäkringar Skaraborg, vilket ledde till att idé blev verklighet och embryot till Skaraborg Invest föddes!

Gothia Innovation AB sålde 7 augusti 2013 sitt dotterbolag Gothia Invest och dess inkrom värderat till fem Mkr, d.v.s. delägarskapet i ovan namngivna bolag, i två steg. Först 15 november 2013 till ett mellanbolag och sedan 21 januari 2014 där parterna Länsförsäkringar Skaraborg gick in med sex Mkr och Marie Klingspor anslöt ”som målvakt” för övriga nya näringslivsrepresentanter. Tillsammans med sexton företagsledare och dess branschledande företag samt förmögenhetsägare i Skaraborg bidrog dessa med sju Mkr tillsammans. Totalt blev Skaraborg Invests startkapital arton Mkr och verksamheten var i gång 31 mars 2014.

Stiftarnas startinsatser

De första sex åren erhöll Skaraborg Invest stöd från stiftarna Länsförsäkringar Skaraborg och Gothia Innovation AB. Detta gjordes via två på varandra följande treårsavtal 2014–2016 samt 2017–2019.

Stödet bestod i första tidsperioden av att verksamhetsledaren samt administrationen avlönades av Länsförsäkringar Skaraborg, medan Gothia Innovation bistod med lokal och faciliteter i Science Park samt stöd från en affärscoach för att komma närmare de prospects till portföljbolag som var intressanta att investera i. Under den andra tre-årsperioden byttes detta ut mot avtrappande pekuniära stöd från de båda stiftarna, som bolaget använde till att anställa verksamhetsledaren på tjugo procent tjänstgöring att ansvara för bolagets egen budget med övriga tjänsteköp och driftskostnader. Fr. o. m. 2020 har Skaraborg Invest inget ekonomiskt stöd längre från de båda stiftarna, utan ska vara helt självbärande.

Den nuvarande ägarbilden i Skaraborg Invest:

Starten

Vid starten 2014 restes alltså totalt arton Mkr av tre ägarkollektiv. De sex apporterade portföljbolagen Bricknode, Coffestain Studios, Forsway, Ludosity, Pieces Interactive och Stunlock Studios gav oss en bra portfölj att starta med.

De tre delägande och jämbördiga delägarna LF Skaraborg, Gothia Innovation samt näringslivets representanter konstituerade sig med att utse en valberedning med en från vardera part, där LF Skaraborg har ordförandeskapet. Dessa tre föreslog efter nominering från parterna, att två från vardera part bildar styrelse för Skaraborg Invest AB. Styrelsen beredde och bolagsstämman beslöt om aktieägaravtal, bolagsordning, arbetsordning med flera strategiska dokument och starten var ett faktum. En avgörande fråga var namnfrågan och profileringen av vårt varumärke. Vårt önskenamn var Skaraborg Invest. Detta var dock redan registrerat av en person på Falbygden, så vi köpte namnet i positiv anda efter förhandling och registrerade det. Varumärket symboliserar hur vi pusslar ihop finansieringen med de två skaraborgska färgerna gult och svart med Länsförsäkringars motsvarande färger rött och blått, och därmed föddes även logotypen som gäller än i dag.

En framgångsrik strategi är att bjuda in sig till likasinnade som lyckats i andra regioner. Framförallt

hade vi god nytta av det goda initiativ som startats vid den näringslivsägda Jönköping University och som hette Jonkoping Business Development, benämnt JBD. Vi fick många goda råd från dess vd Dan Friberg, som vi benchmarkade med. På motsvarande sätt hade vi även god nytta av motsvarande samarbete med Ingvar Andersson vid Chalmers Invest. Detta generösa förhållningssätt, som båda parter tjänar på har vi även fått förmånen att bjuda på till andra regioner. Se vidare nedan under rubriken ”Idén sprids vidare”.

Bolagets utveckling

Bolaget har arbetat med treåriga affärsplaner samt årliga verksamhetsplaner med kvartalsvisa avstämningar för att uppnå våra mål. Fram till hösten 2017 investerades det ursprungligt insatta kapitalet och apportegendomen, totalt arton Mkr, i befintliga portföljbolag samt några nya bolag. Strategin var att ta position som tioprocentigt aktiva lokala delägare samt även erbjuda oss att delta i styrelsearbetet med kompetenser som kompletterade grundarnas. Helst tillsammans med andra investerare och affärsänglar. Tillsammans med Almi Invest utvecklades ett bra samarbete, så att även Skaraborg fick del av statens satsningar för Västsverige lokalt. Motsvarande samarbete byggdes upp med SLU Holding i Skara. Fysiskt etablerade vi

oss i parken i ett finansieringskluster hos Almi Väst, där även Connect Väst med flera deltog. Ett nära samarbete med parkens affärscoacher etablerades på ett naturligt sätt. Sakta men säkert uppfylldes vår vision, att vi ville bli den naturliga noden för riskkapitalsatsningar i och för Skaraborg.

I november 2017 genomfördes en nyemission bland befintliga delägare där även undertecknad som vd erbjöds delta. Vid detta tillfälle och sporrade av vår start samt en utvärdering av verksamheten 2016, tillfördes ytterligare sexton Mkr i denna nyemission, vilket fortfarande räcker i kassan samt arbetar i portföljbolagen, Totalt har därmed trettiofyra Mkr rests i kapital inom Skaraborg Invest.

Den nuvarande affärsplanen 2020–2022 har följande övergripande inriktningsmål:

*Skapa minst 150 nya innovativa arbetstillfällen i Skaraborg

*Ge marknadsvärdesutveckling i portföljena på minst tio procent årligen i snitt

*Möjliggöra utdelning till ägarna över tid

*Hållbar egenfinansierad sammanhållen drift

*Starkt varumärke i branschen såväl lokalt som nationellt

*Förtjäna position som naturlig riskkapitalnod för Skaraborg

*Samverka och syndikera såväl med andra riskkapitalister som offentliga motsvarigheter för positiva synergieffekter

Delägarnas csr-insatser

Syftet med verksamheten har ända sedan starten uthålligt över tid formulerats i tre teser:

"Skapa förutsättningar för nytt innovativt och skalbart företagande som ger nya arbetstillfällen i Skaraborg.

Överbrygga gapet mellan grundarpengar och traditionellt riskkapital.

Ge affärsmässiga villkor och hållbar lönsamhet inklusive ett " vi bryr oss"- perspektiv."

Detta kommer även till uttryck i den mission, vision och affärsidé som i stort varit oförändrad sedan starten:

Mission**:** Skapa förutsättningar för nytt företagande och nya arbetstillfällen i Skaraborg.

Vision: Skaraborg Invest är en naturlig nod för riskkapitalsatsningar i Skaraborg.

Affärsidé**:** Skaraborg Invest ska engagerat stödja och utveckla nytt, innovativt och hållbart företagande i Skaraborg, som ger avkastning till delägarna långsiktigt.

Samlat betyder detta att delägarna tillsammans är besjälade av att skapa nya innovativa och skalbara arbetstillfällen i Skaraborg, för framtida generationer. På dessa sju år har Skaraborg Invest bidragit

till att motsvarande cirka 200 nya arbetstillfällen skapats i Skaraborg.

Delägarnas representanter har bjudit på sin tid för styrelsearbete i SIAB, mentorskap samt advisory board/ styrelseplats i portföljbolagen, vilket lett till ett effektivt överförande av kunskap från traditionellt företagande till kunskapstörstande unga talanger och entreprenörer i sina ledarskap.

Dessutom har de flesta delägarträffar skett med en delägare som värd, som fått berätta om sitt ledarskap och sitt bolag, vilket lett till en familjär trivsel, som i sin tur lett till flera samarbeten och affärer sinsemellan i lokalsamhället.

Portföljbolagens utveckling

För att få tag i de riktigt intressanta företagen att investera i krävs ett stort flöde. Science Park Skövde erbjuder tillräcklig kritisk massa med inflöde från hela Sverige, för att uppnå denna talangbas, åtminstone inom spetsen dataspel. Inflödet från idéer till verklighet sedan starten 2014 har varit följande: Dryga hundra seriösa kontakter med start-ups, över trettio genomlysta pitchar till styrelsen, nitton som vi investerat i, tio kvar nu. Nio exit, varav fyra med positivt och fem med negativt resultat.

Framförallt har lyckade exitar vid rätt tillfälle kunnat göras i Minna Technologies och Stunlock Studios under 2020/2021. Det samlade exitresultatet

i bolaget i skrivande stund är dryga + tjugo Mkr netto.

Några prospects finns aktuella i pipe line för pitch och beslut, samt en handfull idéer som mognar.

Årligen marknadsvärderas portföljbolagen enligt fastställd och godkänd metod enligt försiktighetsprincipen till senaste värdet vid nyemission fastställt av dess styrelse eller skriftligt bud inlämnat till bolagets styrelse. Enligt dessa principer har vi per årsskiftet 2020 en marknadsuppgång på totalt insatta medel trettiofyra Mkr i bolaget på dryga femtiotre procent i de bolag som vi fortfarande har kvar.

En viktig del i framgången har varit vår noggranna egenutvecklade analys av bolagen och dess team, samt den personliga kontakten och referenstagning/ second opinion från våra näringslivsnätverk inför de beslut som fattats. Det är inget mål i sig att vara delägare i många bolag. Däremot att vara delägare i rätt bolag, som gagnar våra syften, mission, vision och affärsidé!

Vill du läsa mer om oss och vilka bolag som för närvarande ingår i Skaraborg Invests portfölj, kolla gärna in på vår hemsida www.skaraborginvest.se, vars startsida du ser här:

Samlat resultat

Bolagets resultat har hittills överträffat våra förväntningar på detta lokala riskvilliga kapital.

Den övergripande målsättningen att bidra till att skapa och behålla kunskapsintensiva arbetstillfällen i Skaraborg är imponerande cirka 200 lokala arbetstillfällen. För att inte tala om dess multiplikatoreffekter ur sysselsättningssynpunkt!

Resultatmässigt har vi tacksamt stötts de första sex åren av bidrag från grundarna LF Skaraborg och Gothia Science Park, samt över tid med avgörande ideellt arbete av delägarna i olika grad individuellt.

Driftsresultatet har därmed kunnat hållas runt nollstrecket, även genom intäkter i form av konsultinsatser till andra regioner samt utställande av konvertibler ur vår starka kassa till nytta för våra portföljbolag. Förutom ovan redovisade exitar på

netto tjugo och en halv Mkr, samt en portföljvärdesuppgång i befintlig portfölj på femtiotre procent enligt ovan, så har vi även värderat aktieutvecklingen på vår egen aktie t. o. m. 2019 på sjuttiotre procent mot att OMX-index på Stockholmsbörsen under motsvarande period var trettiotre procent! På bolagsstämman 2021 har därför beslutats om och genomförts en utdelning till delägarna på cirka tio procent av insatt kapital, vilket är ett synligt bevis för vår framgång.

Utvärderingar

I anslutning till varje affärsplans målgång, samt inför start av ny har bolaget utvärderats via upparbetad enkät till såväl delägare, portföljbolags-vdar samt samarbetspartners, för att få en 360 graders genomlysning av hur verksamheten uppfattas. Dessutom har second opinion tagits in från JBD:s vd externt, som ett led i vår benchmarking.

Utvärderingarna har varit till stor nytta för bolagets utveckling. Glädjande nog är det mycket höga betyg, med snittet 4,4 på en fem-gradig skala över hur bolaget uppfyllt sina förväntningar vid senaste utvärderingen 2019.

Idén sprids vidare

Det goda exemplet från Skaraborg har även spridits vidare, framförallt inom Länsförsäkringsgruppen,

där länsbolagen är involverade i motsvarande initiativ. Detta har lett till att undertecknad överfört kunskap och erfarenheter samt varit med om att starta motsvarande lokala riskkapitalbolag Blekinge Invest 2018 och Halland Invest 2019, som nu är igång med sin viktiga verksamhet i sin hembygd. Några ytterligare regioner har i skrivande stund hört av sig för att besöka oss post pandemin i syfte att samverka med ett nerifrån- och upp-perspektiv lokalt utanför storstäderna.

Ledande befattningshavare

Från starten hösten 2013 anlitades LF Skaraborgs bankchef Christer Bromander som ansvarig för uppbyggnaden av bolaget vilket han gjorde på ett mycket engagerat och förtjänstfullt sätt kombinerat med sitt ordinarie arbete, med undertecknad som ordförande i bolaget. Från Gothia Science Park medverkade Torbjörn Rundkvist kreativt som affärskonsult. Tyvärr blev Christer sjuk och avled tragiskt nog hösten 2015, och undertecknad ryckte in som hans ersättare och blev vd i bolaget hösten 2015 i samband med min övergång till senior verksamhet. Min efterträdare på LF Skaraborg, Jonas Rosman blev då ordförande för SIAB. I samband med bolagsstämman våren 2020 då pandemin bröt ut, avgick jag på egen begäran som vd och Per Skånberg rekryterades som ny vd. Själv blev jag invald i

styrelsen som vice ordförande till Jonas Rosman som fortfarande är ordförande.

Inför sommaren 2021 sade han tyvärr upp sig på grund av tidsbrist i förhållande till sina andra arbetsuppgifter. I skrivande stund har undertecknad återinträtt som t.f. vd, under tiden som ny vd rekryteras.

Fortsättning följer

Pandemin har definitivt likt en katalysator påverkat den digitala utvecklingen, som kraftigt påskyndats. Dataspelanvändningen liksom serious gaming bara ökar i takt med att myndigheternas restriktioner begränsar rörligheten för mänskligheten. På motsvarande sätt har klimat- och hållbarhetsfrågornas lösningar accentuerats, inte minst genom en ökad våg av användning av nya miljöanpassade drivmedel. Allt detta talar för att innovativa och skalbara företag med lokala lösningar har god mylla för att gro, växa och bära frukt i Skaraborg! Lägg därtill jakten på god avkastning i låga räntemiljöer som verkar bestå länge, så har vi sett ett ökande intresse för riskvilligt kapital till techmarknaden. Vare sig det gäller game tech, industry tech, health tech, green tech och AI-utveckling, så finns dessa förutsättningar i anslutning till klustret vid Högskolan Skövde och dess Science Park Skövde. Här, i detta tomrum inom

den etablerade finansiella sektorn för start ups och scale ups, har och kommer Skaraborg Invest att spela en avgörande roll som nod för lokala riskkapitalsatsningar. Det gäller att locka dessa snilleblixtar/ talanger hit och få dem att bo, leva och verka i denna fantastiska framtidsmiljö alltifrån Skaraborg!

CARL HENRIK OHLSSON

VISIT SKARABORG
MELLAN VÄNERN OCH VÄTTERN

Skaraborg som attraktiv provins i Västra Götalandsregionen spelar allt större roll i valet av var man som individ vill bo och verka i framtiden. Besöksnäringens utveckling från kommunvis marknadsföring till ett enat utbud via samarbetsplattformen Visit Skaraborg är en spännande resa och en viktig pusselbit för att skapa kännedom, stolthet och framtidstro för Skaraborgs tillväxt!

Bakgrund

Skaraborg är känt för djur, natur och kultur, som i symbios ger besökarna upplevelsen av Sverige i miniatyr mellan Vänern och Vättern. När man går igenom historiska dokument i närtid från och med 1980-talet om besöksnäringsplaner och hur turismen organiserat sig för framtida utmaningar, slås man av att det först är på senare tid som turismen betraktas som en tillväxtnäring, som ger många arbetstillfällen i flera branscher, särskilt för ungdomar som förstajobb i arbetslivet. Besöksnäringen levde sitt eget liv utifrån de destinationer som då fanns etablerade och utvecklingen skedde i första hand i anslutning till dessa, med Läckö slott, Göta Kanal och Karlsborgs fästning som goda exempel. På senare tid har

motsvarande utveckling särskilt skett kring Sommarland, Varnhems klosterkyrka och Arnprojektet samt Västgötabergen, Hornborgasjön, Tiveden och Hökensås med flera outdoordestinationer. Dessutom har målet för besöksnäringen förflyttats till att se till att folk besöker, stannar längre, spenderar mer och gärna återkommer till Skaraborg. Utvecklingen av platsvarumärket är nu i fokus, vilket leder till att besöksnäringen aktivt bidrar till att skapa attraktivitet, så att vi kan få framtidens talanger att besöka och så småningom även bosätta sig, leva och arbeta här. Därmed har även besöksnäringen blivit minst lika viktig för den egna ortsbefolkningen för att skapa stolthet som leder till ett gott ambassadörskap.

Här kan det vara på sin plats att slå fast definitionen av följande begrepp för ökad tydlighet:
”En *destination* är ett funktionellt avgränsat geografiskt område, där ett system av offentliga aktörer, privata aktörer och samhället erbjuder produkter och service till besökare inom det området. En destination reser man till och på en plats bor man. Därför bör man bredda perspektivet från destination till plats för att utvecklingen skall vara hållbar och för att invånarna även fortsättningsvis skall uppleva utvecklingen av turismen som positiv. En *reseanledning* är attraktionskraften och drivkraften till att man utför resan till denna destination”.

En annan viktig fråga, som påverkat historien är besöksnäringens organisation och status. Före sammanslagningen av länen i Västsverige till Västra Götalands län 1998 samt landstingen till Västra Götalandsregionen 1999 bedrevs övergripande

turismfrågor dels av länsstyrelsen och framförallt av Västergötlands Turistråd, som bestod av Skaraborgs och Älvsborgs före detta län, det vill säga landskapsvis. Landstinget Skaraborg blev från 1980 en mer tydlig aktör inom turismen då man tillsammans med landstinget i Älvsborgs län bildade Stiftelsen Västergötlands Turistråd. Man övertog därmed det ekonomiska ansvaret för den verksamhet som dittills bedrivits med främst kommunala bidrag inom Västergötlands turist-trafikförening. Västergötlands Turistråd verkade som det övergripande operativa organet för turismen i Västergötland fram till regionbildningen då verksamheten 1999 gick över i Västsvenska Turistrådet (VT). VT bildades redan 1993 som ett gemensamt bolag mellan turistorganisationerna i Göteborg, Bohuslän, Dalsland, Halland, Värmland och Västergötland för gemensamma aktiviteter på de utländska marknaderna. När regionbildningen blev en mer konkret fråga valde Halland och Värmland att lämna bolaget. Västsvenska Turistrådet bytte namn till Turistrådet Västsverige 2015 och utgör en strategisk motor för besöksnäringen i Västsverige, där Skaraborg som aktiv provins är en del av Västsveriges gemensamma utbud och utveckling.

Landstinget Skaraborg ökade under början av 80-talet sitt engagemang för länsutvecklande verksamhet samtidigt som nya uppgifter ålades landstingen, till exempel bildandet av regionala länstrafikbolag. Turismen blev ett verksamhetsområde som under 80- och 90-talet tillfördes utvecklingsmedel, ofta i samverkan med berörda kommuner och statliga organ. Speciellt kan här nämnas

länsstyrelsen och länsarbetsnämnden.

Några exempel på gemensamma projekt i Skaraborg:

- Samverkan med länsstyrelsen om produktionen av boken ”Sevärdheter i Västergötland Skaraborg”. Boken blev mycket populär och fungerar fortfarande. En första utgåva kom 1981 med fyra nytryck, senast 1991. I boken presenteras närmare tvåhundrafemtio olika besöksmål.
- Med syftet att främja turismen bidrog landstinget Skaraborg tillsammans med tre andra landsting från och med 1980 till driften av Göta kanal. Förutom särskilda utvecklingsbidrag till kanalbolaget medverkade landstinget till finansieringen av två uthyrningsbåtar för kanaldrift ritade av seglargurun Pelle Petterson. De är fortfarande i drift!
- Karlsborg med fästningen och närheten till Göta kanal har varit föremål för flertalet projekt genom åren. Guideturen med inledande film för att förstå historien bakom fästningens tillkomst och dess tilltänkta roll som ”reservhuvudstad” tillkom i samverkan med militära myndigheter och försvarshistoriker.
- Utställningsverksamheten på Läckö slott utvecklades mycket framgångsrikt av Västergötlands Turistråd. För att garantera en fortsatt verksamhet togs mot slutet av 80-talet initiativ till att bilda den nuvarande Läcköstiftelsen i samverkan mellan Lidköpings kommun och landstinget.

- Som en följd av det stora restaureringsprojektet av Hornborgasjön under 80-talet planerades och uppfördes i samverkan med statliga intressenter och de berörda kommunerna en informationsanläggning vid Fågeludden. Visit Hornborgasjön är sedan 2015 ett organiserat och resurssatt samarbete mellan turistorganisationerna i Falköping, Skara och Skövde kommuner, på uppdrag från respektive kommunstyrelse.
- På Skara sommarland uppfördes under 1985 en paviljong med en bemannad turistbyrå och utrymme för läns- och företagsinformation. En anläggning som också nyttjades av landstinget för bland annat personalrekrytering.
- Några andra exempel på insatser där landstinget medverkade är Ekehagens Forntidsby, restaurering av Falkängshusen i Hällekis, vandringsleder genom Tiveden och Hökensås, Hökensås Sportfiske samt turismutbildning vid Högskolan i Skövde.
- Den största gemensamma marknadsföringskampanjen genomfördes under andra halvan av 80-talet under den gemensamma loggan gan ”Skaraborg mellan Vänern & Vättern”. Syftet var att med ett brett anslag lyfta fram Skaraborg som besöks- boende- och etable-ringsområde. Trycksaker, videofilm och diverse profilprodukter blev verktyg för ambassadörer som vitt och brett spred kunskap om länet.

Den framgångsrika devisen

Flera försök att ena besöksnäringen i Skaraborg

2008 togs ett enat beslut av Skaraborgs Kommunalförbund och dess femton kommuner om samarbete över kommungränserna i hela Skaraborg. Målsättningen var att nästan dubbla den turist-ekonomiska omsättningen från 1,7 MDr 2007 till 3,0 MDr 2015. Ett mål som uppnåddes redan 2012! Turismstrategiarbetet som bedrevs under åren 2009-2021, med olika insatsområden och inriktningar, blev ett gott och uppskattat nationellt exempel på hur kommuner kan jobba tillsammans med tillväxt genom att sätta gemensamma mål och ta hjälp av såväl varandra som av till exempel turistrådet. Dock utan att organisera sig gemensamt. Den röda tråden i arbetet blev att genom

gemensamma insatser långsiktigt och hållbart skapa kommersiell framgång bland besöksnäringens aktörer, bidra till nya företag och nya jobb. Det är besöksnäringens styrka och Skaraborgs stora möjlighet. En viktig erfarenhet från turismstrategiarbetet visar att det för en framgångsrik destinationsutveckling krävs att det offentliga bygger ramverket och skapar förutsättningar för destinationsutveckling i samverkan och dialog med ett aktivt engagerat näringsliv.

I det omfattande arbetet med strukturbild 2016 som Skaraborgs Kommunalförbund ansvarade för fanns dock ej besöksnäringen namngiven bland sju omnämnda strategiska processer samt åtta strategiska områden att samverka inom, för att skapa strategisk tillväxt för Skaraborg.

I den beslutade genomförandeplanen för regional utveckling och tillväxt 2020 ägnas dock två sidor under kapitlet om en region som syns och engagerar med rubriken ”Satsa på internationell mötesindustri, evenemang och att stärka besöksnäringen”.

I den nyligen beslutade tillväxtplanen för regionen 2025 finns besöksnäringen väl beskriven av Kommunalförbundet Skaraborg som en framtidsnäring med tillväxtpotential.

Goda förebilder för destinationsutveckling

Det finns i vårt land många goda förebilder som lyckats skapa ett enat uppträdande och destinationserbjudande. Främst har man via benchmark och deltagande i det nationella nätverket för destinationsbolag med över

50 000 invånare, fastnat för Visit Dalarna, Ett enat Bohuslän, Familjen Helsingborg samt Fyra Mälarstäder som goda förebilder.

Dessutom finns det ett allt ökande antal städer som själva ger sig förnamnet visit, men som inte uppfyller helhetstanken om en enad destination i en provins inom en region. Det kan man verkligen säga att Visit Skaraborg gör som aktiv provins inom Västra Götalandsregionen. En strategi, som visat sig framgångsrik även internationellt, tänk bara på Toscana, Baskien med flera provinser som har ett gemensamt utbud och en helhetsupplevelse för besökarna.

Samverkan mellan destinationsbolagen om utveckling, ”Destinationsutveckling Skaraborg”

En utgångspunkt för samverkan har bland annat varit de huvudområden som belysts på Skaraborgsdagen som startade 2016 och som blivit en årlig tradition där lokala och regionala politiker möter näringslivets lokala ledare samt akademiföreträdare regionalt. Här har årligen slagits fast att en kraftfull samverkan inom besöksnäringen bedöms ge goda förutsättningar för en utveckling av destinationerna här och därmed tillväxt i Skaraborg.

De båda destinationsbolagen Next Skövde och Destination Läckö-Kinnekulle, som tillsammans då hade tjugo av totalt fyrtioen personer som arbetade med besöksnäringarna såväl inåt som utåt i kommunerna, tog därför 2017 initiativ till egen samverkan och årliga strategimöten mellan styrelserna och ledningarna liksom

med personalen inklusive gemensam kompetensutveckling för dem. Dessutom tog vi på oss ledartröjan för att driva Skaraborgs samlade destinationer genom praktisk samverkan. Efter bland annat samråd med Turistrådet Västsverige, Skaraborgs Kommunalförbund samt ledande befattningshavare för Skaraborgs kommuner bedömdes att bäst effekt uppnås om utvecklingen drivs gemensamt genom de båda destinationsbolagen med taktiska/operativa frågor, utan att prata om organisationsförändringar.

Målen för samverkan konkretiserades till att inom Skaraborg

- öka antalet Världen- och Nordenföretag enligt Turistrådets modell
- öka antalet gästnätter
- öka antalet sysselsatta inom besöksnäringen

Genom att destinationsbolagen i Skövde och Lidköping-Götene tog detta initiativ för att öka taktisk samverkan och fungera som en motor och brygga mellan de redan befintliga nätverken inom besöksnäringen i Skaraborg, skapades förutsättningar för att lyfta utvecklingen av branschen vilket gynnar alla Skaraborgs kommuner. ”När det regnar på prästen, skvätter det på klockaren” är en gammal vis Skaraborgsdevis! Gemensamt identifierades fem utvalda områden som ledningarna för Destinationsbolagen Next Skövde (ordförande Carl Henrik Ohlsson, vd Mats Olsson) och Destinationsbolaget Läckö-Kinnekulle (ordförande Bodil Warolin, vd Anna Ohlin Ek) presenterade för sina

respektive styrelser, Skaraborgs Kommunalförbund samt Västra Götalandsregionen.

Dessa fem områden där gemensam utveckling bedömdes skapa bäst nytta för alla var: Digital utveckling, marknadsföring, affärsutveckling, produktutveckling samt kompetensutveckling. De fyra förstnämnda frågorna drevs därefter vidare som underlag för den ansökan som blev starten för Visit Skaraborg.

Destinationsutvecklingen mellan de båda destinationsbolagen fortgår informellt kontinuerligt och i positiv anda inom följande områden: Kompetensutveckling för såväl personal som styrelsen, resursfrågor, omvärldsfrågor såväl nationellt, som regionalt och nationellt samt med gemensam representation inom ramen för bolagens ordinarie verksamheter.

Visit Skaraborg 1.0

Med utgångspunkt från den beskrivna destinationsutvecklingen för Skaraborg formades den första ansökan om Visit Skaraborg 1.0 under våren 2017. Den vann sitt enhälliga gillande i Regionutvecklingsnämnden och Skaraborgs Kommunalförbund och 2 Mkr reserverades för detta projekt som pågått från och med halvårsskiftet 2017 till och med 2020, då det förlängdes ytterligare ett år under pandemin. En drivande, inspirerande, hushållande och uppskattade projektledare har varit och är fortfarande marknadschefen Charlotte Backman Next Skövde. Styrgruppen har bestått av ledningen för de båda destinationsbolagen samt ett kommunalråd och en

kommundirektör utsedda av Kommunalförbundet Skaraborg.

Projektets övergripande syfte blev att skapa en långsiktig samverkansplattform under samlings-namnet "Visit Skaraborg" och därigenom inspirera till besök på Skaraborgs besöksmål, både genom digitala kanaler och genom fysiska möten. Projektets resultat blev samordning av information och utveckling av produkter för att i olika digitala kanaler inspirera till besök på Skaraborgs besöksmål, piloter av framtidens fysiska mötesplatser. Hela projektet byggde på att möta besökaren där denne rör sig och på att erbjudandet utgår från kundens intressen.

För att åstadkomma detta krävdes en ökad samordning och delande av information mellan turistorga-nisationerna i Skaraborg. Den konstellationen utgjorde en samverkansyta för ytterligare utvecklingsprojekt. Även samhällsinformation i ett bredare perspektiv för att locka till etablering och boende prövades.

Projektet handlade om att utveckla digitala verktyg som presenterar våra besöksmål utifrån besökarens intressen och fysiska placering. Om hur helheten kan synliggöras både på den lokala turist-byrån och i ett mobilt format och om att utveckla fler produkter som bygger på Skaraborgs besöksmål – allt för att ge inspiration och visa upp Skaraborgs besöksmål ur olika perspektiv. Projektet blev en pilot för utveckling av digitaliseringen inom besöks--näringen i Västsverige.

Vid slutrapporteringen kunde uppdragsgivarna nöjt konstatera att i princip alla uppsatta mål uppnåtts och överträffats med råge samtidigt som samarbetsklimatet mellan aktörerna väsentligt förbättrats under projekttidens gång.

Från projekt till strategiskt uppdrag, Visit Skaraborg 2.0
Med de goda resultat som uppnåddes vid redovisningen av Visit Skaraborg 1.0 förädlades detta vidare och uppmuntrades samt omformades till ett uppdrag från Skaraborgs Kommunalförbund till ett fyraårigt uppdrag 2021 – 2024 med Next Skövde och Destinationsbolagen Läckö-Kinnekulle som uppdragstagare. Samma projektledare och motsvarande styrgrupp som tidigare kompletterat med en tjänsteman från regionen tillsattes. Ekonomiskt har modellen förändrats så att den nu vilar på tre ben. Kommunalförbundet lägger en grundersättning motsvarande en krona per invånare. Denna insats matchas av respektive kommun som även de satsar en krona per invånare. Därtill har arbetet attraherat sin första externa sponsor från näringslivet i form av Länsförsäkringar Skaraborg som satsar 100.000 kronor per år. Därutöver satsar även de båda destinationsbolagen egen tid. De båda destina-tionsbolagen har ett utvecklat och nära samarbete med Turistrådet Västsverige som därutöver i hög omfattning aktivt stöttar arbetet i utvalda marknads-kampanjer samt står för betydande finansiering. Målsättningen är att kunna växla upp dessa grundfinansieringar med minst lika mycket genom regionala, nationella och EU-finansierade

projektmedel samt nya sponsorer under den fyraåriga uppdragstiden.

Ur uppdraget kan följande sammanfattning citeras: Besöksnäringen står inför stora förändringar vad gäller en omställning till ett mer hållbart resande, stor teknisk utveckling och nya förändrade behov hos besökarna.

Skaraborgs Kommunalförbund ser ett behov av en modell för den fortsatta besöksnäringsutvecklingen i Skaraborg, bestående av tre delar:

1. Marknadsföring av gemensamma framarbetade aktiviteter, produkter och reseanledningar till Skaraborg. För att skapa förutsättningar för detta uppdrag behövs en gemensam finansiering.
2. Tillgång till spetskompetens, för att ligga i framkant vad gäller utveckling av digitaliseringsarbetet med ny teknik och nya trender inom besöksnäringsområdet.
3. Beakta ”det nya normala”, besöksnäringen ska utvecklas på ett hållbart och långsiktigt sätt utifrån AGENDA 2030, från globala mål till lokalt genomförande.

Syftet med uppdraget är:

- Att förvalta och utveckla de plattformar som byggts upp under Visit Skaraborg
- Att marknadsföra gemensamt utvecklade produkter och reseanledningar
- Att vara en samverkansarena för att utveckla nätverk och kontaktyta mot besöksnäringen på Skaraborgsnivå.
- Att ligga i framkant för att fånga upp nya initiativ och utvecklingsmöjligheter.

• Att vara en plattform för kunskapsförmedling och struktur kring hållbar utveckling.

Visit Skaraborgs arbete ska leda till ett mer attraktivt Skaraborg som tillsammans visar upp utbudet med helhetssyn. Samverkan ska ske med Turistrådet Västsverige, vars syfte är att driva besöksnärings-utveckling i samverkan med inhemska eller internationella partners och öka konkurrenskraften hos regionens företag. Visit Skaraborg ska ligga i framkant nationellt vad gäller marknadsföring och kommunikation i syfte att skapa gemensam tillväxt och hållbar utveckling inom näringen. Visit Skaraborg ska bidra till Skaraborgs attraktivitet, genom insatser som lockar besökare, även företagare/investerare, talanger och potentiella inflyttare till Skaraborg. Här samverkar Visit Skaraborg med de nybildade projekten Business Region Skaraborg och Inflyttarservice Skaraborg.

Regeringen har tagit fram en ny nationell strategi tillsammans med Svensk turism och Visit Sweden där målsättningen är att Sverige ska vara världens mest hållbara destination år 2040 och Turistrådet Västsverige lanserade hösten 2020 en ny affärsplan med ett helt nytt grepp i dessa frågor. Det går under rubriken ”Hållbarhetsklivet”. Hållbarhetsklivet uppmuntrar såväl offentliga som privata aktörer inom Västsveriges besöksnäring att med gemensam kraft ställa om till ett hållbart samhälle. Hållbarhetsdimensionen ska vara ständigt operativt närvarande och arbetas med på tvären inom fokusområdena.

Allt detta ställer stora krav på de lokala turist-organisationerna och kommunerna att allt snabbare ställa om verksamheterna. Det krävs en helt ny typ av spetskompetens som är svår att ha för enskilda verk-samheter, vilket gör att aktörerna har ett stort behov som kräver samverkan och samordnade insatser för att tillsammans utifrån sina roller/ansvar ta sig an dessa utvecklingsfrågor.

Skaraborgs destinationer

Nuläge och uppnådda resultat

När uppdraget stämts av efter ett och ett halvt år kan konstateras att resultatet ligger väl till mot måluppfyllelsen. Den största vinsten är dock den positiva

attitydförändringen hos alla inblandade till att samverka prestigelöst, framåtlutat och med glädje. Alla kan bidra med något, men ingen kan vara med i allt. När vi ser att tillräckligt många av en viss given produkt anmält sig utifrån de krav på produkt och kvalitet som gemensamt ställts, så kör vi! Förut väntades alltid in den sista felande länken i jakten på konsensusbeslut. Så fort som omvärlden nu snurrar, finns inte tid att vänta, då väljer våra besökare en annan destination!

Så har till exempel de framgångsrika paketen vandra i Skaraborg, cykla i Skaraborg, golfa i Skaraborg, gastro i Skaraborg, familjeresan i Skaraborg, tågluffa i Skaraborg med flera blivit till!

Så har även de framgångsrika marknadsföringåtgärderna för upplevelser, boende och förtäring med mera gemensamt blivit mer kraftfulla och slagit igenom med ökande besökssiffror som följd.

Liksom förflyttningen av tjugo nya företag till Norden respektive Världennivå redo att möta internationella gäster!

Allt kan även följas och hämtas i realtid via vår webb www.skaraborg.nu , vilket ca 60 000 följare gjorde första halvåret 2022, dubbelt så många som motsvarande tid förra året. Lägg in denna sida som din egen portal till att besöka Skaraborg!

Framgångsfaktorer

När vi nu format Visit Skaraborg till den framgångssaga som det blivit, så är det framför allt arbetsmetoderna som är unika:

- Vårt mantra har varit att arbeta utifrån kundperspektivet och kundens egna upplevelser. Besökarna känner inga kommungränser utan kommer för specifika destinationer och av egna reseanledningar till Skaraborg.
- Vi bestämde oss tidigt för att inte prata organisationsförändringar som lösning på problem, för det var alla rejält trötta på. I stället arbeta och svettas operativt tillsammans, för att lära känna varandra bättre och motverka Jantelagen samt tidigare bypolitik.
- Armkroksmodellen ska användas även fortsättningsvis. Alla lokala turistorganisationer i de skaraborgska kommunerna har bjudits in att på frivillig basis delta i utvecklingen av teman, fokus/arbetsgrupper där man känner att man utifrån respektive kommun har sin styrka, tid och kraft att lägga. Därmed bidrar var och en aktivt och positivt utifrån sina egna förutsättningar.
- Vi fortsätter att använda oss av ”Värt en timmas resa” som urvalskriterium för produkter.
- Metodutveckling ska ske bland annat genom kontinuerlig omvärldsspaning och benchmarking i Sverige och Norden. Goda idéer som andra lyckats med, ”stjäls med stolthet” till oss, samtidigt som vi bjuder på våra misstag och succéer tillbaka.
- Vi ska hitta sätt för kommunikation med näringen som kompletterar den kommunikation som idag

sker på lokal nivå och även inom deldestinationerna.
- Samverkan ska ske med Turistrådet Västsverige, där bland annat hållbarhetsperspektivet är ett viktigt operativt redskap.

Varumärket Skaraborg

Sedan regionsammanslagningen finns ej formellt namnet Skaraborg kvar. Dock är det tydligt att Skaraborg som provins i regionen får allt starkare samlingskraft och användningsområde som identitet för vår befolkning samt vår omvärld. Därför har vi behållit och förädlat Skaraborg i de paket vi marknadsför, med tillägget mellan Vänern och Vättern som geografisk bestämning både för lokalbefolkningen och för besökare såväl nationellt som internationellt. Dessutom har de goda exempel som utvecklats med fördel använt Visit före sitt provinsnamn. Tills något bättre kommer fram är vi stolta över samlingsbegreppet Visit Skaraborg som uttryck för vad vi gör och vill. Gärna i samverkan med våra kollegor i Business Region Skaraborg samt inflyttarservice Skaraborg och kultur i Skaraborg!

Vi vill söka insatser och aktiviteter som bidrar till att stärka attraktivitet, inte enbart för våra besökare, utan som även verkar positivt när kommunen vill attrahera företagande och inflyttare. Vi skall fortsatt vara drivande i arbetet att locka besökare men i högre utsträckning än tidigare stödja Skaraborg i arbetet med att locka inflyttare, talanger och investerare hit.

Vår gemensamma målsättning är att fler ska upptäcka, besöka, spendera, komma tillbaka och stanna samt bosätta sig och verka i och från Skaraborg!

Den nya loggan

Visit Skaraborgs roll i framtiden

Vi som nu driver Visit Skaraborg har som målsättning att minst uppfylla de mål som uppdraget givit oss under fyra år. När vi kommer att redovisa våra uppnådda resultat 2025 är det min uppfattning att alla inser nyttan av detta samarbete samt att det blir ett naturligt steg att befästa denna paraplyorganisation som bestående i ordinarie drift, för Skaraborgs bästa.

Fältmarskalk Mannerheim lär ha sagt i finska vinterkriget att ”Inte ens en hel armé kan stoppa en bra idé, när tiden är mogen”. Låt oss göra detta i bästa samförstånd och under fredliga former, så viktigt i de orostider vi lever i. Skaraborgs sak är vår!

Källor

Strategiska dokument, protokoll samt minnesanteckningar från Next Skövde, Destinationsutveckling Skaraborg och Visit Skaraborg

Projektansökningar från Next Skövde och Destination Läckö-Kinnekulle samt beslut från Kommunalförbundet Skaraborg och Regionutvecklingsnämnden
Strategiska planer från Kommunalförbundet Skaraborg och Västra Götalandsregionen
Personliga intervjuer/ faktakoll med:
Vd Mats Olsson Next Skövde
Projektledare Charlotte Backman Next Skövde
Ordförande Bodil Warolin Destination Läckö-Kinnekulle
Vd Anna Ohlin Ek Destination Läckö-Kinnekulle
Turistchef Anna-Klara Börjesson Ahlqvist Falköping/ projektledare Kommunalförbundet Skaraborg/Vd Marie Linde Turistrådet Västsverige
Claes Bjerkne f.d. vd för Västergötlands turistråd och Göteborg o c/o mm
Bo Öster f.d. ansvarig tjänsteman på Landstinget Skaraborg och Västsvenska Turistrådet
Björn Broberg f.d. ansvarig tjänsteman på Länsstyrelsen Skaraborg
Charlotte Nordström, kommun- och regionpolitiker från Skara

CARL HENRIK OHLSSON

ALLA TIDERS STÖRSTE JORDÄGARE I SKARABORG

Skaraborg har ju bland annat begåvats med ”tiondet enligt bibeln” avseende de gröna näringarna i Sverige. Här står bokstavligen Sveriges ladugård. Dagens jord- och skogsbruk är i allt väsentligt uppbyggt på familjejordbruk, även om storleksrationaliseringar lett till flera större jordägare samt även flera gemensamma driftsbolag, för att uppnå hållbar lönsamhet.

Ser man på jordägandet i ett större historiskt perspektiv framstår Magnus Gabriel De La Gardie som alla tiders största jordägare i Skaraborg, och hans avtryck finns att skåda på flera av nutidens gods och herresäten än i dag.

Bakgrund

Eftersom jag är aktiv i Läckö Vänners styrelse och grevens 400-åriga födelsedag firades i höstas 2022, kommer denna artikel att handla om Magnus Gabriel De La Gardies stora makt och ägande i Skaraborg under sin levnadstid. För

den som vill fördjupa sig ytterligare hänvisar jag till källförteckningen i slutet av kapitlet. Framför allt rekommenderas en utmärkt avhandling vid Uppsala Universitet 1975 av Margareta Revera med titeln ” Gods och gård 1650–1680” som blivit främsta källa och inspiration till detta kapitel i årets antologi från Skaraborgs Akademi, med titeln ”Alla tiders Skaraborg”.

Godsbildningen under fader Jacobs tid

Med godsbildning menas hur ett gods byggs upp, ofta över lång tid, till exempel en mansålder. Jacob De La Gardie som var Magnus far hade byggt upp innehavet i Läckö grevskap under sin levnadstid efter att ha fått detta ”såsom ett rätt grevskap” 1615 i donation. Denna donation var otydlig och pekade förutom namngivna gårdar även ut hela socknar och kyrkor som skulle ingå i det donerade grevskapet.

Läckö grevskap bestod således av Läckö Slott och gård med tillhörande ekonomibyggnader, Kållands och Åse häraders gäll, samt Källby och Husaby gäll i Kinne härad. (Gäll = Pastorat). Inom detta grevskap uppbar greven tiondet i skatt från alla skatte- och kronohemman, men inte från de frälsehemman som fanns. Frälse = gårdsägare fri från beskattning. All areal räknades dock in som underlag för grevskapet inom territoriet. Därför är det svårt att forska fram den exakta arealomfattningen. Därmed finns heller ingen absolut sanning om hur många mantal som grevskapet omfattade. Mantal var en kameral taxeringsenhet som angav bärkraften på ett hemman, där frälsegårdarna hade ett mantal, det vill säga att en bonde kunde leva på detta. Ett annat sätt är att mantalets beståndsdelar

består av arealstorleken och avkastningsförmågan i tunnor säd, det vill säga tunnland, på denna jord. Detta tillämpades ända tills kommunalskatten infördes i början av 1900-talet. Greven tilldelades även häradshövdingsrätten, vid de ting som hölls i grevskapet, så makten var stor även juridiskt.

Man kan dock inte påstå att Jacob de la Gardie var en hängiven jordbrukare. Han arrenderade ut grevskapet 1634 till köpmän eller andra handelsmän. Fadern Jacob var mera fältherre än feodalfurste, med starka drag av affärsmannaskap.

Grevskapet ärvs av sonen Magnus Gabriel

Vid Jacob De La Gardies död 1652 ärvde äldste sonen Magnus Gabriel Läckö Grevskap. Fadern hade då regerat över grevskapet under åren 1615–1652. Den arvtagande sonen stärkte detta grevskaps betydelse och lade mycket kraft på att grevskapet i Skaraborg skulle växa, trots att han, som närstående till kungen, även erhöll andra landsförläningar runt om i Sverige. För att förstå den unge grevens strategier måste man skilja på gammalt och nytt frälse. Båda kategoriernas jord innehades på frälsevillkor, det vill säga nyttjanderätten och möjligheterna till beskattning från bönderna var i stort sett samma. Bokföringsmässigt redovisades dock gammalt frälse som frälsehemman medan nya frälsegårdar redovisades som avsöndrade skatte- och kronohemman, där hela härader eller pastorat avsöndrades. Genom detta behöll kronan kontroll över det nya frälset avseende avsöndringsvillkoren, som var allodiala eller feodala. Allodialgods innehades av adeln med så gott som oinskränkt äganderätt. Feodala gods var behäftade med inskränkningar i arvs- och

förfoganderätt med besittningsskydd. 1655 års riksdagsbeslut innebar att allodialrättigheterna som givits till adeln 1632 upphävdes och alla godsen blev feodala. Detta innebar att Läckö grevskap gick i arv i sin helhet till äldste sonen och fick ej delas, pantas eller säljas. Magnus blev personligen engagerad i uppbyggnaden av sina gods och grevskapet. Därmed var han mer byggherre och feodalfurste än sin fader. Hans skattekraft stärktes och ökades från samtliga hemmanskategorier. Dessutom fick han kungshästar uppfödda och inkörda från alla hemmanskategorier. I samband med arvet fick han lagmansränta från sitt grevskap. Detta utökades med att han även blev lagman över såväl Västergötland som Dal 1652. Från och med 1655 fick han även behålla den halva ränta som han hade uppbördsrätt av Kungen att ta in från alla hemman avseende löns avräkning. Därmed skärptes inom alla områden skatten från hemmanen till greven, vars makt och jordägarskap ökade väsentligt.

Magnus Gabriels egen godsbildning

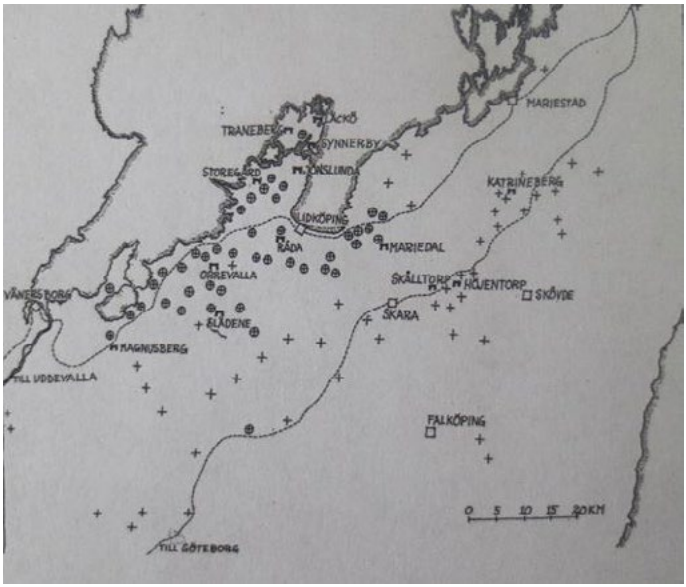
Efter mönster av arvet från fadern och avsöndringen av grevskapet förvärvade han hela socknar, härader och gäll genom territoriell avsöndring. Härene och Sävare gäll i Kinne respektive Skånings härader är goda exempel på detta. Läckö grevskap omfattade till slut hela Kållands-Kinnefjärdings- och Åse härader! Dessutom gjorde han fristående godsbildning vid Höjentorp i Valle härad till sin maka Maria Eufrosyne. Här lyckades även Magnus Gabriel inkorporera alla frälsegårdar i godsbildningen. Dessutom bildades Vederlagsgodsen. Avsikten var att ryttarna mot vederlag i andra hemman skulle kunna lyftas från sina hemman i Höjentorps närhet.

Under sina första tjugo år ökade hans domäner väsentligt. Inte minst hade han fokus på fyra än idag stora och betydelsefulla frälsegods i Skaraborg, som låg strategiskt längs Vänerns strand. Han lyckades genom köp och byten tillföra grevskapet Storegårdsgodset i Rackeby, Tranebergsgodset på Kållandsö, Söderbo-Mariedalsgodset i Lundsbrunn samt Håbergsgodset utanför Grästorp. Huvudmotivet att förvärva Storebergsgodset och Traneberg var hans dröm att bli ensam jordägare på hela Kållandsö, där Läckö är beläget. Dessutom gav dessa säterier en god skattekraft, då de räknades som gamla frälsegårdar, som kunde beskattas med tiondet. Därför prioriterade greven i början av sin karriär förvärv av gamla frälsegårdar i grevskapet. Ju äldre han blev övergick han till byteshandel av andra herresäten för att komma över frälsegårdarna. Helst dem som han ägde utanför Skaraborg, om det blev tvunget även i norra Skaraborgs Vadsbo härad.

Priset på gårdarna uttrycktes i riksdaler och var som exempel för ovanstående säteribildningar 10 000 riksdaler för Storegårdsgodset, 22 000 för Tranebergsgodset plus morgongåverätten 2 000 riksdaler, 20 000 för Söderbogodset och 13 224 för Håbergsgodset. Detta var dock inte hela sanningen. Gårdarna värderades dessutom avkastningsmässigt per år i ”antal lispund smörränta” samt ”antal tunnor kvarnränta”. Ett riktpris på 1650-talet var att per lispund smörränta betala 100 riksdaler.

Västgötagodsen var väl samlade i ett pärlband längs Vänerstranden mellan Hunneberg och Kinnekulle. Tyngdpunkten låg kring Läckö, som var kronjuvelen i grevskapet. Höjentorp bildade centrum i en annan grupp av Västgötagods. Här var Magnus andra favoritplats i Skaraborg, till vilken han gärna åkte och bodde under de

stora renoveringsperioderna på Läckö Slott. Säterierna låg grupperade från Alingsås till Vänern, där Katrineberg (Botorp) blev norra stödjepunkten. Godsen under Mariedal hade mindre omfång och blev en brygga mellan grevskapet och Höjentorpsgodsen. Innehaven förändrades över tid och hade en mer lokal sammansättning 1680 än 1650. Grevskapet ökades med alla gamla frälsegårdar och säteribildningar i Skaraborg som greven förvärvade. På motsvarande sätt byttes med förkärlek de andra stora godsen i övriga Sverige bort mot att mer eller mindre äga halva Skaraborg direkt eller indirekt! Totala innehavet av gårdar, gods och säterier var över tusen stycken!

Läckö grevskap uppgick år 1654 till 584 ¼ mantal.

Nettobehållningen 1680 av gammalt frälse var 110 mantal. Detta hade åstadkommits genom köp av 120 mantal och försäljning och byten av 10 mantal. Huvudparten av

de erhållna frälsehemmanen låg i Läckö grevskap, det vill säga nittio mantal. Totalt för Västgötagodsen uppgick arealerna till 584 ¼ mantal 1654 och höll sig konstant under Magnus tid. Västgötagodsen sysselsatte 1675 imponerande 446 personer. Totalt hade greven strax över 1 000 anställda inom sina domäner såväl i Sverige som utomlands. Magnus Gabriel var en aktiv markägare, som genom att skriva brev till sina tillsyningsmän och att ständigt resa runt, hade bra kontroll och styrning över sin omfattande verksamhet. Av dessa arbetade 176 personer på Läckös stat, varav 40 utgjorde det lokala rättsväsendet, nämndemännen. Chef över alla anställda var hauptmannen, som ansvarade inför greven för slottets drift. Läckö var även militärt bemannat av ett trettiotal soldater och ryttare samt musikaliska trumpetare, trumslagare och pukslagare. De övriga västgötagårdarna fungerade i princip som självständiga enheter med gårdsfogde i spetsen. En viss specialisering hade genomförts och godsen stödde varandra under de byggnadskampanjer som genomfördes på respektive gods. Även om det var självhushållning gick merparten av skördarna till hamnarna i Göteborg och Stockholm, där greven ägde varv och skeppsbåtar för export. En stor del av kreatursförsäljningen hamnade i vår huvudstad. Det var även här som greven hade sitt högkvarter med en hovstat på cirka 130 personer! På hemvägen köptes i första hand salt och järn i retur. Förutom bra hamnläge på godsen, låg även dessa strategiskt intill dåtidens utbyggda vägnät. Denna infrastruktur blev, för Västgötagodsen, en stor konkurrensfördel som endast stoppades av snöoväder och tjällossning!

Fasta tillgångar i Skaraborg

Grevskapen som institution i Sverige vid denna tid kan väcka förvåning. De tillkom och utökades i en stat som i övrigt strävade efter administrativ centralisering och entydighet. Landshövdingen i Skaraborgs län Tord Ulvsson Bonde hade det inte lätt med grevskapet Läckö, då dess ägare greven Magnus Gabriel De La Gardie, samtidigt var rikets kansler! Han ursäktade sig på följande sätt, när han lokalt skulle bevaka rikets rätt visavi grevskapet: ”Om jag nu härmed haver gjort Eders Höggrevlige Excellens emot, vill jag uti djupaste ödmjukhet avbedja, eftersom jag det icke bättre förstått haver”.

Läckö grevskap omfattade således tre härader, Åse, Kålland och det nybildade Kinne fjärding, en utbrytning ur Kinne härad. Sammanlagt ingick det fyrtiofyra kyrksocknar i dessa tre häraders grevskap. Samtidigt har antalet säterier i Läckögrevens ägo ökat från fyra till arton, varav sju av dessa nyanlagts av honom själv.

Inom grevskapet hade Magnus förutom gods och gårdar även följande imponerande fasta tillgångar:

- Kyrkobyggnader där greven planerade, renoverade och byggde kyrkobyggnader. Bland annat restaurering av Varnhems klosterkyrka och Läckö slottskyrka, ombyggnad av Otterstad kyrka., inredning av Eggby kyrka vid Höjentorp, ombyggnad av Lidköpings kyrka. Ombyggnad av Mellby kyrka, bygge av Höjentorps, Mariedals samt Tranebergs kapeller.
- Hospital uppfördes och drevs på Läckö, i Synnerby, Varnhem och Flo socknar.
- Barnhus uppfördes och drevs i Lidköping och Synnerby.
- Skolor uppfördes och drevs på Läckö, i Varnhem och Lidköping.

Greven var även drivande bakom och anlade sin stad Lidköping vid Lidans mynning till Vänern. Denna handling är dock värd ett eget kapitel!

Fasta tillgångar i Sverige och världen

I Sverige finns följande gods och herresäten som drevs av Magnus Gabriel De La Gardie:

- Ekholmen och övriga Upplandsgods i Trögs härad i Veckholms socken, som omfattade 114 mantal.
- Venngarn utanför Sigtuna som omfattade 47 mantal.
- Dessutom Ålbrunna i Lossa socken, Kalmarnäs i Kalmar socken, Jakobsdal, Hussby, Alagodsen, Albrunna samt Resta säteri i Nysätra socken I Baltikum ägde och drev greven:

- I Estland grevskapen Pernau, Hapsal med tolv byar, Kokenau med 16 byar, Kaima med 9 byar, Audern med 20 byar, Pörrafer med 13 byar, ön Kymö med 4 byar samt Torgel och Takeport.
- I Finland fans Illmora med 15 hemman
- I Tyskland ön Wollin, klostren Poel och Neu i Mecklenburg samt hus i Weimar.

Grevskapets nedgång och fall

Finansieringen av denna godsbildning byggde i allt väsentligt på att han inom grevskapet tog hand om skatteuppbörden, det vill säga tiondet av skörden, som då gällde. Detta gällde såväl det säteribestånd av gamla frälsegårdar som han förvärvade som även från de fria bönderna inom grevskapet och dess territoriella avgränsning. Beräkningen utgick från normala skördeår, vilket säkerställde tryggheten långsiktigt av inkomsterna. Mer och mer tog han även in uppbörd av allmogen och bönderna i dagsverken, som man skulle göra åt greven. Detta utgjorde stommen av arbetskraft för de stora byggprojekt som byggherren Magnus drev på Läckö, på säterierna, i Varnhems klosterkyrka samt vid anläggandet av staden Lidköping. De stora riskerna tog bönderna som ”arrenderade” markerna på detta sätt. De fick bära ansvaret för årstidsvariationer, missväxt och djursjukdomar samt handeln med sina lokalt producerade varor.

Med ett undantag, staden Lidköping, drabbades västgötagodsen inte nämnvärt av 1655 års riksdagsbeslut om en begränsad reduktion. Indragningen till kronan av staden Lidköping uppvägdes i viss mån av att greven erhöll rätt att anlägga en egen stad i grevskapet.

Stickprov från den historiska forskningen visar att han 1669 drog in 310 480 riksdaler kopparmynt från sin samlade godsegendom. Men utgifterna räknades till 313 071 riksdaler kopparmynt. Det gick alltså inte ens ihop. Grevens ekonomi kan liknas vid en till sitt yttersta spänd båge! Reduktionen och förmyndarräfsten ställde honom, enligt egen utsago, barskrapad. Reduktionen blev en utdragen historia, som slutade med att kronan förfogade över trettiofem procent av all mark, bönderna över trettiotvå procent medan adeln kraftigt sjönk till trettiotre procent. Kungen visade varken nåd mot Magnus Gabriel eller sin faster Maria Eufrosyne. Magnus Gabriel fick endast behålla Höjentorp, som varit en gåva till hans fru, samt Venngarn i Uppland, när röken skingrats. I samband med modern Ebba Brahes död 1674 blossade det ånyo upp en arvstvist efter faderns död. Magnus Gabriel fortsatte i stoisk högform att kämpa för sin rättvisa in i det sista. I ett av hans mest självbekännande dokument beskriver han självkritiskt att han haft så många statliga uppdrag så han inte haft tid att slå vakt om sina privata tillgångar. Reduktionens knallhårda domar hade brandskattat hans reservkapital och därmed kreditvärdighet, vilket ledde till att godsimperiet föll. Skrivelsen avslutas dock hedersamt med att han alltid haft hederliga avsikter och inte förslösat eller spelat bort något. Magnus Gabriel dog på sitt sextiotredje levnadsår i sitt sovgemak på Venngarn 26 april 1686 och jordfästes, efter statsbegravning i Riddarholmskyrkan i Stockholm, i september samma år i Varnhems klosterkyrka.

Magnus Gabriel De La Gardies livsruna

Här redovisas i kronologisk ordning en livsruna över Magnus De La Gardies innehållsrika liv:

1622	Född i Reval 15 oktober.
1635–44	Studier i Uppsala, studieresor till Holland och Frankrike.
1646	Svenska ambassaden i Frankrike.
1647	Gifte sig med pfalzgrevinnan Maria Eufrosyne, som får Höjentorp i gåva. Riksråd.
1648	Tillträder grevskapet Arensburg. Jakobsdals trädgård påbörjas.
1650	Generalguvernör i Riga.
1652	Ärver efter fadern grevskapet Läckö och herrskapet Hapsal. Riksskattmästare.
1653	Får Jakobsdal av modern. Köper Venngarn. Avsatt av drottningen som riksskattmästare.
1654	Förlorar Arensburg vid drottning Kristinas abdikation. Blir kansler för Uppsala Universitet. Läcköbyggnation påbörjas.
1655	Riksskattmästare igen! Generalguvernör i Livland
1655–60	I Baltikum och Polen som krigsledare och förhandlare. Hapsals slott renoveras.
1660	Kung Karl Gustaf dör. Åter till Sverige. Rikskansler i förmyndarregeringen. Omgestaltning av Jakobsdals slott inleds.
1661	Tillträder grevskapet Pernau.
1665	Venngarns slottskapell inreds.
1666	Antikvitetskollegiet inrättas. Mariedals restaureringar påbörjas.
1669	Säljer Jakobsdal, köper Karlberg.

1670	Ombyggnad av Karlberg påbörjas. Privilegier för Nya Lidköping upprättas.
1674	Tillträder Kägleholm efter moderns död.
1675	Kriget mot Preussen och Danmark inleds. Ställningen inför kungen börjar undergrävas.
1676	Befälhavare i Västergötland när danskarna anfaller.
1677	Slaget vid Uddevalla. Nedlägger befälet i Västergötland.
1678	Rollen som politiker utspelad.
1679	Fred med Danmark. Bygger Ödeby kyrka.
1680	Reduktionen inleds. Blir Riksdrots.
1686	Död på Venngarn 26 april. Begravning i Riddarholmskyrkan, jordfästning i Varnhems klosterkyrka.
1687	Makan Maria Eufrosyne död på Höjentorp.

Sammanfattning

Med ovanstående sammanställning och redovisning av hans gods, gårdar och grevskap, hämtade ur nedan citerade källor, kan man med gott samvete utropa Magnus Gabriel De La Gardie till alla tiders störste jordägare i Skaraborg! Hans livsgärning och ande inspirerar än idag över drygt tusen gårdars jordägare och arrendatorer!

Epilog

Hur ser det ut idag? Låt oss följa Läckö Kungsgårds utveckling som exempel: Läckö Kungsgård och slottet har haft en gemensam historia fram till reduktionen 1681. Sedan dess har gården varit utarrenderad. Familjen Adlercreutz var de sista som hade Läckö i förläning. Carl Johan Adlercreutz fick Läckö i förläning på 50 år för sina

insatser i Finska kriget 1808–1809. Efter Carl-Johans död hade familjen Adlercreutz sedan Läckö Kungsgård fram till 1828 då den ingifte Carl Rudenschöld övertog förläningen som arrende.

Från 1860 arrenderade Carls son, Axel Rudenschöld, Läckö Kungsgård. Axel Rudenschöld är den arrendator som innehaft Läckö längst tid, 54 år. Den arrendator som suttit näst längst är Christer Svederberg mellan 1968 och 2013. Från slutet av 1800-talet fram till 1990-talet genomgick gården stora förändringar. Skiften slogs ihop och stora avvattnings- och dikesföretag genomfördes. I norr och i söder finns två stora invallningar som håller Vänern ute från gårdens åkrar. En bevattningsanläggning grävdes ned på 1980-talet.

Den nya ladugården byggdes 1929 och mjölkkorna stod där installade fram till cirka 1950. 1984/85 byggdes ladugården om till en modern maskinhall. I södra delen av ladugården uppfördes på 1950-talet en spannmålsanläggning. Denna moderniserades 1970, men räckte med tiden inte till och blev omodern. 2009 förlängdes ladugården med tolv meter och ett helt nytt torkhus uppfördes integrerat med den gamla byggnaden. Under 2010 och 2011 byggdes ett nytt spannmålslager i den gamla spannmålsanläggningen. Den nya spannmålsanläggningen är automatiskt styrd och har en lagringskapacitet på cirka 1800 m3.

Gårdens äldsta byggnad är den så kallade Oxladugården (korsvirkesladan). Den är daterad till 1761. Det är den enda byggnad som idag inte ingår i arrendet och i arrendatorns underhållsskyldighet. Mangårdsbyggnaden blev sedan uppförd mellan åren 1829 och 1832. Den har under åren genomgått flera olika moderniseringar och är idag

bostad till arrendatorn. I Mangårdsbyggnaden finns tre rum med ett särskilt kulturhistoriskt skydd. Delar av gården i övrigt ingår i det statliga byggnadsminnet. Gränsen för byggnadsminnet går norr om ladugården och sträcker sig över Stora slottsträdgården och norr ut mot Läckö slott.

Under åren har olika statliga myndigheter och verk förvaltat Läckö Kungsgård. Från Kungliga Byggnadsstyrelsen över Domänverket till Statens Fastighetsverk, SFV, som tog över förvaltningen 1993. Den avdelning inom SFV som förvaltar statens jordbruksegendomar heter SFV jord och är placerad i Uppsala.

På Läckö Kungsgård idag bedrivs hållbar konventionell växtodling och betesdrift på 360 hektar inklusive tilläggsarrenden och tillköp i grannskapet. Skogen är på 470 hektar, totalt inklusive kronoholmar och impediment är fastigheten Läckö 1:7 på cirka 850 hektar. Växtodlingen är inriktad på spannmål och oljeväxter. Den spannmål som odlas är främst vete, maltkorn och havre. Arrendatorn Carl- Fredrik Svederberg med anställda utför även entreprenad såsom snöröjning och lyftarbeten med teleskoplastare. Betesmarkerna runt slottet betas av djur från en av gårdens samarbetspartners, Läckö Kött. Det gamla svinhuset har renoverats till gårdskontor, med tillhörande modern konferensanläggning.

Familjen Svederberg arrenderar Läckö Kungsgård av Statens Fastighetsverk och tillsammans förvaltas gården som är en del av vårt svenska kulturarv. Familjen har varit på gården i två generationer sedan 1968 då pappa Christer tillträdde arrendet. I framtiden ser Carl-Fredrik ett ökat samarbete med slottet som en av de största utvecklingspotentialerna för sitt företag. En målsättning som rimmar väl med Läckö slotts och Läckö Vänners motsvarande ambitioner för framtiden!

Källor:

Margareta Revera: *Gods och gård 1650–1680, Magnus Gabriel de la Gardies godsbildning och godsdrift i Västergötland del 1.*
Göran Lindahl: *Magnus Gabriel De La Gardie, hans gods och hans folk.*
Göran Lindahl: *Läckö landskapet borgen slottet.*
Peter Ullgren: *En makalös historia, Magnus Gabriel De la Gardies uppgång och fall.*
Material från studiecirkel 2011 i Läckö Vänner.
Intervju med Carl-Fredrik Svederberg samt fakta från *www.lackokungsgard.se*

CARL HENRIK OHLSSON

FRÅN KINNEVIKENS STRAND TILL BÄST I BANDYLAND

Villa Lidköpings bandyklubb firar 90-årsjubileum 2024 samt även 40-årsjubileum för damlaget, med att vinna tre av fem möjliga SM-guld för elitens herrar och damer inklusive juniorer. Dessutom är denna unika förening världens största bandyklubb, vilket skapar såväl toppsom breddidrott av världsklass samt proaktivt samhällsengagemang. Denna artikel i Skaraborgs Akademis årliga antologi, vill belysa fenomenet Villa från Kinnevikens strand till bäst i bandyland. Själv är jag en av många elitidrottstörstande skaraborgare, som genom livet fått förmånen att följa klubben i med- och motgång, som supporter och sponsor. Därför platsar det även som eget kapitel i mitt liv ”mett i väla”. Dessutom finns det få andra sporter med så många traditioner och sådan idealitet som bandy med till exempel annandagsderbyn, bandyportföljer och en avgörande SM-final på neutral plan. Det är väl värt att slå vakt om, i en tid då idrottsutövning på elitnivå är så starkt förknippat med kommersialisering!.

Så började det

Villas första bandylag poserar i sina nya dräkter,
som finns kvar än idag

Föreningen bildades torsdagen den 18 januari 1934 av fjorton bandyentusiaster. Namnfrågan var inget problem; klubben döptes redan vid första mötet till Villa Bandyklubb efter den stora och fina herrgården Villa Giacomina byggd av greve Gustaf Piper som även hade Stola säteri och Mariedal. Villa Giacomina ligger vid Vänerns strand i Kinneviken där Villapojkarna började spela bandy på isen. Godset hette Jerneväg men döptes om av greven 1819 för att hedra sin hustru Jaquettes minne. Giacomina är den italienska namnformen för Jacquette. Medlemsavgiften i Villa bestämdes till 25 öre per månad. Under första året spelades några vänskapsmatcher med blandade resultat. I första matchen mot Söne blev det storseger med 10–0, men sedan gick det sämre och förluster noterades mot Råda, Lundsbrunn och Järpås. För att få ekonomisk grund att stå på ordnades under premiäråret två fester, där intäkterna blev så stora att två omgångar dräkter kunde köpas. Dräkterna var för övrigt av så fin kvalitet

att de ibland kommer till användning än idag. Under de första åren spelades inte så många matcher. 1935 tog Villa initiativet till en pokalserie för Lidköpingsorten, där övriga lag var Solhagen, Mellby, Tun och Söne. Serien vanns överlägset av Villa. Nästföljande år utökades serien med Järpås och Råda, men inte heller nu gick Villa att stoppa. Nu ansågs A-laget för starkt för pokalserien, B-laget fick träda till och representationslaget fick efter medlemskap i Västergötlands Bandyförbund delta i Skaraborgsserien. Första året gick inte lysande, men Villa höll sig kvar. Säsongen 1938–39 kunde den planerade Skaraborgsserien inte slutspelas. En mul- och klövsjukeepedemi härjade och därför förbjöds folksamlingar. 1940–1941 var intresset och verksamheten lite svalare. Villa spelade i Norra Västgötaserien. De flesta av spelarna tjänade fosterlandet under andra världskriget och med ständiga lagproblem fick Villa nöja sig med seriens femteplats. 1944-1945 blev klubbens hittills mest framgångsrika säsong. Norra Västgötaserien vanns men i kvalet till division två blev Sjödalen för svårt. B-laget vann samma år Skaraborgsserien. Medaljutdelning för seriesegrarna ordnades i samband med sillsexa på Lockörn, en sillsexa som blev ett minne för livet. Nästa år lyckades Villa inte upprepa mästartakterna. Men en tredjeplats var inget att skämmas för.

Hittills hade matcherna spelats på sjöisen i Kinneviken, där den för tillfället var som bäst. Varje helg rekades iskvalitet, isdjup med mera, och snöskottning var en ständig uppvärmning, ofta väl så arbetsam som matcherna. Ibland råkade man före matchstart ut för negativa överraskningar som väderombyte, hål uppborrade av metfiskare och utmärkta med granruskor eller kastvindar som

drev målburarna till sjöss! När isen var för tunn, beordrade domarna att man skulle spela med fotbollsliknande hörnor istället för regelrätta bandyhörnor. Allt med omsorg om försvararna som inte kunde samlas alla på en gång på mållinjen, för då sprack isen av tyngden. Nåväl, Kinneviken är ju långgrund, så några drunkningsolyckor blev det inte, men tillbuden fanns! Den ständigt ambulerande tillvaron irriterade Villa. Därför spolades en lagom stor is vid Villabadet i Lockörn 1946. Resultatet blev nedslående. A-laget ramlade ur Norra Västgötaserien. Vistelsen i Skaraborgsserien blev dock inte långvarig. Utan förlust och med målkvot 30–1 stod Villa året därefter som suverän seriesegrare. Samtidigt ställde klubben för första gången upp med ett juniorlag. Återkomsten till Norra Västgötaserien medförde en andraplats och som tvåa fick man kvala. Mot IFK Kungälv blev det tvärstopp, 0-4. 1949 grävdes Villa bandygryta och vintern 1950 togs den i bruk vid Lockörns båthamn.

Villas första bandygryta vid Lockörns hamn

1951 revolutionerades seriesystemet. Det ändrades till i stort sett den indelning vi har idag. Villa placerades i division fyra, vann serien och kunde ta steget upp i division tre. Så följde några stillsamma säsonger med uppladdning inför vad som komma skulle. 1955 vann Villa trean, en för klubben smått historisk händelse. Men i kvalet mot Gripen blev det två raka förluster. Under 1955–59 ägde en generationsväxling rum inom klubben. 1956 samlades ungdomar till det första pojklaget, samtidigt som juniorlaget vann klubbens allra första DM. 1960 var den nya kullen spelare ”flygfärdiga”. Hela Villa jublade över serieseger och direkt uppflyttning till division två.

1960–63 var Villa framförallt med i division två för att se och lära, något som dock inte hindrade klubben från att nå så framskjutna placeringar som tvåa, sexa och trea. Det intensiva ungdomsarbetet började ge resultat och 1961 hemfördes samtliga DM-tecken av Villa för såväl senior-, junior- som pojklag.

Rätt sida bäcken

Villa är ett kvarterslag av ungdomskamrater som slog sig samman och använde de förutsättningar som Vänern och vintern gav. Länge var det så att ingen fick spela i laget utan att bo ”på rätt sida bäcken”, det vill säga Toftabäcken som är gräns till Lidköping. Symboliskt nog bor min fru och jag nu så att vi har Toftabäcken som gräns mot ”stan” i Villaland. Än i dag tackar föreningen sitt ursprung och bjuder på gratis Villabuss Tur och Retur till Arenan. Ortsborna skapar god stämning och vederhäftiga analyser, då många har ett förflutet som Villaspelare och ledare. En riktig idrottskulturupplevelse live!

Kjell ” Krullen” Johansson med tröja nummer 7 och dåtidens ”högerytter” i Villa var den första värvning som Villa gjorde. Han bodde inne i stan och spelade med Västerlund. Men han började sällskapa med en tjej från Villaland. Det räckte för att Villa skulle vilja locka honom att spela i Villa ”på rätt sida bäcken”. Allt slutade lyckligt. Kjell blev både mångårig notorisk målskytt i Villa och deras mångårige tränare, liksom styrelseledamot under fyra år. Han gifte sig med sin kärlek och flyttade till Villaland.

Villas damlag bildas

Villas damlag startades 1984 och firar därför samtidigt 40-årsjubileum. Kerstin Gustafsson är en av initiativtagarna och nestorn för Villas damlags positiva utveckling. Hon var en av nio spelare som sökte sig till Villa BK, när Grästorp Skol IF lade ner sin framgångsrika seniorsatsning efter bland annat två säsonger i damallsvenskan. Av urkunden, ett handskrivet brev daterat 12 mars 1984 till Villas styrelse framgår att följande citat tagit skruv: ”Ta er nu samman, tänk till och våga satsa på något som egentligen borde vara en självklarhet i en sådan bandytokig stad som Lidköping”. Efter några styrelsemöten, och med stort engagemang från bland annat klubbens dåvarande kanslist Harry Ahlén, beslöts på hösten att starta satsningen på dambandyn. I önskemålen ingick att få egen damtränare, egna träningstider samt dräkter och egen budget inför spelet i division två Västra Götaland.

Den första matchen i serien spelades borta mot Nässjö och vanns av Villa med 1–2 den 15 december 1984, vilket var starten för det framgångsrika damlaget, som prestationsmässigt idag är minst lika bra som herrlaget ! Redan

första säsongen blev Villas damer Svenska Mästare i rinkbandy! Villa gick upp i högsta serien efter säsongen 94/95, men åkte ner direkt säsongen därpå. 1999/01 fick Villa en återbudsplats i Elitserien och spelade i högsta serien till 2006 då damlaget lades ner på grund av spelarbrist. Endast ett flicklag höll igång och tränade. Damsatsningen återupptogs säsongen 2011 för att återigen läggas ner 2013. Sedan 2015 har det inte funnits någon tveksamhet i Villas målmedvetna satsning mot toppen. 2021 togs första av totalt fyra raka SM-guld, ett bättre än herrlaget!

Villas första damlag 1984

Vägen till allsvenskan och första SM-guldet, det vill säga 1960-, 70-, 80- och 90-talet, samt historiska fakta om alla ordförande, ledare, tränare, bästa målskyttar samt flest matcher återfinns på Villas hemsida samt i särtryck för dig som är extra idrotts- och bandytokig. Trevlig läsning på www.vlbk.se "Villa 90 år".

Villa etablerar sig i bandytoppen

Millennieskiftet inleddes 2000–01 med Villa-Lidköpings BK.s 34:e allsvenska säsong. Förväntningarna på laget var stora, men säsongen blev inte vad många hoppades. Efter tuffa matcher i allsvenskan klarades nytt kontrakt i den högsta serien. Juniorlaget blev tvåa i Allsvenska Juniorserien och klart för SM-slutspel. I kvartsfinalen blev det respass mot Nässjö IF. På damsidan blev vårt flicklag klart för SM-slutspel i Strömsbro men besegrades av Edsbyn i finalen och kom därmed tvåa i Sverige, starkt gjort. Villas verksamhetsår 2001–02 blev en av de hittills mest framgångsrika säsongerna. Den största framgången kom i ungdomsverksamheten, där det blev SM-seger för både juniorlag och pojklag sjutton år. A-laget slutade på tredje plats i grundserien, femma i elitserien, utslaget i kvartsfinalen efter femte och avgörande match mot Falu BS. Damlaget blev fyra i serien och klara för slutspel men blev utslaget i SM-semifinalen mot Västerstrand. Villas Vänner blev en ny satsning. Den föll i god jord bland Villas medlemmar och supportrar som lånade ut 1 500 kronor till klubben för att på sätt försöka finansiera nya spelare. Säsongen 2002-03 blev det fjärde plats i grundserien och avancemang till Elitserien, där det blev sjunde plats och kvalmatcher mot Ljusdal för avancemang till slutspelet. I kvartsfinalen väntade fjolårets svenska mästare, Sandvikens AIK, som även blev årets. Förlust i tre raka matcher. Damlaget spelade i Elitserien och slutade på femte plats, vilket ledde till slutspel i serieform, där placeringen blev en sjätte plats vilket inte räckte till semifinalspel. Säsongen 2003–04 var det 70 år sedan Villa bildades. Det blev inte den säsong med klang och jubel som alla väntat

sig efter en strong början i träningsmatcherna. En tredjeplats i grundserien och avancemang till elitserien, där det blev en sjundeplacering. Kval till slutspel krävdes, men förlust i två matcher mot BolticGöta satte stopp för vidare SM-slutspel. U19 blev seriesegrare och kvalificerade sig därmed till SM-slutspel. Seger i två semifinaler mot Näs-sjö IF gjorde laget klart för en SM-final på Studenternas i Uppsala. Motståndare var Köping, segersiffrorna skrevs till 9–5, och U19 blev Svenska Mästare för andra gången på tre år. Det blev väl årets jubileumskaramell. Damlaget spelade i allsvenskan och placeringen blev en sjätte plats. Säsongen 2004–05 blev en av de mest framgångsrika. Efter en andraplats i grundserien med snudd på serieseger stod A-laget för första gången någonsin som segrare i elitserien. Därefter avverkades Broberg/Söderhamn i tre raka kvartsfinaler. I semifinalen väntade förra årets svenska mästare Edsbyns IF som efter fyra matcher stod som segrare. Genom ett samarbetsavtal med Lidköpings AIK spelade några från A-truppen i LAIK:s A-lagsmatcher för att få speltid. Detta innebar att klubben inte hade BK Kinnevik i spel under säsongen. Damlaget spelade i elitserien och slutade där på sjätte plats. Det ledde till slutspel i serieform där placeringen blev sexa, vilket inte räckte till spel i semifinal. Säsongen 2005/2006 nådde A–laget en tredjeplats i grundserien och en sjundeplats i elitserien. I åttondelsfinalen mot Falu BS blev det oavgjort på bortaplan och förlust på hemmaplan. Därmed tog årets säsong slut för laget redan där och då. En stor besvikelse för den trogna publiken. De la Gardiegymnasiet med flera spelare från Villa har deltagit i Skol-SM och vann Kronprinsens pokal för femte året i rad. Damlaget spelade i Elitserien

och slutade på en sjätteplats. En grupp yngre flickor tränade regelbundet men deltog ej i seriespel. Säsongen 2006/2007 nådde representationslaget en fjärdeplats i grundserien och en sjundeplats i Elitserien. I åttondelsfinalen mot Broberg blev det förlust både på bortaplan och hemmaplan. Därmed tog årets säsong slut lika snöpligt som året innan. Säsongen 2007/2008 nådde representationslaget en femteplats i elitserien. Det blev förlust i kvartsfinalen mot Hammarby. Årets glada nyhet var att beslut fattats om att Sparbanken Lidköping Arena skulle byggas i anslutning till Isstadion. Byggstarten beräknades till hösten 2008 och förhoppningen var att den skulle kunna tas i bruk annandag jul 2009. Verksamhetsåret 2008–09 var Villa Lidköping BKs 75:e inom bandysporten. Resultatmässigt nådde representationslaget en tionde plats i elitserien och deltog därmed inte i slutspel. Säsongen inleddes som vanligt med den mycket uppskattade Villadagen på Lockörn. Mer än hundra ungdomar i åldrarna 5–17 år deltog. Villas A-lagstrupp stod för träningspass med ungdomarna. Dagen användes även till ett utbildningspass för ungdomsledarna. 75-årsdagen firades med stor baluns på Stadshotellet i Lidköping, med prisutdelning till välförtjänta medlemmar.

Villa flyttar in

Verksamhetsåret 2009–10 blev det premiär för seriebandy inomhus i Lidköping mot Kungälv, detta på annandagen som är bandy-Sveriges ”Nationaldag”, ofta med derbymatcher. Vinst med 9–3 och publiksiffran då var 4 425 personer. Den nya Sparbanken Lidköping Arena stod färdig att tas i bruk. En fantastisk anläggning som skapade

helt nya förutsättningar för bandyns utveckling i Lidköping och som i många år utsetts till årets bandyarena i Sverige. Stora arbetsinsatser gjordes helt ideellt av medlemmarna. Genom dessa insatser har de totala kostnaderna för arenabygget hållits nere. Resultatmässigt nådde A-laget en fjärdeplats i Elitserien och gick därmed till kvartsfinal där man fick möta Edsbyns IF. Det blev fem spännande matcher där Villa drog det längsta strået med tre hemmasegrar. I semifinalen väntade Hammarby IF som tyvärr blev övermäktigt och vann i tre raka matcher. Hammarby blev sedermera svenska mästare. Publiksiffrorna på hemmamatcherna hamnade på totalt 48 274 personer, att jämföra med 19 093 föregående säsong. Vilken förändring! Genomsnittet per hemmamatch blev 2 840 i publiken, en dubblering. Utvecklingen på den ekonomiska sidan lyfte med nya Sparbanken Lidköping Arena. Omsättningen passerade 10 miljoner kronor med en vinst på 300 000 kronor. Juniorverksamheten drogs åter i gång i klubben, med ett 16- och ett 18-årslag under duktiga ledares coachning.

Inramningen vid Villas hemmamatcher är mäktig i den nya Arenan

Villa konsoliderar sig

Verksamhetsår 2010–11 blev det första året som klubben hade tillgång till is på stor yta inomhus både under höstträningen och spelsäsongen. Året inleddes i augusti med ”Sommarbandyskolan”. Ett mycket lyckat arrangemang där ungdomar från både Sverige, Norge och Finland bodde i Lidköping och under fem dagar tränade bandy. Villa Lidköping var arrangör för kvalspelet till Svenska Cupen. När sedan seriespelet drog i gång hade föreningen fler lag i gång än på många år. Tillströmningen av ungdomar, både pojkar och flickor, till föreningen har varit stor. Allra störst i de yngsta åldrarna vilket bådar gott för framtiden. A-laget lyckades nå semifinalspel där man tyvärr blev utslaget mot SM-finalisterna Bollnäs. Tack vare nya fina Sparbanken Lidköping arena fortsatte publiken att strömma till. Nästan 50 000 besökte A-lagsmatcherna under säsongen. Villa vann därmed publikligan i elitserien. En titel som Hammarby abonnerat på i många år. Representationslaget kom på fjärde plats i elitserien och gick därmed till kvartsfinal där man fick möta Broberg. Där blev det fem spännande matcher. Villa drog det längsta strået med tre hemmasegrar. I semifinalen väntade Bollnäs som tyvärr vann i tre raka matcher. Villa Restaurang AB som är ett helägt dotterbolag till föreningen har utvecklats väl. Restaurangen, som är belägen i Sparbanken Lidköping Arena, kan nu sammanfatta sitt första fulla verksamhetsår. Förutom arrangemang vid Villa Lidköpings hemmamatcher består verksamheten av tre andra grenar: dagens lunch, andra arrangemang i arenan och slutna sällskap av typen jubileum, bröllop, firmafester och liknande.

Villa Lidköping BK noterade ett mycket starkt år 2011–12. Kulmen på det gångna året var givetvis SM-finalen i Uppsala mot Sandvikens AIK. De sportsliga framgångarna återspeglades publikmässigt och därmed även ekonomiskt. För tredje året i rad kunde Villa Lidköping visa publiksiffror i hemmaarenan på över 50 000. De 18 matcherna sågs totalt av 57 654 personer, vilket betydde ett genomsnitt på 3 203. Matcharrangemangen var mycket uppskattade och lockade även en delvis ny publik. Villa Lidköpings bokslut visade att omsättningen ökat till drygt 14,4 miljoner kr jämfört med 11,7 året innan. Överskottet blev 618 000 kr. Även för det helägda restaurangbolaget blev det en vinst och omsättningen ökade till 8,9 miljoner kr. Totalt omsätts 23,3 miljoner kr. Elitlaget lyckades efter en något trevande inledning av seriespelet mycket bra. Det blev en andraplats i elitserien efter en kamp mot Sandvikens AIK in i sista matchens slutminuter. Efter fem matcher mot IFK Kungälv i kvartsfinalerna och fyra mot Bollnäs i semifinalerna blev det tredje SM-finalen i Villas historia. Sandviken avgick med segern även här, men Villa var i slutminuterna ytterst nära att kvittera till 6-6. Över tjugo lag var igång i seriespel. J 20-laget var ytterst nära SM-final, men föll snöpligt mot Edsbyn i andra semifinalens slutskede. Damlaget spelade i division ett under denna säsong.

Verksamhetsåret 2012–13 blev ett nytt bevis på att Villa Lidköping BK fortsatte att utvecklas positivt både på det sportsliga och det ekonomiska planet. För fjärde året i rad uppvisade Villa ökande publiksiffror på över 50 000 personer i hemmaarenan. De arton matcherna sågs totalt av 63 510 personer, vilket betyder ett genomsnitt på 3 528. Villa Lidköping blev också publikbäst i elitserien före

Hammarby. Ett nytt publikrekord i Sparbanken Lidköping Arena på 5 329 noterades i ena semifinalen mot Sandviken. Elitlaget tog för andra året i rad en andraplats i elitserien. I kvartsfinalerna mot Västerås blev det tre raka segrar. Semifinalerna mot fjolårets finalmotståndare Sandviken blev oerhört rafflande och avgörande till SAIK:s fördel kom först i femte matchen. Damlaget återfanns i division ett. Sportsligt gick det inte så bra, men erfarenhetsmässigt var det ett bra år. Det var tjugotvå ungdomslag i seriespel under säsongen jämfört med nitton säsongen innan. Flickverksamheten har framgångsrikt bedrivits i samarbete med Lidköpings AIK. Sommarbandyskolan är ett annat lyckat inslag som under två veckor i juli lockade över tvåhundra ungdomar från hela Norden. En framtidsgrupp inom Villa Lidköping BK arbetade fram ett långsiktigt material för att fostra egna spelarprofiler att bli väl förberedda för seniorbandy och att kunna bli del av representationslag. Projektet var treårigt och hette ”16 till A-lag”. Målet var att skapa en stark ”blå tråd” där alla inom gruppen hade samma strävan att utvecklas både individuellt och som spelarprofiler.

Villa Lidköpings bokslut för 2012–13 visade att omsättningen ökat till drygt 15 miljoner kronor jämfört med 14,4 året innan. Överskottet blev 723 000 kr. Även för det helägda restaurangbolaget blev det ett bra år. Omsättningen ökade till 9,1 miljoner kronor och resultatet slutade på 223 000 kronor efter dispositioner och skatt. Verksamhetsåret 2013–2014 kan sammanfattas som ett bra år. Sportsligt inleddes året med ”Sommarbandyskolan” med 240 ungdomar i augusti och avslutades med att A-laget blev utslaget i den tredje matchen i semifinalen mot Sandviken efter vinst i kvartsfinalen mot Edsbyn och en andra

plats i Elitserien. På damsidan representerades Villa Lidköping genom ett F17 lag som slutade trea i division ett vilket var ett steg framåt. I slutet av september stod Villa Lidköping som arrangör för slutspelet i Svenska Cupen.

Villa Lidköping BK firade 80 år under verksamhetsåret 2014–15. Den ekonomiska ställningen var god med positivt resultat. Villa Lidköping BK kunde vid årsmötet se tillbaka på en rekordstor verksamhet. Trettioen lag var igång under året, vilket är fler än någon gång tidigare. Men efter sju år med positiva ekonomiska resultat blev det nu ett negativt på 659 761 kronor. Det egna kapitalet är dock närmare 2,8 miljoner kronor. Omsättningen uppgick till närmare 15 miljoner kr. Styrelsen vidtog åtgärder för att den kommande säsongen åter skulle innebära plussiffror. Elitlagets trupp reducerades och flera projekt med nya intäkter planerades in. Ungdomsverksamheten ville ingen pruta på, det är framtiden! Seriespelet för A–laget var lite upp och ner under säsongen. Slutplaceringen i elitserien blev en sjätteplats. I kvartsfinalerna mot Edsbyn övertygade Villa och vann med 3–0 i matcher, varav två på bortaplan. I semifinalerna mot blivande mästarna från Västerås SK blev det emellertid stopp. VSK vann i tre raka matcher. Semifinalplatsen gav Villa plats i finalspelet då det för första gången arrangerade en bronsmatch. Där vann dock Hammarby på ett ganska snöpligt sätt. På damsidan representerades Villa Lidköping genom F17-laget som slutade tvåa i division ett Det innebar att de duktiga tjejerna fick åka till Härnösand för att spela semifinal. Tyvärr var motståndarna lite för starka det blev förlust. Juniorverksamheten bestod av två P16-, två J18- och ett J20-lag. Alla tre åldersgrupperna gick till slutspel. P 16 gick till semifinal liksom P 18 medan J 20 gick ända till

final. I finalen, som spelades på Tele 2 Arena, blev Vetlanda lite för svårt.

Verksamhetsåret 2015–16 sammanfattades av den avgående ordföranden Anders Fredriksson med följande citat: ”Villa Lidköping BK har haft det bästa året hittills i föreningens historia”. Omsättningen blev rekordstora 18,3 miljoner kronor och föreningens vinst 222 414 kronor. Från ispremiären i början av augusti till SM-finalen på Tele 2 Arena i mars var verksamheten rekordstor. Totalt hade Villa Lidköping tjugoåtta lag i seriespel. A-laget nådde SM-final för fjärde gången i föreningens historia. Där det blev förlust mot Västerås. Bra sportslig underhållning och fina matcharrangemang har tilltalat en stor publik under året. A-lagets hemmamatcher lockade 58 681 besökare på sjutton matcher. Publikgenomsnittet för A-laget var återigen det bästa i bandysverige. På ungdomssidan blev det också stora framgångar. J 20-laget gick till semifinal, medan P 18 blev svenska mästare efter finalseger mot Västerås. Föreningen ställde upp med ett A-lag i Damallsvenskan och F 17-laget blev trea i flickallsvenskan.

Verksamhetsåret 2016–17 blev lyckosamt på många sätt. Med trettiotre lag i seriespel blev Villa Lidköping världens största bandyförening. Framgångarna både när det gäller elit-, dam- och ungdomsverksamhet har också varit stor. Ekonomiskt blev det överskott på 300 000 för det gångna spelade året. Sommarbandyskolan och öppen ispremiär med All Star team-motstånd inledde som vanligt verksamhetsåret. Sommarbandyskolan lockade 300 ungdomar och insamlingen till ”Bissen Brainwalk” vid ispremiären gav 100 000 kr till hjärnforskningen. Sports-

ligt började också året bra för elitlaget. Svenska cupen avgjordes åter i Lidköping och denna gång med Villa Lidköping som cupmästare. Elitserien blev också framgångsrik och för första gången i nuvarande tappning blev det serieseger för Villa. I kvartsfinalen besegrades Vänersborg i tre raka matcher. I semifinalen blev det förlust i tre raka matcher mot Bollnäs. Bra sportslig underhållning och fina matcharrangemang har tilltalat en stor publik under året. A-lagets hemmamatcher lockade 58 664 besökare på sjutton matcher, ett snitt på 3 451. Damlaget vann övertygande Allsvenskan och spelar nästa säsong i Elitserien. F17 blev seriesegrare i Flickallsvenskan, tog SM-guld samt segrade i World Cup. Villadagen den 17 september var välbesökt och uppskattad och är som vanligt starten på säsongen. Bandyskolan är för barn upp till åtta år där lek på skridskor är det viktigaste. Den lockade hundra barn. Under året har det varit tjugofyra ungdomslag i seriespel, fyra fler än året innan. Dessa har fördelats på tre flicklag, sju P 9, fem P 10, fem P 12 och fyra stycken P 14. Utöver det rent bandymässiga kan Villa Lidköping se tillbaka på ett år med många aktiviteter. Föreningen omsatte under året 17,3 miljoner kronor. Det ekonomiska överskottet blev 300 000 kr. Tillsammans med Villa Restaurang AB, som är ett helägt dotterbolag till föreningen, omsatte koncernen 23,9 miljoner kronor. Restaurangen hade även en bra utveckling under verksamhetsåret.

Verksamhetsåret 2017–18 liknade i stort året innan vad avser breddverksamheten samt sommar- och försäsongsaktiviteterna. Det blev ett bra år med trettiotvå lag i seriesammanhang, flest i världen. Publikmässigt var även Villa bäst i Sverige med 3 179 åskådare i snitt för herrarna.

Dock en nedgång från året innan. Detta år blev det premiär för damerna i elitserien som lyckades klara nytt kontrakt. Herrarna blev femma i elitserien och vann över Västerås i kvartsfinalen, men förlorade mot Edsbyn i semifinalen, trots en bra start med vinst de två första matcherna innan Edsbyn vände. Villa Restaurang AB har haft ett bra verksamhetsår, samt tecknat ett nytt samarbetsavtal med kommunen, vilket innebär utökat ansvar och möjligheter till fler arrangemang.

Äntligen SM-guld

Det efterlängtade första SM-guldet 2019 för herrar firades rejält

Det 85:e jubileumsåret 2018–19 kröntes med klubbens första SM-guld lördagen den 23 mars på Studenternas IP i Uppsala där Västerås SK besegrades med 8–4 inför tusentals Lidköpingsbor på läktarna. Förutom herrlagets efterlängtade guld, spelade J20 SM-final och representationslaget för damer tog sig till semifinal i slutspelet. Ti-

digare på säsongen hade herrlaget kammat hem föreningens första seger i World Cup och gick därefter igenom grundserien, obesegrade på hemmaplan, för att till sist ta hem den totala seriesegern. På söndagen, dagen efter SM-guldet, rullade spelarbussen in på Nya Stadens torg och spelarna mottog jublet från ca 12 000 åskådare som alla ville hylla laget. För alla dem som var på plats är detta ett oförglömligt minne, och glädjetårarna var många.

Villas samhällsengagemang ökar

Under året 2018 registrerades ett nytt bolag i Villas regi: Villa Lidköping Event AB. Anledningen var en idé om en fritidsmässa som skulle hållas i Sparbanken Lidköping Arena. Efter ca ett års utveckling och utvärdering genomfördes mässan i april 2019. Den hade över sextio utställare och 5714 besökare och får betraktas som en stor framgång för föreningen som planerade att driva mässan vidare även kommande år. Detta satte dock pandemin stopp för, men bolaget finns kvar. Tack vare många sålda supporterartiklar, en trogen publik till våra hemmamatcher, bra genomförda matcharrangemang och en lojal skara samarbetspartners kunde styrelsen på årsmötet i juni redovisa ett positivt resultat på 423.000 kronor och fylla på det egna kapitalet ytterligare. Med tjugoen barn- och ungdomslag i seriespel denna säsong där framgångar skördats både i World Cup (F17) och Svenska Cupen (P16) ser framtiden onekligen ljus ut. Men det krävs också mycket arbete för att få det att fungera. Styrelsen har detta år arbetat med att implementera Utvecklingstrappan för att långsiktigt kunna stödja ungdomars utveckling. Alla tränare och ledare bidrar ständigt till verksamheten och har

skapat en stark träningskultur i hela föreningen. Föreningen vill fortsätta att ta ett samhällsansvar där den nya etik-policyn Villa Andan läggs till för att förtydliga hur man i föreningen vill agera med varandra och med omvärlden. Förutom en lokal bandyförening poängteras det att Villa Lidköping vill fortsätta att vara med och verka för bandyns utveckling i både Skaraborg och i Sverige.

Verksamhetsåret 2019–2020 får sammanfattas som ett bra verksamhetsår. Såväl P 17-som P 19-lag vann SM-guld. 20 ungdomslag deltog i seriespel. Damlaget spelade semifinal och herrarna förlorade SM-finalen mot Edsbyn. Med trettiotre lag i seriespel under året har Villa Lidköping BK även i år varit världens största bandyförening sett till antal lag i seriespel. Ispremiären inleddes som brukligt med en promenad för välgörenhet. Denna gång stod Mer Organ Donation som mottagare för de insamlade medlen under säsongen. Bra sportslig underhållning och fina matcharrangemang har tilltalat en stor publik under året. Dessvärre minskade antalet åskådare något då den avslutande semifinalen fick spelas inför tomma läktare på grund av corona-pandemin och regeringens restriktioner vid publikarrangemang. Total publik på herrarnas hemmamatcher var 49 909 vilket innebär ett snitt om 3 119. Damernas matcher i elitserien och slutspelet lockade i år 2 916 personer, vilket ger ett snitt på 324 personer över de nio matcher som spelats. Restaurangbolaget hade bra koll på sin verksamhet tills världen drabbades av pandemin. Det i sin tur innebar inställda evenemang och med det en vikande lunch-och konferensverksamhet. Resultatmässigt har bolaget påverkats med tapp om cirka 600.000 kronor. Även det nybildade eventbolaget fick ställa in sin fritidsmässa under pandemin. Också

VM för herrar som planerats i Ryssland ställdes in på grund av pandemin. Damernas VM gick dock av stapeln i Norge, under februari månad. Sverige vann VM-Guld här.

Under 2020-talet har Villa utvecklats på såväl topp som bredd samt inom samhällsengagemang. Verksamhetsåret 2020–2021 blev det bästa året för de sportsliga framgångarna någonsin: Vinst för såväl P-19 som damer och herrar i Svenska cupen samt SM-guld för både damer och herrar. Framförallt tävlingsverksamheten och ungdomssidan drabbades hårt av de pandemirestriktioner som följde efter covid 19-utbrottet denna säsong. All tävlingsverksamhet genomfördes utan publik under hela året, vilket satte föreningen på stora prov ekonomisk och organisatoriskt. Specifikt drabbade det dotterbolagen Villa Lidköping Event AB och Villa Restaurang AB hårt, då ingen kunde besöka arrangemangen i Bandyarenan, samtidigt som planerad Fritidsmässa fick ställas in. Som den framsynta förening man är, planerades och sjösattes dock på årsmötet Målbild 2025 med fyra inriktningar: Starkt varumärke lokalt och nationellt. Herr- och damlag ska fortsätta tillhöra toppen i svensk bandy. Föreningen ska fortsätta ha en stark och hållbar ekonomi. Föreningen ska fortsätta ha en välorganiserad och hållbar ungdomsverksamhet.

I förvaltningsberättelsen 2021–2022 konstateras att föreningen fortsatt utvecklas från en redan hög nivå. Sportsligt var föreningen representerad i alla de fem SM-finaler som spelades under säsongen. Det blev SM-guld för damer och P-19, samtidigt som herrarna och F-17 och P-17 förlorade sina finaler. Såväl dam- som herrlaget vann sina elitserier, liksom Svenska Cupen, där även P-19 vann!

Verksamheten var i full gång sedan pandemirestriktionerna släppts, vilket inte minst uppskattades på ungdomssidan. Lagom till slutspelet släpptes även publiken in utan restriktioner, vilket var tacksamt för ekonomin i allmänhet och restaurangen i synnerhet. Den positiva utvecklingen digitalt och i sociala medier har fått extra fart, som konsekvens av det förändrade beteendet från publik, supportrar och allmänheten, ett bestående mönster efter pandemin. Föreningen hade 32 665 följare via Facebook, Twitter, Linkedin, Instagram, Youtube och den egna Villaappen, drygt 1,4 miljoner sidvisningar! Detta gör att Villa ligger i framkant i Idrottssverige som förening, även i detta avseende!

2022–2023 blev återigen ”det allra bästa hittills i föreningens historia”. Vilket styrkebesked att kunna skriva det tre år i rad i förvaltningsberättelsen! Såväl P-19 som representationslagen för dam och herr inledde försäsongen med att vinna Svenska cupen. Villa blev seriesegrare i elitserien både på dam- och herrsidan. Samtliga representationslag kom till SM-final. Väl där vann damerna, F-17 och P-19 SM-guld, medan herrarna och P-17 fick nöja sig med silvret. Partnersidan har stärkts till totalt ca 230 företag som stöttar på ett eller annat sätt, imponerande! Partnerskapet fortsätter att utvecklas till ömsesidigt samarbete genom Villas ökande samhällsengagemang.

Villas nuläge

Den senaste årsredovisningen 2023–2024 genomsyras av planeringen inför 90-årsjubileum för klubben och 40-årsjubileum för dambandyn i föreningen. Sportsligt summeras ett fantastiskt bra år för verksamhetens topp och

bredd: Svenska Cupens finalspel avgjordes på hemmaplan och herrarna stod återigen som cupsegrare. Serieseger för såväl dam- som herrlaget i elitserien följdes upp med att fem av sex möjliga representationslag fick till SM-finalveckan. SM-guld blev det för P-19, samt båda representationslagen på dam- och herrsidan, medan P-17 gick till final och F-17 förlorade i semifinal mot blivande svenska mästarna. Lite fakta från bandysäsongen, för att förstå vad som ligger bakom världens största bandyförenings nuläge: 8 148 deltagartillfällen, 694 gruppaktiviteter, 193 matcher i hemmaarenan, 2 884 åskådare i snitt på herrarnas hemmamatcher med ca 150 frivilliga matchfunktionärer på plats inklusive restaurangen och kiosker med mera, 337 åskådare på dammatcherna, 446 aktiva spelare i föreningen, varav 411 ungdomar, 218 barn och knattar, 112 deltagare på skridskokul, 130 ideella ledare! Jonas Johansson beslöt sig för att lämna föreningen som klubbchef efter sexton oerhört framgångsrika år i och för Villa samt svensk bandy. Hans imponerande och nyskapande personliga insatser kombinerat med fingertoppskänsla för att utveckla produkten bandy utan att tappa ekonomi- och tillväxtperspektivet, gör att han gjort ovärderliga insatser inom ramen för lagmaskinen Villa! Hans ”kronprins” Jakob Kaufmann, som varit marknadschef, har av styrelsen utsetts till hans efterträdare. Johan Sixtensson som varit herrlagets mest framgångsrike tränaren i nio säsonger beslöt även han att avsluta sin karriär för Villa. Han kommer att ersättas av en av världens bästa och mest karismatiska bandyspelare genom tiderna, Pelle Fosshaug, vilket kommer att berika och ge nya impulser till Villa för framtiden! Hanteringen av dessa nyckelbefattningar har präglats av kontinuitet och långsiktighet

inom ramen för den blå tråden av styrelsen. Under året har Villa Lidköping Restaurang AB fortsatt sin återhämtning och serverar som vanligt fullt hus på tre platser vid matcharrangemang, dryga 500 sittande och ätande åskådare. Dessutom är man festarrangör på de externa konserter och utställningar som görs i arenan, samt en av Lidköpings mest uppskattade lunchrestauranger! Inom ramen för Villa Lidköping Event AB har man ett nytt erbjudande till Villas samarbetspartners, nämligen Villa Lidköping Mediakonsulting AB. Detta som följd av bolagets fortsatta framgångar och tillväxt inom sociala medier med dryga 40 0000 följare och marknadsföring av klubbens personal. Ett nytt vinna/vinna-koncept som bär Villas varumärke vidare ut i det omgivande samhället. Antalet medlemmar i föreningen är nu uppe i 887 stycken. Villa har cirka 250 samarbetspartners från lokalområdet på företagssidan. De stödjer och sponsrar föreningen i vått och torrt.

Villas ledarskap

Att läsa årsredovisningar och styrelseprotokoll genom dessa 90 år, är en ren njutning för en föreningsmänniska skolad i det ideella ledarskapet. Villas ledord som genomsyrar hela föreningens arbete och alla involverade är Glädje, Engagemang och Framåtanda. Inte minst gäller det styrelsearbetet och dess ordförande som lett föreningen framtidsinriktat. En mycket viktig kugge i Villas utveckling har varit förmågan att hitta rätt tränare till lagen, företrädesvis hämtade ur de egna leden. Deras insatser tillsammans med sina tränarteam, lagledare och materialförvaltare med flera kan inte nog betonas för Villas utveckling över tid för såväl dam- som herrlagen.

Dessutom har alla ungdomsledare utgjort stommen i den blå tråden, som långsiktigt visat vägen till framgång utifrån tesen att stor bredd ger bra spets.

Villas supporterklubb

Villas supporterklubb bildades 1968 och är en av de äldsta i landet. Deras syfte är att skapa så trevliga matcharrangemang som möjligt, samt att stötta sin förening och dess spelare och ledare i vått och torrt. Dessutom medverkar man i framtagande och försäljning av supporterprylar och arrangerar resor till bortamatcherna. Ett uppskattat inslag är att supporterklubben sedan många år bjuder ett ungdomslag med ledare på resa till SM-finalen i bandy. Det gäller att tänka långsiktigt…!

Varumärket och den blå tråden

Namnbytet 1988 till Villa Lidköping BK har inneburit att såväl föreningen som kommunen stärkt sina respektive varumärken och gett många synergieffekter för båda parter. Villa är för alltid förknippat med staden Lidköping och det positiva samhällsengagemang som följer av detta skapar stolthet för såväl föreningen som kommunen och lokalbefolkningen!

Den blå tråden startades 2009 som en del av detta års verksamhetsplanering i föreningen. Andemeningen var att alla spelare i alla lag från knatte till Elitserien för såväl dam som herr, skulle ha en etisk kompass och uppträdande, spelsätt och position som symboliserade Villa-andan. Oavsett vilket lag man spelar i står den blå tråden för detta. Dessutom genomsyrar ett gemensamt spelsätt vad som förväntas av varje spelare i vilken position man än har, på plan, på avbytarbänken, i omklädningsrummet

och i samhället. Detta är en av de viktigaste framgångsfaktorerna för Villas sportsliga utveckling och grunden för klubbens samhällsengagemang.

Som ett led i detta skapades projektet från sexton år till A-lag. Det har blivit mycket framgångsrikt och gett återbäring även ekonomiskt i och med att så många elitspelare med framgång fostrats och hämtats från de egna leden. Under den senaste säsongen bestod A-lagstuppen för såväl herr som dam av cirka en tredjedel egna produkter. I Elitserien för herrar fanns ett helt lag av startspelare i de andra elitlagen från Villas ungdomssatsningar!

Det blå hjärtat

Villa Lidköping jobbar även kontinuerligt och aktivt med frågor kring samhällsengagemang, samlat kring varumärket ”Blåhjärtat”. Klubbdirektören Jonas Johansson som var initiativtagare till blåhjärtat uttrycker det så här: ”Detta är Villa Lidköpings tack till samhället, ett samhälle som ställde upp för oss när vi behövde som mest stöttning under pandemin. Inom ramarna för Blåhjärtat kommer det att genomföras en mängd aktiviteter och projekt som involverar barn och ungdomar i Lidköping vad gäller bland annat: hälsa, integration, jämställdhet och sysselsättning. Du som läser det här tillhör med största sannolikhet någon av alla fantastiska människor med ett stort blått hjärta. Ni ställde upp med er privata plånbok och blev våra hjältar i en pandemi där hela världen isolerades. Totalt så var ni med och samlade in över 1 000 000 kronor och nu är det vår tur att tacka er”. Bland projekten som Villa driver kan nämnas integrationsprojekt, mat till behövande på julafton och matholken. Mer information finns att läsa om detta på www.blahjartat.se samt om Villa

Lidköping BK samt detta projekt på hemsidan https://vlbk.se

Skaraborgsandan made by VLBK

Villa Lidköpings styrelse med nyvalde ordföranden Per Alexandersson i spetsen har hösten 2023 tagit beslut om att starta upp projektet ”Skaraborgsandan made by VLBK”. Styrelsen har övertygelsen om att Villa Lidköping BK både kan bidra till att sprida Bandyn som idrott och knyta samman Skaraborgs föreningsliv, näringsliv och dess kommuner för ökad attraktivitet i Skaraborg. Målsättningen har konkretiserats under 2024 genom ett treårigt avtal med Skövde bandyklubb.

Nu planerar vi intensivt i den styrgrupp för projektet, där jag fått förmånen och förtroendet att ingå, för en ”kick off” 15 november, då Villas dam- och herrelitlag tar med hela arrangemanget till Billingens utearena med tak, för att missionera om den ädla sporten bandy. Villa kan bli hela Skaraborgs elitlag och angelägenhet. Dessutom blir det en näringslivsdag med temat attraktiva Skaraborg med idrottens bidrag därtill! Om det slår väl ut ska detta arrangemang kunna utvecklas årligen och ge inspiration till fler elitklubbar från andra idrotter i Skaraborg att göra motsvarande ”tebakakaka”, som ett led i att höja attraktionskraften och livskvaliteten för Skaraborgarna!

Bäst i världen

Villa har i skrivande stund inför säsongen 2024–25 totalt 560 licensierade spelare för seriespel herr och dam tillsammans. Av dessa är det 465 ungdomar mellan 7–18 år. 130 ideella ledare fostrar in ungdomarna på rätt spår i samhället och ger dem en aktiv och meningsfull fritid.

Villa strävar efter att vara en jämlik förening, där andelen tjejer är 27 procent. Villas representationslag har hittills för damerna vunnit fyra SM-guld, medan herrarna har tre SM-guld. För närvarande är såväl dam- som herrlaget regerande svenska mästare. Dessutom är båda under försäsongen regerande Svenska cupen-mästare. När det gäller World Cup spelas inte detta för närvarande dels på grund av pandemin dels på grund av på Rysslands anfallskrig mot Ukraina, vilket tills vidare uteslutit Ryssland från att delta i internationella sammanhang. Villas elitspelare har på senare år dominerat uttagningarna till Sveriges landslag såväl på dam- som herrsidan. Speciellt kul är att detta än mer accentueras i Sveriges Juniorlandslag, vilket ger hopp för framtiden. Villa är publikbäst i sin hemma-arena sedan många år tillbaka. Mot denna bakgrund är det inte så konstigt att Villa i skrivande stund av internationella och svenska bandyförbundet erbjudits att ordna Bandy VM i Lidköping 2025 för såväl damer som herrar, vilket föreningen stolt accepterat! Ordspråket ”en Skaraborgare skryter inte utan säger bara som det är” passar väl in i detta sammanhang. Vi kan med ovanstående fakta som grund konstatera att Villa för närvarande är världens största och bästa bandyförening! Allt är dock färskvara och måste förvaltas och utvecklas ömt mot framtiden. Även om det är en stor lagseger att nå denna position, så har kontinuiteten i både styrelse, ledare och kansli betytt oerhört mycket för att nå dessa framgångar.

Framtidens Villa

Efter 2024 års totala storslam i Guld för såväl herr- som dam- och juniorlag, har Villa utsett Jakob Kaufmann, till ny klubbchef. Han har under de senaste åren arbetat med

marknadsföring på kansliet, går i ”Sparris” fotspår och är en välutbildad, klok och nyfiken ortsbo från en genuin idrottsfamilj i Lisch. När han beskriver sina visioner för Villa är utgångspunkten det långsiktiga och kontinuerliga lagarbetet med många ideella idrottsledare, som fostrar en bredd, som ska ge en stark topp. ”Föreningen är som ett gammalt gott vin. Det blir bara bättre och fylligare med åren”, konstaterar han. Det första viktiga nyckeltal han nämner är hur många av dagens ungdomar som behövs för att skapa en färdig elitspelare på sikt, bredd ger topp! ”Den lönsammaste investering man kan göra såväl för klubben som för samhället”, slår han fast! De talanger som Villa fostrat till andra elitserielag är redan mer än ett helt elitserielag. Tänk om dessa kunde få spela ihop i framtiden!

”Hur kommer Villa se ut om tio år, när hundraåringen ska firas?”, frågar jag. Hans analys känns trovärdig och klockren: Bandysverige kommer att förändras. Det kommer att bli krav på inomhushall för elitserieklubbar. Jämställdheten mellan herr- och dambandyn kommer att öka snabbt. De klubbar som idag är starka på herrsidan måste skaffa sig motsvarande hållbara elitsatsning på damsidan, likt fotbollens utveckling. Sedan pandemin och Ukrainakriget kom har World cup legat nere. Detta måste återupptas och sporten breddas till fler länder. Förhoppningsvis finns bandy på OS-programmet då. Om tio år vill Villa fortsätta ligga kvar bland topp tre i Sverige för såväl dam- som herrbandyn. Den digitala marknadsföringen och utvecklingen kommer att öka, liksom hållbarhetskraven och samhällsengagemangen ökar på idrottsklubbarna. På hemmaplan drömmer han om att snarast få ett tak över den gamla Isstadion, för att få vettiga istider

för alla ungdomslag. Utmaningen är att hitta och utveckla alla ideella ledare i den samhällsomvandling som nu pågår. Slutligen har Villas affärsmässiga bolag utvecklats väl. Driften av den egna restaurangen är klubbens största sponsor och kanske kan utökas med något nytt dotterbolag, som berikar verksamheten och klubben. Vi får aldrig glömma att ändamålsparagrafen i vår förening är att så många som möjligt ska kunna upptäcka och spela den ädla sporten bandy, även i framtiden!

Avslutning

Vid varje hemmamatch spelas som introduktion före matchstart Villas allsång ” Vi som älskar Villa”. Den passar utmärkt som summering och avslutning för Villas 90-åriga historia. Denna text fångar och summerar Villas själ, dvs ”meningen med föreningen”:

> Vid Kinnevikens strand, i Villa-land är det på vintrarna vi lever opp
> Då förenas vi, står varandra bi, som en enda själ en enda kropp.
> Så stolta inför det vi ser och Magnus Gabriel han ler
> För vi som älskar VBK, vi sjunger högt för vårat lag.
> Vi som älskar Villa Lidköping med varje andetag.
> Ifrån varje hus syns Arenans ljus
> Och det minner oss, var Villait
> Om vårt stora mål och vårt segervrål
> Som ska föra oss ur allt vårt slit
> Med blåa hjärtans kraft i kör
> En sång som aldrig dör
> För vi som älskar VBK sjunger högt för vårat lag
> Vi som älskar Villa Lidköping med varje andetag

Källor

Roland Andersson, *Från Höla till Söderstadion* 2001.
Villas 75-års jubileumskrift 2011.
Sammanställning ur verksamhetsberättelserna till 90-års firandet av f d klubbchef Jonas Johansson och ordförande Per Alexanderson.
Årsredovisningarna fr o m 2020–2024.
Villa Lidköpings hemsida www.vlbk.se
Faktauppgifter och controlling samt bilder från tjänstvilligt och positivt kansli.
Intervju med Kerstin Gustafsson om damlagets historia.
Intervju med Kjell ”Krullen” Johansson om herrlagets historia.
Intervju med Per- Anders ”Nöne” Gustafsson, mångårig tränare för Villa, samt fd ordf i Svenska Bandyförbundet.
Intervju med fd klubbchef Jonas Johansson.
Intervju med nuvarande ordförande Per Alexanderson.
Intervju med nuvarande klubbchef Jakob Kaufmann.
”Vi som älskar Villa”, text och musik David Björk.

CARL HENRIK OHLSSON

TÉSAGT GÄLLER

För tio år sedan slutade jag som vd på Länsförsäkringar Skaraborg och övergick till senior verksamhet. Vid avtackningen uppvaktade personalklubben på Länsförsäkringar Skaraborg med ett finstämt tal om att det ord som mest personifierar mig är omtanke. Detta gladde mig mycket, eftersom omtanken är den bästa tanken. Dessutom gav de mig ett bestående minne i form av en pillerburk med prydligt inkapslade bevingade ord, som jag använt i min livsgärning. Rekommendationen var att ta fram ett ordspråk i månaden för att inte få abstinensbesvär från vår utvecklande tid tillsammans på arbetsplatsen. Burken som visas nedan på bild, har stått orörd i bokhyllan på mitt hemmakontor sedan dess. Under några regnvädersdagar i somras blev jag nyfiken och öppnade och läste med stor glädje och nostalgi alla dessa skaraborgska uttryck och ordspråk. Ju äldre man blir desto större anledning att medan man fortfarande kommer ihåg dem sätta dessa uttryck på pränt. Dessa minnespiller fick

bli mitt bidrag till årets antologi i Skaraborgs Akademi, sagt och gjort!

Minnespiller från mina bevingade uttryck, som jag fick paketerade av personalklubben på Länsförsäkringar Skaraborg, att öppnas vid abstinensbesvär.

Referenser till mina minnespiller

Ett västgötaklimax är en retorisk stegring som abrupt avslutas med ett antiklimax. Man använder det alltså när uppbyggda förväntningar plötsligt kommer på skam. Detta har jag skrivit en hel artikel om i Skaraborgs Akademis antologi Berättarkonst från 2018. Såväl Johan Henric Kellgren som Västgöta-Bengtsson och Birgitta Andersson var fenomenala på att berätta historier och byggde upp dem på ett måleriskt sätt.

Radio Skaraborg sände 2002–2003 ett radioprogram i lokalradion som döptes till Västgötaklimax. Det var Skövdesonen Robert Gustafsson, som tog initiativet och återvände till hembygden med sina tidigare läromästare och humorkamrater för att hylla berättarkonsten i Skaraborg. Hans läromästare i Skövdes lokalrevy var biodlaren Runo Sundberg, mest känd som rollfiguren Farfar Lanthandlaren. Dessutom medverkade lokalrevykungarna Owe Hellström, Rolf Hörnfeldt och Gillis Hellberg samt Claes Astin, reporter på lokalradion. De åstadkom en formidabel lyssnarsuccé. Därför ringde jag upp Robert Gustafsson och Radio Skaraborgs dåvarande chef och frågade om vi tillsammans kunde spela in en skiva, bekostad av Länsförsäkringar Skaraborg, för att bevara detta kulturarv och stärka Skaraborgarnas identitet. De var direkt med på noterna, sagt och gjort! Den spelades in live vid en oförglömlig berättarkväll på Wennerbergssalen i Skövde 10 maj 2003. Vi tryckte upp cd-skivor tre gånger om och spred över femtusen skivor Västgötaklimax till lyssnare och kunder. Denna succé följdes upp året efter med en ny inspelning där även framlidne revykungen Mats Ljungs son

Andreas Ljung var med som rookie. Carl Thulin hade ersatt Claes Astin från lokalradion. Mellan historieakterna spelade vi dessutom in en nykomponerad reklamlåt av låtskrivaren Henrik Sethsson, Mariestad: Jag är en bank, jag är försäkring. Även denna cd-skiva gjorde motsvarande succé med slutsålt och tre nytryckningar. Ett skratt förlänger livet, sannerligen!

Som barn gjorde jag själv ett minnesvärt uttalande på Julottan i Tråvads kyrka. Detta snappades upp av lokalredaktören för Skaraborgs Läns Tidning i Vara tillika revykungen Karl-Erik Borg och hamnade därefter som en sketch i Barnens dags revy i Vara på 1960-talet: På juldagsmorgonen väcktes jag som sjuåring i arla morgonstund, för alla i familjen skulle som alltid följa med till julottan. Väl där hade jag svårt att sitta still i den fullsatta kyrkan. Ställde mig upp i bänken gång på gång och tittade bakåt och uppåt mot läktaren. Där satt en av församlingens äldste och mest aktade män Storebonns-Karl bredvid organisten och vinkade till mig. Pappa drog ner mig bryskt ännu en gång i bänken och viskade frågande vad jag tittade på. Då bröt jag tystnaden och sa högt och tydligt: ”Ser i inte att StorebonnsKal setter på rännet och gör grimaser te mäk”.

På motsvarande sätt minns jag något lustigt som min två år yngre broder Per-Anders sa, när vi hade ätit färdigt middagen som mamma lagat hemma på Nohlgården i Tråvad. Han var fem och jag sju år, när vi som vanligt tillsammans med föräldrarna skulle tacka för maten och be vår bordsbön. Då reste sig min bror upp och utbrast: ”Tack gode Gud för såsa, för putätera å köttet har vi ju

själva, mamma!" Än idag använder jag ofta detta, om jag ska hålla tacktal för maten. För enligt ett kinesiskt ordspråk, så är chansen att bli bjuden igen större, ju kortare tacktal man håller.

Dessutom har jag haft mycket glädje och nytta av en annan radioserie i Radio Skaraborg från 1994, som hette Ord om orden. Avsikten var att få lyssnarna att engagera sig i vårt språk, våra ortsnamn och vår dialekt, västgötamålet. 1998 blev den även en bok, finansierad av Länsförsäkringar Skaraborg. Den blev en motsvarande succé med cirka femtusen sålda exemplar. Boken heter Ord om orden i Västergötland, författad av språkvetarna Kerstin Norén och Rune Gustafsson vid Göteborgs Universitet, rikt illustrerad av Hornborgakonstnären Leif Holgersson och sammanhållen av framlidne lokalradioreportern Björn Nilsson. Den senare var även programledare för radioprogrammet med språkvetarna i dialog med lyssnarna, en fin kulturgärning! Ett helt kapitel i boken ägnas för övrigt åt poeten från Falköping, John Liedholm Jönn, vars dikter på västgötamålet saknar motstycke i historien. Ett klassiskt exempel från denna bok, är från en skola i första klass, där barnen lär sig alfabetet. " Nå barn, kan ni säga något som börjar på Z? Efter lång tystnad räcker Ingvar i Böjen upp handen och utbrister, Zäta putäter!"

I Skaraborg har vi uttrycket gamla märk. Det syftar till gamla ordspråk och talesätt samt bevingade uttryck som förmedlar visdom och erfarenheter från tidigare generationer. De kan handla om allt från väder och arbete till moral och mänskliga relationer. Många märk har bevarats och lever kvar genom muntlig tradition än i dag. Första

gången jag själv kom i kontakt med detta, var i min barndom, då vi fick två äldre bröder med en hushållerska som grannar. De hade sålt sin gård och flyttat till ett hemman för att livnära sig på dagsverken i vår socken. De hette Gustav och Karl, samt hade en yngre barsk hushållerska med sig i flytten. De gick på dagsverken för tjugo kronor per person inklusive fri mathållning med förmiddagskaffe, middag och eftermiddagskaffe. Till maten ville de gärna ha ena halva, dvs. matsup. Helst två, för annars var det ”ena enbenter halva när en behöver en i var skank”! De berättade gärna andra gamla märk. Särskilt minns jag två sådana, under en paus, när de även fick kaffehalva och blev särskilt språksamma: Gustav satt på sin stol och lade då upp foten över huvudet och låste fast den med hälen i nacken, vilket jag häpnade över. Då sade han: ”När jag var unger kunde jag lägga upp foten bakom nacken, men nu är jag för gammel för detta”. Karl kontrade då med att ondgöra sig över hur tiderna blivit genom att utbrista: ”Inga gamla märk står sig, utom att lår´t ä tjockast ve räva”.

Genom hela mitt yrkesverksamma liv som grönsakskonsulent, jordbrukskonsulent samt totalt trettiosju år som vd för i tur och ordning Hushållningssällskapet Skaraborg, Länsförsäkringar Skaraborg och Skaraborg Invest har jag ofta använt mig av bevingade ord. Mest för att nå fram med att förtydliga mitt budskap i kommunikationen med andra personer. Helst med utgångspunkt alltifrån Skaraborg! Dags att därför gå igenom de bevingade ord, ordspråk och metaforer förutom ovanstående referenser

som jag ofta använt i mitt ledarskap. Personalen har tydligen påverkats för de har skrivit ner dem på små pergamentsrullar och petat in dem i en medicinkapsel en i taget samt överlämnat denna fulla pillerburk på min övergångsdag till senior verksamhet. Välvilligt och omtänksamt har receptet varit att öppna, läsa och begrunda ett citat vid abstinensbesvär, som minnespiller!

Bevingade ord

Bland de bevingade uttrycken av kända personer framstår nedanstående fyra citat som de mest hågkomna och citerade:

Citat av Tage Danielson: *Tyck inte det lilla du gör bara är en droppe i havet, för hela havet består av bara droppar.* Detta citat använde jag mest för att få alla att dra åt samma håll. Särskilt minns jag att detta blev vårt mantra när vi som första försäkringsbolag i Europa i det lokala Länsförsäkringar Skaraborg blev kvalitets- och miljöcertifierade 2001. Ända till min avslutning 2015 fick vi årliga revisioner av vår följsamhet mot standarden utan en enda avvikelse vare sig i kvalitet eller miljö. Det skapar såväl tillit som kundnytta i denna trygghetsbransch.

Citat av ICAs kvalitetschef Lisbeth Kohls: *Kvalitet är ingen tillfällighet, utan resultatet av en intelligent ansträngning.* Ett mantra från mitt första arbete som grönsakskonsulent och bildandet av Skaraborgs Trädgårdsprodukter, som sedan blev Västgrönt. Om produkterna inte levereras med minst den kvalitet som man själv som konsument vill köpa, får man inte behålla de kunder man har. Detta

har jag burit med mig och missionerat om var dag till alla medarbetare i mitt livslånga ledarskap.

Citat av Finlands härförare Carl Gustaf Mannerheim i finska vinterkriget: *Inte ens en hel armé kan stoppa en bra idé när tiden är mogen*. Detta passade väl in, när någon annan eller jag själv kommit med en god idé, som vi förutspådde en lysande framtid. Det fanns dock många skeptiker och kverulanter som motarbetade att göra den till verklighet. Särskilt har jag använt uttalandet vid stöttandet av alla innovativa och digitala företag, som vi varit med och startat samt stöttat i Skaraborg Invest vid Science Park Skövde. När man inser vilken fantastisk resa finländarna gjort för att försvara sitt fosterland genom historien, då måste var och en ställa upp och bejaka de goda idéerna och förverkliga dem när tiden är mogen.

Citat av premiärminister Winston Churchill, under invasionen i andra världskriget: *Aldrig har så få gjort så mycket för så många.* Detta har passat mycket väl in, när man vill tacka personalen för året som gått eller projektet som genomförts på ett bra sätt. Då kan man travestera detta och anpassa det lokalt.

Ordspråk

Ett ordspråk kan säga mer än tusen ord. Därför är de så effektiva att använda inom ledarskap för att skapa förståelse och samling inför uppgiften. Här följer de åtta ordspråk, som jag fått flest dubbletter av i mina minnespiller. Förvånande nog är de fem sista ordspråken med religiös anknytning. Min egen tolkning av detta blir nog att jag påverkats mycket av min barndom och uppväxt samt den

tidsanda som då rådde på landsbygden i Skaraborg och Sverige. Samt det faktum att religiösa ordspråk känns mer trovärdiga och äkta, vilket bidrar till att de kan ge resultat.

Först två kinesiska visdomsord: *Det är i motvind som en drake stiger. Om det blåser en förändringens vind, bygg inte vindskydd utan väderkvarnar!*

Följt av ett äkta skaraborgskt: *Dä varar inge brö i hunneboa um hunn är fresker*.

Avslutningsvis fem ordspråk med kyrklig anknytning:
Lika säkert som amen i körka!
När det regnar på prästen, skvätter det på klockaren!
Här är mer fölk än i ena körka på sönda! Töst, dä beror la på veka körka du menar.
Likt prästen på sönda ifrå altaret um kollekten, anbefaller ja detta å det varmaste!
Begrunda detta i ditt hjärta likt Jungfru Maria.

Ordstäv

Ett ordstäv är en fras som börjar med ett ordspråk eller talesätt, och fortsätter med en referens, ofta för att skapa en komisk poäng. Detta ger en djupare mening eller förståelse för mottagaren. Därför har jag även använt dessa ordstäv. som ett knep att få med mig merparten av en församling, när jag håller föredrag, redovisar förslag till beslut i en styrelse, eller håller personalinformation.

Följande fem ordstäv har tydligen gjort störst intryck på personalen, om man litar på pillerburkens innehåll:
En sann Skarabörgare skryter inte, utan säger bara sum dä ä.
Prata mä bönner på bönners vis, å lärde män på latin.
Detta kommer direkt ifrå hästens mun.

Det sa klick, precis som för vår kung.
Håll grytan kokande, likt Frälsningsarmén.

Coaching

Enligt alla de ledarskapsanalyser som genomförts på mig under min arbetsföra ålder, har jag ett engagerande coachande ledarskap och bryr mig mycket om att medarbetarna lyckas och får skörda framgångarna. Som lagidrottare i allmänhet och hängiven mångårig fotbollsspelare i synnerhet, har det nu för tiden blivit allt roligare att slå sista avgörande passningen än att göra målet själv. Assistpoängen räknas ju numera, inom flera lagidrotter, lika högt som målet. Detta avspeglar sig nog i de coachande ryggdunkningar som mina medarbetare lagt mest på minnet, enligt redovisningen nedan.

De första fem uttrycken är slogans och dekaler som blivit ihågkomna som mission, vision och/eller affärsidéer för respektive verksamhet:

Skaraborgs Trädgårdsprodukter: *Ät grönt, lev skönt. Byt mål, ät kål. Tio miljoner kaniner kan inte ha fel, ät grönsaker.*

Hushållningssällskapet Skaraborg och dotterbolaget Hökensås Sportfiske: *Från jord till bord – och åter jord igen. Från rom till gom.*

Länsförsäkringar Skaraborg: *Skydda, spara låna – på hemmaplan. Vi bryr oss om skaraborgarnas trygghet*.

Skaraborg Invest: *Engagerat stödja och utveckla innovativt och hållbart företagande i Skaraborg*.

Följande coachande glada tillrop på skaraborgska har personalen noterat som viktiga framgångsfaktorer och därmed minnespiller:

Frihet under ansvar. Ge järnet för Länet. Fråga fler, så säljer vi mer. Tio knack, fem snack å ett tack. Rätt kund till rätt pris med rätt produkt och på rätt sätt.

Husförhör likt Kaligula. Gör um å gör rätt. Bra ä inte tillräckligt bra, um bättre ä förväntat. Öka farta, sista kvarta, Tidaholm.

Manegen är krattad. Föreställningen kan börja. Änna in i kaklet. Skapa teväxt, teVÄXT, TEVÄXT!

Dä ä inte bara präster å bönner sum har ett kall, även vi bryr oss!

Dä här ä ni värda! Skaffa dig en fin dag, för det tänker jag göra. Tack för ditt aktiva bidrag/ dina fina livsgärningar.

Avslutning

Den enda ledarskapsutbildning som varit specifik under min karriär, gjorde jag inom försvarets värnplikt. Efter att ha tagits ut till Tolkskolan och genomfört min första del där med att läsa ryska och förhörsteknik, övergick jag till plutonchefskolan för spanare vid K3 i Skövde. Efter avslutad värnplikt, som jag trivdes mycket bra med, sökte jag frivilligt vidare till reservofficersutbildning vid K4 i Umeå.

Under denna tid var det fokusering på ledarskapsutbildning, samt ordning och reda. Begreppet frihet under ansvar innefattar såväl ett aktivt ledarskap som ett aktivt medarbetarskap. Det gäller att visa tillit för varandra för att lyckas vinna förtroende och grupputveckling. Den

viktigaste ordern som präntades in i oss, som jag sedan använt i allt mitt ledarskap för framtids segrar blev därför rubriken på detta kapitel, **Tésagt gäller!**

CARL HENRIK OHLSSON

KANON I OCH FÖR SKARABORG

Årets antologi *Skaraborgs kanon* travesterar på den kulturkanon som tillkännagavs 2025 för hela Sverige, benämnd *En kulturkanon för Sverige*. Den består av en lista med över hundra svenska verk inom tio områden, fördelade mellan konstarter och samhälle. Sedan 2025 är dessa verk officiellt utsedda som särskilt betydelsefulla delar av Sveriges kulturarv.

Såväl arbetsprocess som slutresultat har kritiserats och varit föremål för livlig debatt. Inspirerad av detta är mitt bidrag till den skaraborgska kanonen att berätta om namnet Skaraborg och dess betydelse: hur det uppkom, hur det vårdats, lagts ned och nu återuppstått i förädlad form. Ett namn som återigen fylls med stolthet för oss som bor mellan Vänern och Vättern. Detta är ett högst dagsaktuellt ämne, nu och i framtiden, i och för Skaraborgs bästa.

Skaraborg bildas

Skaraborg har en rik historia och här finns många lämningar av borgar samt flera ståtliga slott som står kvar än

i dag. Men den borg, eller snarare det slott, som gav namn åt Skaraborg finns faktiskt inte längre. Det korrekta namnet var Skaraborgen, eller Skaraborgs slott i Skara. Den första byggnaden som uppfördes här år 1239 var dock ett kloster. Dominikanermunkarna, även kallade svartbröderna, etablerade sin verksamhet på platsen. Klostret blev populärt och utvecklades till en viktig samlingsplats, både för stadens invånare och för större möten.

Konventtiden tog slut i samband med reformationen, då kung Gustav Vasa beslutade att allt katolskt skulle avskaffas. Klostren i landet stängdes och den lutherska läran infördes. Gustav Vasas son, kung Johan III, lät därefter bygga om klostret. Den nya Skaraborgen, eller Skaraborgs slott, skulle bli landshövdingens säte. Klosterkyrkan byggdes om till slottskyrka och mittemot uppfördes ett tvåvånings stenhus där landshövdingen bedrev sin verksamhet.

Slottets historia blev dock kort. Under 1500- och 1600-talen präglades regionen av oroligheter och återkommande krig mellan svenskar och danskar. År 1612 brändes slottet ned av en dansk strövkår. Beslut fattades snabbt om att återuppbygga slottet, men arbetet kom aldrig i gång. Trots detta fick slottet ge namn åt länet när Axel Oxenstierna genomförde sin länsindelning 1634. Skaraborgs län bildades när ståthållardömet Västergötland delades upp i Skaraborgs och Älvsborgs län i samband med länsstyrelsernas tillkomst.

Landshövdingen, som egentligen skulle ha bott på Skaraborgen, fick i stället tillfälligt bo på andra större går-

dar i området, såsom Höjentorp och Götala. År 1660 flyttade landshövdingen in i Marieholms kungsgård i Mariestad. Den provisoriska lösningen blev permanent när beslutet att återuppbygga Skara slott revs upp och Mariestad ersatte Skara som residensstad i Skaraborg.

Den nedbrunna borgen var alltså borta redan innan den gav namn åt Skaraborg. Först under 1700-talet var området helt jämnat med marken. Byggnadsstenarna återanvändes flitigt. Medeladeln använde stenarna på sina gårdar och skaraborna tog själva hand om materialet. Den stora porten, som varit vänd mot Skara stad, finns i dag på Dagsnäs slott. Delar av stendekorationerna återfinns även på Simmatorp och Penningby slott i Uppland.

År 1973 genomfördes sonderingsutgrävningar inför nybyggnation av flerbostadshus på platsen. Då påträffades bland annat en stödmur, en kyrkogårdsmur samt ett tjugotal mynt från 1200-talet. Några större arkeologiska utgrävningar har dock inte genomförts. Sedan 1984 finns Skara Borg som ett minnesmärke i miniatyr i parken vid korsningen Nils Billstensgatan och Skaraborgsgatan, genomfartsleden genom Skara centrum.

Skaraborg i modernare tid

Skaraborg var, efter länsindelningen 1634, ett eget län i Sverige med länsbokstaven R, som bland annat fanns på registreringsskyltarna när jag var liten. Skaraborgs läns landsting inrättades 1863 och existerade fram till 1998. Därefter blev området den nordöstra delen av Västra Götalands län.

Inom både statlig och regional förvaltning följer användningen av namnet Skaraborg den länsindelning som gäller sedan 1998. Kommunerna Essunga, Falköping, Gullspång, Grästorp, Götene, Hjo, Karlsborg, Lidköping, Mariestad, Skara, Skövde, Tibro, Tidaholm, Töreboda och Vara utgör dagens Skaraborg, liksom domkrets för Skaraborgs tingsrätt sedan 2009. Dessa femton kommuner samverkar i Skaraborgs kommunalförbund. I det tidigare Skaraborgs län ingick även kommunerna Habo och Mullsjö. Dessa tillhör dock sedan 1998 Jönköpings län. När

Västra Götalandsregionen bildades 1999 uppgick landstinget i Skaraborg i regionen, med samma geografiska avgränsning som länsindelningen året innan. Trots att detta är ett offentligt beslut med ett tydligt uppifrån-och-ned-perspektiv har lokala krafter och folkviljan fortsatt att inkludera Habo och Mullsjö i Skaraborgsbegreppet. Exempel på detta är Länsförsäkringar Skaraborg och LRF.

Sjukvård och primärvård i regionens östra del drivs som egna förvaltningar under namnen Skaraborgs sjukhus och Primärvården Skaraborg. Genom Vårdsamverkan Skaraborg samverkar regionens vårdförvaltningar med kommunernas verksamheter. Liknande indelningar finns även inom andra områden, och Skaraborg har bland annat utgjort ett affärsområde inom Västtrafik.

Försvarsmakten har staber, förband och skolor i Skövde och Karlsborgs garnisoner, bland annat Skaraborgs regemente. Flygvapnet har Skaraborgs flygflottilj i Såtenäs, i Lidköpings kommun. Där flygs bland annat JAS 39 Gripen och transportflyg med Herculesplan.

Trots att både länet och landstinget upphört, används Skaraborg fortsatt som förvaltningsnamn, numera synonymt med den östra delen av Västra Götaland. Skaraborgs valkrets heter sedan 1998 formellt Västra Götalands läns östra valkrets, något som både förvirrat och irriterat lokalbefolkningen. Flera motioner har lagts i riksdagen om att återta namnet Skaraborgs valkrets, dock hittills utan resultat.

Sloganen *Skaraborg mellan Vänern och Vättern* var en framgångsrik markering som tydligt placerade landskapet geografiskt, inte minst för besökare. Detta gäller även nu!

Landskapsvapnet för Västergötland
tjänade även som länsvapen för Skaraborg.

Skaraborg i nutid

När Västra Götalandsregionen utvärderades tio år efter bildandet bekräftades den nya regionindelningen. Många kritiker trodde då att namnet Skaraborg skulle försvinna. De offentliga organen gjorde försök, men i folkmun lever Skaraborg i allra högsta grad vidare. Det är inte administrativa gränser beslutade ovanifrån som styr identiteten. I stället växer, liksom på andra håll i världen, en stark demografisk och lokal identitet fram. Den bygger på dialekt, sedvänjor och landskapets karaktär. På motsvarande sätt

som besöksnäringen i Europa lyfter fram starka provinser som Toscana, Baskien och Provence som vinnare, stärks även Skaraborg som provins inom Västra Götalandsregionen.

Skaraborg räknas som ett av Sveriges äldsta kulturområden. Historiska forskare, däribland Dag Stålsjö, har slagit fast att Svea rikes vagga låg i Skaraborg. Revymakaren Mats Ljung uttryckte ofta vad många skaraborgare känner: ”Tänk att få bo mett i väla! Alla andra bor så herrans långt bort.” Komikern Rulle Lövgren har vidareutvecklat detta med glimten i ögat genom att hävda att Edens lustgård låg bakom mejeriet i Vara. Landskapet domineras av slättbygder, inramade av platåbergen Billingen, Kinnekulle, Mösseberg, Ålleberg samt Halle- och Hunneberg. Kort och gott är Skaraborg känt för djur, natur och kultur – i ur och skur.

Skaraborg har gjort en resa till det ömsesidiga beroendets urbana landskap. Det finns ingen given centralort, även om Skara, Mariestad och Skövde under historiens gång har tagit på sig den hatten: Den religiösa och skolmässiga Skara, med biskoparna, lärarna och den långa medeltida historien. Industristaden och historiskt länets administrativa makt i Mariestad vid Vänern. Skövde med militärens, högskolans, Kärnsjukhusets och inte minst västra stambanans Skövde, där alla bussar och tåg tvinnas samman kring ett resecentrum. Det är ett dramatiskt landskap och ett drama städerna emellan, men också ett landskap fullt av möjligheter om man väljer att betrakta dem utifrån, från det som omger dem.

Skaraborg saknar storstad och karaktäriseras i stället av att vara en nätverksstad med sju städer, flera tätorter och en levande landsbygd. Detta har möjliggjorts genom gemensamma infrastruktursatsningar på E20, väg 49 och Västra stambanan. Skaraborg har därmed blivit ”rundare”, där både arbete och rekreation ryms inom begreppet ”värt en timmas resa”. De tidigare arbetsmarknadsregionerna Skövde och Lidköping har vuxit samman till en gemensam arbetsmarknadsregion för hela Skaraborg. Den är en stor arbetsmarknadsregion, sett till antal invånare. Mentalt har Billingeberget aldrig varit lägre. Kommunerna krokar arm och devisen ”tillsammans blir vi starkare” har blivit vägledande.

Företag som använder Skaraborg som prefix eller suffix premieras ofta av kunder och medlemmar. Det bidrar till ökad tillväxt här. Goda exempel inom olika branscher är Radio Skaraborg, som har landets näst högsta lyssnarfre-

kvens bland lokalstationerna. Ett annat är Nyföretagarcentrum Skaraborg, som har en av landets största verksamheter i sin kategori. Länsförsäkringar Skaraborg är ytterligare ett exempel, med mer än var tredje invånare som kund. Branschgemensamma initiativ mynnar ofta ut i konkret samverkan och namn som: Skaraborgs nätverk inom utbildning, Kompetensnavet Skaraborg, Digitaliseringsnätverket Skaraborg, Skaraborg Network, Nätverksstaden Skaraborg, Framtidskraft Skaraborg (mellan elnäts- och energibolag), Skaraborgs gemensamma energiförsörjningsplan – och flera andra goda exempel.

Näringslivet präglas av att Skaraborg står för omkring en tiondel av Sveriges lantbruk och livsmedelsproduktion, samtidigt som skogsarealen är lika stor som åkermarken. Skaraborgs komparativa fördelar kan beskrivas utifrån sex resursbaser: livsmedelsproduktion och - industri, motor- och drivlineindustri med Volvos närvaro, sten- och mineralullsindustrin, köks- och möbelindustrin, försvarsindustrin samt den växande dataspelsindustrin kopplad till Högskolan i Skövde och Science Park Skövde.

Skaraborg växer som aldrig förr, mycket tack vare den attraktivitet som nulägesbilden visar. Målet är att befolkningen ska öka från dagens cirka 270 000 till 300 000 invånare så fort som möjligt. Genom investeringsbeslut och tillväxtfrämjande åtgärder på drygt 22 miljarder kronor kommer Skaraborg behöva minst 10 000 nya kompetenta arbetstillfällen. Skaraborg bubblar av beslutade nyetableringar och expansioner i befintligt näringsliv. Några exempel:

- Volvo Group bygger en fabrik för produktion av battericeller, parallellt med investeringar i befintliga anläggningar i Skövde och Vara.
- Lantmännen bygger en ny fabrik för utvinning av ärtprotein i Lidköping.
- VajdaPapir Scandinavia bygger en ny pappersfabrik i Otterbäcken.
- Arla storsatsar på industriell mejeriproduktion i Götene.
- Nyetablering av PaperShell i Tibro.
- Metsä Tissue expanderar kraftigt i Mariestad.
- Västra Götalandsregionen bygger nytt Hästcentrum vid Axevalla travbana. Även travbanans verksamhet växer som aldrig förr.
- Fortsatt utveckling av Skaraborg Logistic Center i Falköping.
- Kriminalvården i både Tidaholm och Mariestad bygger ut.
- Försvarsmakten i Skövde, Karlsborg och Såtenäs/Lidköping utökar sina verksamheter.

Detta är dessutom bara ett urval. Utöver dessa finns många investeringar i små och medelstora företag, liksom hos underleverantörer till de större bolagen.

Platsberättelse Skaraborg

Skaraborgsdagen startades 2017 på initiativ av Skaraborgs kommunalförbund. Undertecknad fick då förtroendet att vara projektledare de tre första åren. Skaraborgsdagen har verkligen blivit vår lokala nationaldag. Idén

vid starten var att skapa stolthet och beslutskraft, genom att samla offentlighet, näringsliv och akademi kring utvecklingen av hela Skaraborg. Skaraborgsdagen har sedan vidareutvecklats förtjänstfullt. Den fungerar i dag som en arena där Skaraborgs beslutsfattare enas och manifesterar gemensamma satsningar inom infrastruktur, kompetensutveckling och andra tillväxtfrämjande insatser. Samtidigt lyfts lokala goda exempel och förebilder fram.

Resultaten är tydliga. Skaraborg har en gemensam infrastrukturstrategi med E20 och Västra stambanan som draglok. Vi har en arbetsmarknadsregion som är en av Sveriges största efter de tre storstadsområdena. Vi har en högskola med tillhörande Science Park för hela Skaraborg, en besöksnäringsarena i Visit Skaraborg, en elförsörjningsmarknad för Skaraborg och så vidare. Detta årliga strategimöte i Vara konserthus samlar kraft och firar framgångar samtidigt. Det stärker stoltheten, delaktigheten och vi-känslan enormt – före, under och efter denna årliga provinsiella högtidsdag.

Skaraborgs största grupparbete i modern tid genomfördes under vinterhalvåret 2024/2025. Det skedde på uppdrag av Skaraborgs kommunalförbund, med projektledare från Visit Skaraborg. Över 400 beslutsfattare inom triple helix – offentlig förvaltning, näringsliv och akademi – deltog. Processen fick inspel från Kairos Future och drevs med en lokalt styrd metod, i olika grupperingar, för att skapa konsensus kring en gemensam platsberättelse.

Därmed kan ledande befattningshavare, oavsett uppdrag, ge samma bild av Skaraborgs historia, nuläge och framtid. Det är en stor kraftsamling – och en tydlig vinst – när kompetens ska rekryteras och nya etableringar ska attraheras. Skaraborgs platsberättelse, skapad av oss som bor och verkar här, blir den gemensamma berättelsen om vad som gör Skaraborg unikt och attraktivt. Det är ett verktyg vars resultat ger en gemensam bild, text och plattform i Skaraborg att utgå ifrån, inspireras av och använda i såväl egen marknadskommunikation som tillsammans i vi-form.

Så här inleds platsberättelsen Skaraborg:
I Skaraborg har vi fötterna på jorden och blicken framåt. Med stor respekt för naturen och den kunskap vi utvecklat under generationer driver vi högteknologiska bolag och tar en ledande position i den tekniska och gröna omställningen. Med gemensam kraft tar vi oss an utmaningar och tillsammans formar vi det liv vi vill leva. Här samexisterar det lokala och småskaliga med stora, globala ambitioner. Nytänkande smälter samman med traditioner, och kultur- och stadsliv möter rogivande natur. Utmanande karriärmöjligheter kombineras med en enkel och balanserad familjevardag. Inga konstigheter. Bara typiskt Skaraborg. Modigt företagande, jordbruk och industri har varit en självklar del av vår livsstil i generationer. Och Skaraborg, som var ett maktcentrum redan på medeltiden, fortsätter att flytta fram positionerna. Idag har vi höga ambitioner och en tydlig riktning mot ett cirkulärt samhälle. Utvecklingen av framtidens teknik drivs av både små och stora lantbruk, som samtidigt producerar en stor del av den mat vi ställer på bordet.

Vår fordonsindustri spelar en avgörande roll i den gröna omställningen när framtidens motorer produceras för att användas världen över. I Skaraborg vågar vi testa nya idéer och möta utmaningar tillsammans. När något behöver göras väljer vi att fokusera på lösningar. Samarbete och fokus på målet är en självklarhet och här är det korta avstånd till både beslut och varandra. Varför krångla till det?

Så här avslutas platsberättelsen Skaraborg:
Vi skaraborgare har värdskapet i ryggmärgen och vi möter ofta varandra med ett leende, en nyfiken fråga eller en hjälpande hand. Här finns plats för alla – de vi känt sen länge, de vi precis lärt känna och de vi ännu inte mött. Och det bästa av allt är att det finns plats för fler. Människor, företag, drömmar, initiativ och idéer. För är det något vi är bra på här i Skaraborg, så är det att få saker att hända!

Många andra regioner och provinser uttrycker sig ofta i termer av antingen eller. Analysen av vårt stora grupparbete visar att vi i stället utmärker oss genom att vara både och. Här följer därför exempel på uttryck och ingredienser i platsberättelsen som vi uppmuntrar alla skaraborgare att inspireras av och använda i sin kommunikation om Skaraborg:

- I Skaraborg har vi fötterna på jorden och blicken framåt.
- Inga konstigheter. Bara typiskt Skaraborg.
- I Skaraborg har vi fokus på lösningarna. Varför krångla till det?

- Skaraborg – global framgång växer bäst i lokal jord!
- Välkommen till Skaraborg – här har vi odlat global framgång i generationer!

Blir du nyfiken på att veta mer om Skaraborgs gemensamma platsberättelse? Resultatet finns i sin helhet beskrivet på våra digitala plattformar www.skaraborg.se och www.skaraborg.nu alternativt via https://www.vastsverige. com/skaraborg/

Skaraborg i framtiden

Sporrade av platsberättelsens resultat vill vi nu gå vidare och etablera varumärket Skaraborg på riktigt. Vägen dit är inte spikrak. Historiens jantelag och bypolitik är visserligen begravda, men kan blossa upp om vi går för fort fram och inte alla hänger med. Går det för sakta riskerar andra regioner och provinser att hinna före. De kan värva rätt kompetens i en arbetskraftsbrist som dessutom förstärks av lägre barnafödande och minskad immigration.

Om vi ska uppnå visionen med 300 000 invånare år 2040 och samtidigt fylla de arbetstillfällen som planeras, måste vi fortsätta utveckla platsberättelsen till ett varumärke. Det behövs för att nå de stora arbetsmarknaderna i Sverige och utomlands. Här passar mitt budskap väl in: **Likt en kör som sjunger kanon måste hela Skaraborg gå i takt. Platsberättelse och varumärke behöver sjungas tillsammans – i kanon – för att det ska bli kanon.**

På vägen dit kan vi konstatera att det finns tre goda exempel på nätverksorganisationer som, på Kommunalförbundet Skaraborgs uppdrag, har stärkt Skaraborgs attraktivitet:

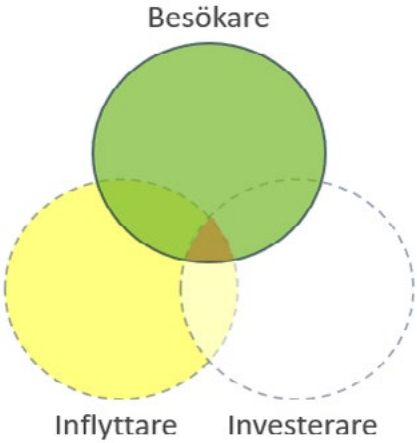
- **Business Region Skaraborgs uppdrag**, som ska utvärderas och revideras till nytt uppdrag i år, är: Att skapa ökad tillväxt, attrahera fler företag och fler arbetstillfällen samt att attrahera kompetens till Skaraborg. Det syftar också till att skapa strukturer för samverkan kring etablering i Skaraborgs femton kommuner. Verksamhetens mål är att öka antalet etableringar och arbetstillfällen och utveckla Skaraborg till en tillväxtregion i världsklass.
- **Livet i Skaraborgs uppdrag**, som ska utvärderas och revideras till nytt uppdrag i år, är: Att samla och strukturera arbetet för att attrahera nyckelkompetens i Skaraborg. Detta görs genom att utveckla stödfunktioner med plattform, struktur, verktyg och inflyttarguider för att synliggöra möjligheterna som Skaraborgs femton kommuner erbjuder.
- **Visit Skaraborgs uppdrag 3.0**, som gäller från och med halvårsskiftet i fjol och fyra år framåt, är: Att förvalta och utveckla de plattformar som byggts upp inom ramen för Visit Skaraborg. Att marknadsföra gemensamt utvecklade produkter och reseanledningar. Att vara en samverkansare-

na för att utveckla nätverk och kontaktyta mot besöksnäringen på Skaraborgsnivå samt med Turistrådet Västsverige. Att bidra till genomförande av den delregionala utvecklingsstrategin med fokus på Skaraborgs attraktionskraft. Att ligga i framkant för att fånga upp nya initiativ och utvecklingsmöjligheter. Att utgå från Skaraborgs platsberättelse i vårt arbete. Att skapa goda synergier genom tydlig ansvarsfördelning och gemensamma arbetssätt med Livet i Skaraborg och Business Region Skaraborg kring tillväxt och attraktionskraft. Den sista meningen hoppas vi verkligen blir inskriven för de två förstnämnda efter uppdragens revidering.

Tillsammans har dessa tre nätverksorganisationer, genom sina respektive uppdrag från Kommunalförbundet Skaraborg, möjlighet att bilda Team Skaraborg, med Team Sweden som förebild på riksplanet. Gärna kompletterat med innovativa krafter från Högskolan i Skövde och Science Park Skövde, samt fler lokala utvecklingsorganisationer.

Team Sweden är ett statligt initierat nätverk, samordnat av Svenska institutet. Det består av svenska offentliga organisationer, myndigheter och företag som samverkar för att främja export och locka investeringar till Sverige. Team Swedens varumärkesgrupp säkerställer att Sverige har en enhetlig nationell platsberättelse, så att bilden av Sverige förblir pålitlig, attraktiv och globalt erkänd. Sve-

riges globala rykte bygger på innovation, hållbarhet och öppenhet. Ett starkt nationellt varumärke skapar förtroende, attraherar investeringar och stärker Sveriges inflytande internationellt. På motsvarande sätt ser jag stora möjligheter att plocka det bästa från denna nationella nivå och bygga en lokal motsvarighet. Tillsammans kan vi driva Team Skaraborg!

Tre perspektiv på platsens attraktivitet.

Det finns tre perspektiv på en plats attraktivitet: besökare, inflyttare och investerare. Målgrupperna flyter alltmer in i varandra. Det skapar nya möjligheter att kommunicera mer enhetligt, i skärningspunkterna mellan dessa perspektiv. I Skaraborg representeras perspektiven tydligt genom nätverksorganisationerna Visit Skaraborg för besökarna, Business Region Skaraborg för investerarna och Livet i Skaraborg för inflyttarna, enligt nedanstående

bild. Framåt kommer det krävas ännu mer fokuserat samarbete mellan dessa tre, viktiga och positiva nätverk för att folk både ska stanna och trivas här, liksom att många nyrekryteringar och nyetableringar för att nå våra mål ska bli ett faktum mellan Vänern och Vättern. Lyckas vi tillsammans inom ramen för triple helix blir resultatet ett starkt varumärke. Då blir det kanon i och för Skaraborg!

Skaraborgarna är inte som alla andra

Denna rubrik är en humoristisk och patriotisk fras som beskriver en stark lokal identitet och särart i och för Skaraborg. Den syftar på en jordnära stolthet, ofta kopplad till lokala traditioner, kynne och dialekt. Som avslutning passar därför följande utdrag väl för att summera och definiera människorna som ska göra denna kanon möjlig:

Skaraborgaren är i sanning en prydnad för mänskligheten. Likt ett majestätiskt monument höjer sig skaraborgaren över slätten. Skaraborgarens blick är ärlig och trofast, kinderna glöder av hälsa och hållningen är rakryggat reslig. Ändå, allra vackrast är skaraborgaren inuti. Där klappar ett ädelt hjärta och där har en obefläckad karaktär sitt säte. Skaraborgarens bästa egenskap är anspråkslöshet och tar dessutom aldrig till några överord. Tésagt gäller!